DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2023 LIEPA / Nr. 7(115)

„TheAtrium 2023“ festivalio akimirkos. Scena iš spektaklio „Grimai“ (rež. E. Senkovas, Latvija). Pauliaus Sadausko nuotr.

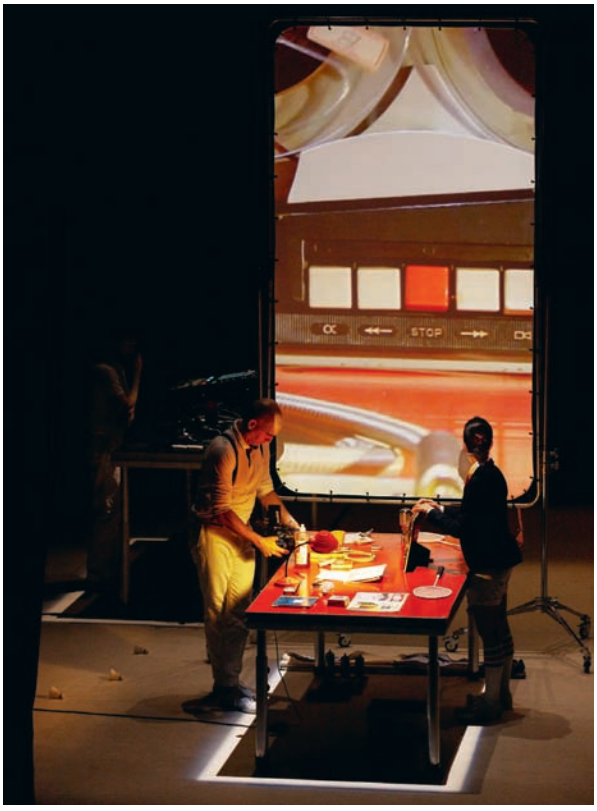

„Kalnas“ (rež. À. Serrano, P. Palaciosas, F. Dordalis, Ispanija).

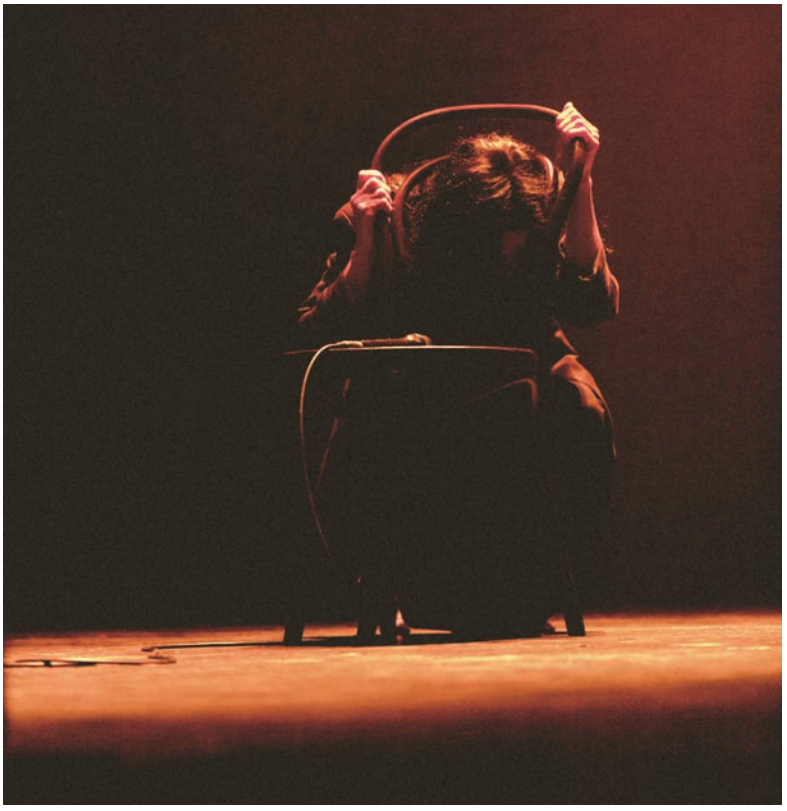

K. Forsyth (Jungtinė Karalystė) koncerto-performanso akimirka.

Klaipėda

DURYS

Mėnesinis kultūros ir meno žurnalas

2023 liepa / Nr. 7(115)
www.durys.diena.lt

REDAKTORĖ
Rita Bočiulytė
Tel. (8 46) 397 729
r.bociulyte@kl.lt

LITERATŪRINĖS DALIES SUDARYTOJAS
Gintaras Grajauskas
grajauskas@gmail.com

DIZAINERĖ-MAKETUOTOJA
TECHNINĖ REDAKTORĖ
Alma Pušinskaitė

KALBOS REDAKTORĖS
Jurga Dambrauskaitė
Vilija Nastopkienė

ADRESAS Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, 92118 Klaipėda

REKLAMOS SKYRIUS
Tel.: (8 46) 397 715, (8 46) 397 711

PLATINIMO TARNYBA
Tel. (8 46) 397 713

LEIDĖJAS
© 2023 UAB „Ilada“
SPAUSDINO
UAB „Spaudos kontūrai“
TIRAŽAS 7 500

Platinamas su laikraščiu „Klaipėda“ kartą per mėnesį, taip pat „Duris“ galima įsigyti „Klaipėdos“ laikraščio redakcijoje Klaipėdoje arba užsiprenumeruoti atskirai

ISSN 2351-5848

Rankraščiai nerecenzuojami ir negrąžinami

VIRŠELYJE
1 psl. – Mindaugo Petrulio kaligrafijos kūrinys. 2023.
4 psl. – Arvydo Stačioko nuotr.

ŽURNALĄ REMIA

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Spaudos projektui „Profesionalaus meno atodangos žurnale „Durys“ 2023 m.“ SRTRF skyrė 57 tūkst. eurų finansinę paramą

DIENA MEDIA NEWS

KLAIPĖDOS MIESTO SAVIVALDYBĖ

TURINYS

KLAIPĖDOS KRAŠTO METAI

Janina STANKEVIČIENĖ. D. Kšanienė: Klaipėda – ypatingos dvasios miestas, kuris mane įtraukė 4

TEATRAS

Jūratė GRIGAITIENĖ, Sondra SIMANA, Evelina ZENKUTĖ. „TheAtrium“ festivalis: šviesioji tamsos pusė 16

MUZIKA

Algirdas ŠUMSKIS. Berniukų ir jaunuolių chorui „Gintarėlis“ – 60 26

KULTŪROS MARŠRUTAIS

Loreta NARVILAITĖ. Klaipėdos kamerinis orkestras muzikavo festivalyje Šveicarijoje 32

DAILĖ

Danguolė RUŠKIENĖ. Laikinumo amžinybė 36

Dalia KARATAJIENĖ. Burtažodis ir raktažodis *Macula Lutea* 42

Kristina JOKUBAVIČIENĖ. P. Kuhfusso piešiniai iš Baltijos pajūrio 47

KLAIPĖDOS MIESTO STIPENDININKAI

Sondra SIMANA. Tapytoja Y. Hutouskaya: man reikėjo kariauti su vyriškais principais 50

GINTARO LAŠAI

Nijolė DRUNGILAITĖ. Eilėraščiai 56

Algis KUKLYS. Tarsi benamis. Laukimas. Atvirukas iš Saremos 59

D. Kšanienė: Klaipe dvasios miestas, kur

„Jei negalima rašyti darbo mėgstama tema, tai ir nereikia visai“, – tokiu moto vadovaujasi muzikologė profesorė Daiva Kšanienė, svarbią Mažosios Lietuvos kraštui progą – Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos 100-metį – pasitikusi apmąstymuose apie naujus kūrinius, apie kuriuos dar nenori nieko išduoti skaitytojams, ir ypatinga asmenine sukaktimi.

Janina STANKEVIČIENĖ

Visiems puikiai pažįstamos klaipėdietės knygose ir daugybėje publikacijų sugulė Klaipėdos krašto muzikos istoriją išsamiai pristatantys faktai, istorinių asmenybių pasiekimai ir išgyvenimai.

D. Kšanienės veikla neliko nepastebėta: knygų ir publikacijų autorė – Ievos Simonaitytės literatūrinės premijos laureatė, Klaipėdos miesto kultūros magistrė ir Gedimino ordino Riterio kryžius kavalierė.

Savo darbus Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto muzikos istorijos tyrinėjimams dosniai skirianti D. Kšanienė pasakojo apie ryšį su miestu, kuriam paskyrė visą gyvenimą, ir į tai vedusias aplinkybes.

Didžiausias atradimas

– Koks didžiausias jūsų atradimas, tyrinėjant Klaipėdos muzikos istoriją?

– Pradėjus gilintis į Mažosios Lietuvos muzikinę praeitį, mane daug kas nustebino, nes atradau turtingiausius, užmirštus, mažai kieno tyrinėtus kultūros klodus. Atvykau į Klaipėdą su tuomečių Muzikos akademijos programų suformuotu požiūriu į Lietuvos muzikos istoriją. Ir nors dėstytojai studentams kartais praskleisdavo uždangą, pateikdavo faktų ir samprotavimų, apie kuriuos tuo metu gal negalėjo kalbėti, bet, deja, Mažosios Lietuvos, Klaipėdos krašto muzikos istorijos likimo vingių jie nepaaiškino. Apskritai net Mažosios Lietuvos (Rytų Prūsijos) vardas nebuvo minimas, tarsi ji nebūtų net egzistavusi. Prisimenu, studijuojant Renesanso epochą, vadovėliuose (rusiškuose) vis užtikdavau žodį „reformacija“, iš skaitytų grožinių, biografinių knygų, istorinių romanų maždaug orientavausi, kas tai yra. Tačiau paprašiusi tūlo dėstytojo nuodugniau paaiškinti Reformacijos esmę, atsakymo nesulaukiau. Tik mostelėjo ranka: „Nekreipk dėmesio, nesvarbu.“ Tad apie šį kraštą turėjau menką supratimą; žinojau, kas yra Vydūnas, žinojau apie tarpukario Klaipėdos chorinę lietuvių veiklą, šiek tiek apie krašto spaudą, knygnešius. Todėl nenuostabu, kad ilgai mūsų muzikos istorijos supratime vyravo įsitikinimas, kad apskritai muzikinės kultūros era Klaipėdoje prasidėjo nuo S. Šimkaus įsteigtos Konservatorijos (1923) ir simfoninio orkestro (1925). Suprantama, jei galvoje turime lietuviškos profesionaliosios muzikos pradžią Klaipėdoje – tai tiesa, tačiau nematant (net ilgus metus ignoruojant) tarpukaryje mieste klestėjusios vokiškosios muzikos reiškinių, neįvertinant vokiškosios kultūros fono bei šių dviejų kultūrų sąveikos, tyrinėjimai tampa vienpusiški ir netenka istorinio teisingumo bei objektyvumo.

Tokią buvusią nuostatą suformavo skaudžios laikmečio realijos. 1945 m. prasidėjus okupacijai sovietų ideologai apskritai negalėjo pripažinti šiame krašte egzistavusios vokiškos kultūros. Tuo labiau – duomens, kad Vokietijos (Prūsijos) valdomame krašte galėjo skleistis lietuviškoji kultūra. Sovietinė valdžia netoleravo ir tarpukario Klaipėdos krašto, jau priklausančio Lietuvai (anot sovietų – buržuazinei), kultūros apraiškų. Paprasčiau buvo ją visai „išbraukti“ ar bent jau nutylėti, leidžiant eksploatuoti vos vieną kitą faktą (pvz. S. Šimkaus konservatorija).

Kai sovietinė armija įžengė į Klaipėdą, joje buvo likę vos keli žmonės, visi kiti gyventojai, bėgdami nuo žudynių ir teroro, pasitraukė į Vokietiją ir kitur. Taigi liko plynas laukas, išdeginta žemė be žmonių. Naujoji valdžia labai greitai miestą apgyvendino naujakuriais, atvykusiais iš Lietuvos ir įvairiausių TSRS vietovių, jie nelabai domėjosi nei kraštu, kuriame atsidūrė, nei tuo, kas gi jame vyko ištisus šimtmečius prieš atsirandant tam plynam laukui.

Todėl daugybė Rytų Prūsijos kultūros ir muzikos reiškinių liko užmarštyje: ką muzikos istorijos vadovėliuose randame apie Karaliaučiaus universitetą, ten kūrusius kompozitorius, Muzikos akademijas, Karališkąjį operos teatrą? Ar mes žinojome, kad nuo 1820 m. (iki 1944 m. vidurio) Klaipėdoje veikė Vokiečių muzikinis teatras, rodęs solidžius operų pastatymus (W. A. Mozarto operas „Užburtoji fleita“, „Don Žuanas“, A. Ch. Adamo „Lonžiumo paštininką“, J. Offenbacho „Hofmano pasakas“, R. Wagnerio „Skrajojantį olandą“, P. Mascagni „Kaimo garbę“, R. Leoncavallo „Pajacus“ ir daugelį kitų). Ar žinojome, kad čia gastroliavo žinomi ir garsūs Europos atlikėjai, kad čia veikė puikiausi styginių kvartetai, net keli ►

pėda – ypatingos
uris mane įtraukė

Muzikologė prof. D. Kšanienė beveik šešis dešimtmečius gyvena Klaipėdoje, tyrinėdama Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto muzikos istoriją.
Olesios Kasabovos nuotr.

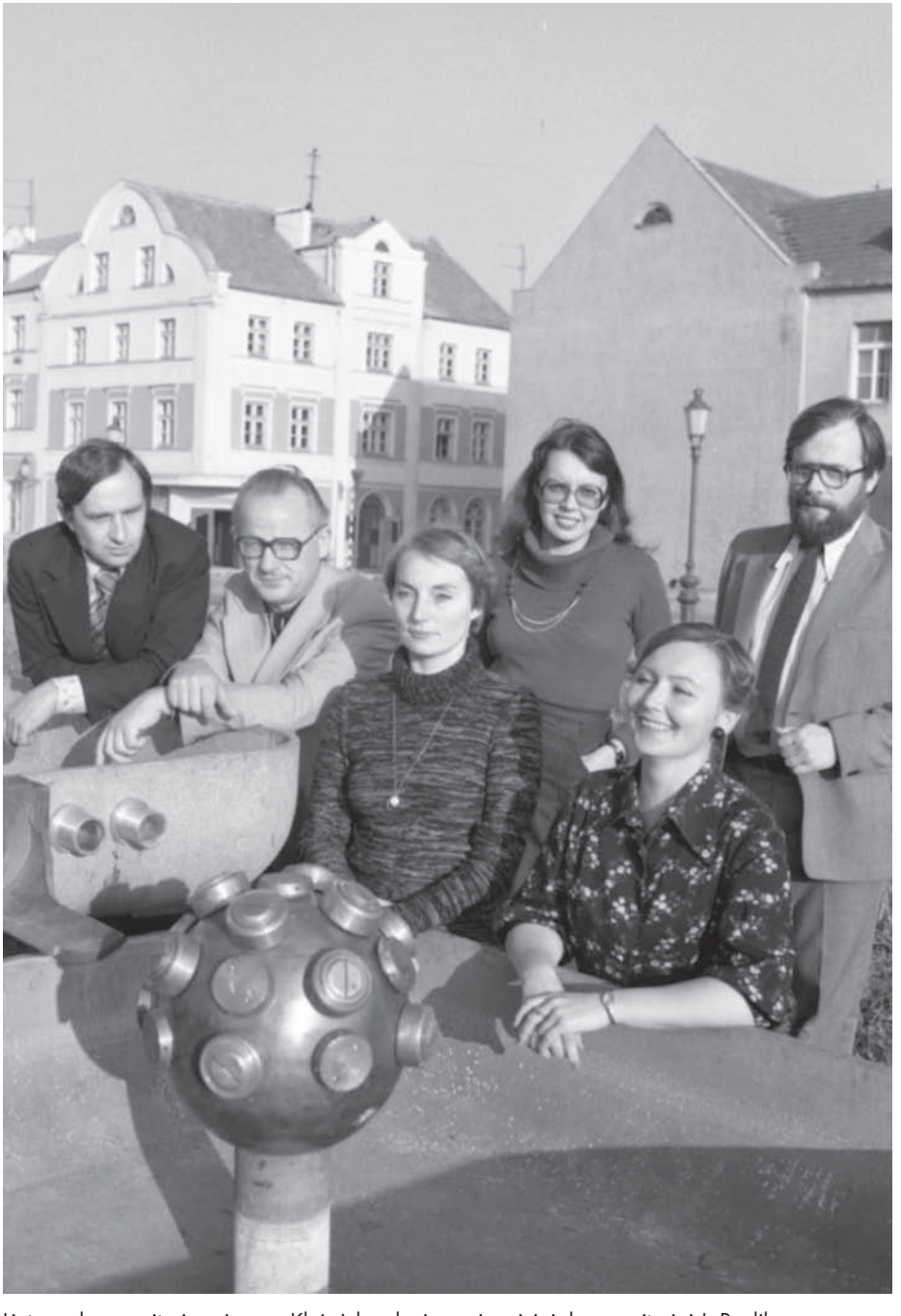

Lietuvos kompozitorių sąjungos Klaipėdos skyriaus pirmeiviai: kompozitoriai J. Paulikas, J. Domarkas, muzikologės D. Kšanienė, A. Žiūraitytė, M. Kazakevičienė, kompozitorius P. Fledžinskas. 1978 m. Asmeninio archyvo nuotr.

◄ simfoniniai orkestrai, kad profesionalūs koncertai vykdavo Šilutėje, Pagėgiuose, Nidoje, Juodkrantėje? Kaip sunkiai ir skausmingai kelią skynėsi lietuviškoji Klaipėdos opera, su kokiais sunkumais susidūrė Konservatorija, simfoninis orkestras?..

Mes taip ir gyvenome pasidavę inercijai, ir niekam neberūpėjo pažvelgti giliau, pasidomėti, o ir pasirūpinti savo praeities gaivinimu. Pavyzdį yra iš ko paimti. Pažiūrėkime į Prūsijos imperijai tuo pačiu laiku priklausiusių Lenkijos miestų Poznanės, Gdansko, Torūnės ir kt. kultūros istoriją. Jie jau seniai pripažino egzistuojant *genius loci* ir sėkmingai dirba, remdamiesi šia mintimi meninių veiklų konceptuose.

Gilindamasi į Mažosios Lietuvos muzikos istoriją, muzikos gyvenimo peripetijas, suvokiau, koks neaprėpiamas, reikšmingas ir svarbus, bet iki šiol iki galo neįvertintas yra šio krašto indėlis į visos Lietuvos kultūrą. Tai ir yra didžiausias mano atradimas.

Krašto kultūros vaidmuo

– O koks buvo kultūros vaidmuo Klaipėdos kraštą prijungiant prie Lietuvos?

– Čia turbūt reikia pasakyti, kad ne vien muzikantai pasiduoda inertiškam Klaipėdos krašto kultūros ir muzikos istorijos vertinimui. Valstybiniu lygiu minėdami krašto prijungimo prie Lietuvos 100-metį ir pažvelgę į Lietuvos Respublikos Vyriausybės planą dėl Klaipėdos krašto metų minėjimo 2023 m., dėmesio centre matome to meto politikai, ekonomikai, diplomatijai, lietuviško uosto kūrimui pagerbti ir įprasminti skirtas veiklas. Ir labai gaila, kad viena svarbiausių to prisijungimo prielaidų – kultūrinis judėjimas krašte – liko paraštėse arba asmeninių meno institucijų vadovų iniciatyvų akiratyje. Deja, ir Klaipėdos krašto istorijos tyrėjai dažniausiai neaptaria kultūros lauko savo darbuose, o juk tai yra vienas iš visuomenės nuomonę formuojančių faktorių.

Tai iš tiesų tam tikra sinkretiško istorinių įvykių tyrinėjimo spraga. Štai šiemet išleistas kelių autorių didelės apimties veikalas „1923-ieji: Klaipėdos prijungimas prie Lietuvos. Dalyviai ir jų liudijimai“, taip pat Klaipėdoje, Kaune ir Vilniuje eksponuota paroda „1923-ieji. Klaipėda ir Lietuva: istorija, politika, diplomatija“. Knyga ir paroda yra fundamentalūs, puikūs, išsamūs darbai, nepaprastai detaliai pateikiantys Klaipėdos sukilimo, krašto prijungimo prie Lietuvos istorinių, politinių įvykių seką, rezultatą, jo reikšmę ir pan.

Tačiau, minint Klaipėdos krašto sukilimo ir sėkmingos jo baigties jubiliejų, turėtų kilti klausimas, ar kultūrinis laukas, dešimtmečiais krašte puoselėtas lietuvių kultūrinis veikimas šiame procese turėjo kokią nors reikšmę? Atsakyčiau, kad taip, turėjo. Ir net labai didelę. Į reikšmingą, Lietuvai lemtingą Klaipėdos krašto prijungimo operacijos sėkmę vedė ne tik išmintingi vyriausybės diplomatiniai, politiniai žingsniai, ne vien geopolitiniai sprendimai ar kariniai veiksmai, bet ir dešimtmečius trukusi Mažosios Lietuvos lietuvių tautinė kultūrinė veikla, įvairiais būdais (per kalbą, dainas, giesmes, eilėraščius, knygas, koncertus, vaidinimus, dainų šventes ir kt.) kėlusi tautinę dvasią, žadinusi patriotinius jausmus.

Juk ir 1918 m. Tilžės akto (pareiškimo) atsiradimui taip pat reikėjo tam tikro lietuviško tautinio įdirbio, kultūrinio,

dvasinio nusiteikimo, rodančio dalies Klaipėdos krašto lietuviškosios bendruomenės norą šlietis prie Lietuvos. Buvo ir priežasčių, kodėl šis noras stiprėjo. Kai 1971 m. visos vokiečių žemės susijungė į galingą Vokietijos imperiją, o jos kancleriu tapo Otto von Bismarcas, krašte įsigalėjo gana nuožmi germanizacija, mokyklose liepta atsisakyti lietuvių kalbos, oficialiai vartoti tik vokiečių kalbą ir pan. Tuomet Mažosios Lietuvos lietuviai pradėjo kovą už savo tautines teises. Šviesiausi krašto žmonės – Vydūnas, Martynas Jankus, Georgas Sauerweinas, Martynas Šernius, Jonas Vanagaitis, Dovas Zaunius ir kiti pradėjo aktyvią lietuvišką kultūrinę veiklą („Birutės“ draugija, Tilžės giedotojai ir kt.). XX a. pr. lietuvių kultūrinis judėjimas plėtėsi, sparčiai kūrėsi vis naujos giedotojų draugijos ne tik didesniuosiuose miestuose – Klaipėdoje, Šilutėje Pagėgiuose, bet ir mažiausiose krašto vietovėse – Priekulėje, Trušeliuose, Kretingalėje, Plikiuose, Kintuose, Rūkuose, Rusnėje, Doviluose, Šimkuose, Panemunėje ir kitur. Jos skleidė lietuvišką dainą, propagavo lietuviškus papročius, būrėsi į dainų šventes, keliavo po visą kraštą, burdamos lietuvį prie lietuvio, žadindamos jų tautinę savimonę.

Toks visaapimantis lietuviškas tautinis kultūrinis judėjimas, galima sakyti, pamažu „vedė“ Mažosios Lietuvos lietuvius prie Tilžės akto, priimto 1918 m. lapkričio 30 d. Šis dokumentas patvirtino lietuvininkų legitiminės valdžios (Mažosios Lietuvos tautinės tarybos) viešai jau reikštą nuostatą: remiantis 1918 m. sausio 18 d. Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento T. W. Wilsono Kongrese paskelbta tautų apsisprendimo teise, Prūsų (Mažosios) Lietuvos gyventojų daugumą sudarančių lietuvininkų vardu reikalauti, kad Mažoji Lietuva prisijungtų (prisiglaustų) prie lietuvių tautos kamieno – Didžiosios Lietuvos, t. y. prie atkurtos Lietuvos valstybės. Tilžės aktas tapo svarbiausiu dokumentu, tarsi 1923 m. sukilimo paaiškinimu, pagrindžiančiu jų norą prisijungti.

Apmaudu, kad visas tas kultūrinis žygis šiandien yra nepakankamai atspindimas ir vertinamas Klaipėdos sukilimo kontekste. Taip, krašto lietuviai nemosavo šautuvais ir plakatais. Bet jie sukilo su lietuviška kultūra, giesmėmis, dainomis, su savo kalba, muzika ir dvasia, su laikraščiais, knygomis, su bažnyčia. Mano nuomone, minint Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos valstybės 100-metį, greta kitų veiksnių deramai turėtų būti įvertinamas ir kultūrinių įvykių reikšmingumas bei indėlis. Pamiršti ir neįvertinti sukilimui svarbių kultūrinių prielaidų, tos dvasinės dirvos, net ypatingos lietuviškos ir vokiškosios kultūros santykių dimensijos, nėra objektyvu. Juk į 1990-ųjų Nepriklausomybę mus atvedęs Sąjūdis irgi reiškėsi per kultūrinę prizmę.

VIZITINĖ KORTELĖ

Daiva Vainauskaitė-Kšanienė gimė 1943 m. liepos 4 d. Šiauliuose. Baigusi Šiaulių aukštesniąją muzikos mokyklą, studijavo Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar LMTA), įgijo muzikologės, muzikos teorinių ir istorinių disciplinų dėstytojos kvalifikaciją. 1965–1971 m. dėstė Klaipėdos aukštesniojoje muzikos mokykloje (dabar Stasio Šimkaus konservatorija). Nuo 1971 m. dirbo LMTA Klaipėdos fakultetuose, nuo 1995 m. – KU Menų fakultete (iki 2014 m.), dėstė muzikos istorijos ir teorijos dalykus. 1971–1972 m. ir 1996–2013 m. – Muzikos teorijos ir istorijos katedros vedėja, 1990–1995 m. – LMTA Klaipėdos fakultetų mokslo ir meno prorektorė, 1995–1996 m. – KU mokslo ir meno prorektorė, 2002–2012 m. – KU Senato narė, 2007–2012 m. – KU Senato pirmininkė, 1997–2013 m. – KU Menų fakulteto Muzikologijos instituto vyriausioji mokslinė bendradarbė.
KU Menų fakulteto (MF) tarybos narė (1979–2014), KU MF redakcijos kolegijos pirmininkė (1993–2014), KU leidybos komisijos narė (1999–2014), KU menų srities atestacinės komisijos narė (2006–2014), KU MF programų komisijos narė (2006–2013), KU meno rėmimo fondo narė (2006–2013), KU Baltijos istorijos ir archeologijos instituto tarybos narė (2004–2012).
1998 m. LMTA apgynė humanitarinių mokslų (menotyros, muzikologijos) daktaro disertaciją „Muzikinis gyvenimas Mažojoje Lietuvoje ir Klaipėdos krašte iki 1940 m.: lietuvių ir vokiečių kultūrų sąveika (XVI a. – XX a. ketvirtas dešimtmetis)“.
1988 m. suteiktas pedagoginis mokslinis docentės vardas.
2002 m. suteiktas pedagoginis mokslinis profesorės vardas.
Nuo 2012 m. – KU profesorė emeritė.
Nuo 1975 m. – Lietuvos kompozitorių sąjungos narė, 1998–2002 m. – Lietuvos kompozitorių sąjungos Klaipėdos skyriaus pirmininkė.
Akademinė, visuomeninė veikla: pirmosios nepriklausomos Lietuvos Klaipėdos miesto tarybos deputatė (1990–1995), Klaipėdos miesto Kultūros ir meno tarybos narė (2007–2010, 2019–2023), Klaipėdos savivaldybės žymių žmonių, istorinių datų, įvykių įamžinimo ir gatvių pavadinimų suteikimo komisijos narė (2015–2019), Lietuvos mokslo tarybos ekspertė (2002–2007), Lietuvos nacionalinių kultūros ir meno premijų komisijos narė (2008–2011), Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro meno tarybos narė (2006–2011), Klaipėdos koncertų salės meno tarybos pirmininkė (2013–2018), Mažosios Lietuvos fondo Rėzos premijos teikimo komisijos narė (JAV), M. L. Rėzos kuratoriumo (Neringa) narė (2007–2022), Mažosios Lietuvos enciklopedijos redkolegijos narė (2008–2012).
Mokslinių tyrimų sritys: Rytų Prūsijos (Mažosios Lietuvos) ir Klaipėdos krašto muzikinė kultūra (XVI–XXI a. pr.), šiuolaikinė lietuvių kompozitorių kūryba, krikščioniškoji (liuteroniška ir katalikiška) muzikos kultūra. Šiomis temomis išleido 7 monografijas, skaitė pranešimus mokslinėse konferencijose, parašė apie 180 mokslinių straipsnių Lietuvos bei užsienio (Vokietijos, Lenkijos, Rusijos) moksliniuose leidiniuose, taip pat per 100 muzikos kritikos publicistikos straipsnių periodikoje, skaitė paskaitas visuomenei, vedė maždaug 1 000 koncertų (1965–2017).
Išleido knygas: „Rusų muzikos istorija (iki XIX a. vidurio). Mokymo priemonė“ (1988), „Rusų muzikos istorija. XIX a. II pusė. Mokomoji knyga“ (1991), „Muzika Klaipėdos krašte. Muzikinis gyvenimas iki 1939 m.“ (1996), „Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto muzikos bei kultūros veikėjai. (XVI a. – XX a. pirmoji p.). Biografinis žinynas“ (2000), „Muzika Mažojoje Lietuvoje. Lietuvių ir vokiečių kultūrų sąveika (XVI a. – XX a. 4 dešimtmetis)“ (2003), „Apie muziką ir laiką 1965–2005: Klaipėdos muzikinio gyvenimo fragmentai“ (2007), „Muzikinės kultūros keliais. Mokslinių straipsnių rinkinys“ (2011), „Klaipėdos muzikinio teatro (operos) raida“ (2016), „Lyg nužengusi nuo Rubliovo freskos: operos solistė Ona Glinskaitė“ (2020).
Apdovanojimai: Vydūno mokslinė literatūrinė premija (JAV, 2001), I. Simonaitytės literatūrinė premija (Klaipėda, 2004), Klaipėdos miesto Kultūros magistro titulas (2004), Lietuvos kompozitorių sąjungos (V. Landsbergio fondo) premija (Vilnius, 2005), Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžius (2008), LMTA Garbės medalis (2021), Mokslo ir švietimo, Kultūros ministerijų, Klaipėdos miesto savivaldybės, LMTA, Klaipėdos universiteto padėkos raštai.

Su paskyrimu – į Klaipėdą

– Gimėte Šiauliuose, muzikologinę veiklą pradėjote Vilniuje, o svarbiausius savo darbus skyrėte Klaipėdai. Kodėl jai?

– Nesu klaipėdietė, bet jaučiu per daugelį metų atsiradusį ypatingą dvasinį ryšį su šiuo miestu. ►

LMTA rektoratas 1993 m.: Ona Pakėnienė, Vytautas Blūšius, Ramutis Čepinskas, Eugenijus Ignatonis, LMTA Klaipėdos fakulteto mokslo prorektorė D. Kšanienė, Paulius Juodišius, Juozas Antanavičius, sėdi rektorius Vytautas Laurušas.

Festivalyje-konkurse „Giesmių giesmelė“. 1991 m.

Pranešimas konferencijoje. 1991 m.

◄ Jį užmezgė mano tėvai, 1934–1939 m. gyvenę Klaipėdoje. Lietuva, 1923 m. pradėjusi Klaipėdos krašto lietuvinimo procesą, siuntė į jį įvairių profesijų žmones ne tik dėl specialistų trūkumo, bet ir dėl lietuviškos dvasios Klaipėdoje stiprinimo. Taip čia atsidūrė ir mano tėvai. Tėvas Povilas Vainauskas buvo pašto tarnautojas, dirbo senajame pašte Liepų gatvėje.

Lemtingųjų 1939-ųjų kovą sausakimšoje Teatro aikštėje tėvai priblokšti klausėsi A. Hitlerio kalbos. Aišku, reikėjo trauktis. Pašto darbuotojams, tuo metu laikytiems statutiniais pareigūnais, buvo liepta išvykti į Lietuvą, jie galėjo pasirinkti miestą, kuriame norėtų dirbti. Tėvai pasirinko Šiaulius, nes visai greta, Stupurų kaime, gyveno mano seneliai, turėję didelį ūkį, nemažai žemės.

Paaugusioms dukroms tėvas retkarčiais prasitardavo apie Klaipėdą, jos kitoniškumą, prisimindamas ne tik nuostabią jūrą, laivus uoste, savąjį senąjį gražųjį paštą, bet ir Vydūną, Martyno Gelžinio vadovaujamą chorą, kuriame jam teko dainuoti, įtemptus lietuvių ir tuo metu jau ryškiai revanšistiškai nusiteikusių vokiečių tarpusavio santykius. Mėgdavo mestelėti vieną kitą frazę vokiškai, išeidamas į darbą visada atsisveikindavo: „Auf Wiedersehen, meine lieben Herren und Damen.“

Šiaulių aukštesniojoje muzikos mokykloje baigiau chorinio dirigavimo specialybę. Prisimenu, baigiamuosiuose egzaminuose dirigavau Juozo Gruodžio dainą „Žvejai“, W. A. Mozarto „Lacrimosa“ ir dar kažką. Tačiau labiau viliojo muzikos istorijos, teorijos dalykai, o ir mano uždarokas charakteris nelabai tiko chorvediškai veiklai. Tad, baigusi muzikos mokyklą, įstojau į Lietuvos konservatorijos (dabar LMTA) Muzikos teorijos – kompozicijos fakultetą.

Studijuodama paskutiniame kurse įsidarbinau Lietuvos dailės muziejaus padalinyje – Teatro ir muzikos muziejuje. Direktorius Pranas Gudynas mano darbu buvo patenkintas, net raštu kreipėsi į Konservatorijos vadovybę, prašydamas, kad, baigus studijas, leistų man tęsti darbą muziejuje. Deja, absolventų skirstymo į darbą komisija mane tiesiog priverstinai paskyrė į Klaipėdą. Atsimenu, komisijos darbe dalyvavęs Klaipėdos aukštesniosios muzikos mokyklos direktorius Heinzas Kybelka pasakė: „Jei negausiu muzikologo – išeinu iš darbo.“ Taip 1965 m. atsidūriau Klaipėdoje. S. Šimkaus aukštesniojoje muzikos mokykloje (dabar S. Šimkaus konservatorija) dėsčiau visas teorines disciplinas (muzikos teoriją ir istoriją, harmoniją, muzikos kūrinių analizę, polifoniją ir kt.). 1971 m., atidarius aukštąją mokyklą – Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Klaipėdos fakultetus (įstaiga turėjo daugiau pavadinimų), ten pradėjau dėstyti muzikos istorines bei teorines disciplinas, vadovauti bakalaurų ir magistrų moksliniams darbams ir t. t.

Sudėtingu mokslo keliu

– Kuo patraukė Klaipėda?

– Į Klaipėdą atvykau su susikurta labai blankia šio miesto vizija. Tačiau tai, ką pamačiau klaidžiodama po griuvėsiais virtusį, beveik nepradėtą atstatinėti, bet dar ir sovietinių griovėjų nepaliestą miestą, tiesiog pribloškė. Pirmiausia, atsidūriau vizualiai visai kitame pasaulyje: siaurose senamiesčio gatvelėse stūksojo pusiau sugriauti namai

su išlikusiais vokiškais užrašais ant sienų, su fachverko likučiais, su pro išgriautų namų angas matomais ornamentuotais, spalvingais, reljefiniais kokliais, griuvėsiuose tebegyvenančiomis šeimomis... Apgriauta, be bokšto, bet dar tvirtai stovėjo Klaipėdos katedra – Šv. Jono bažnyčia, apysveikis architektūrinis ansamblis aikštėje prie Rotušės (dabar Atgimimo aikštė) su įspūdingu gaisrinės pastatu... Praėjusi pro tėvo mylimą paštą Liepų gatvėje, užtikau senąsias, turbūt vienas gražiausių Europoje miesto kapines (dabar Skulptūrų parkas). Nors sovietų panaikintos, apiplėštos, vandalų išgrobstytos, tuomet jos dar alsavo senuoju žavesiu, paslaptinga medžių ūksme, žavėjo ažūrinės kapų tvorelės, vokiškos ir lietuviškos antkapių epitafijos, laipteliai, numanomi takeliai... O čia pat, už miesto – Baltijos didybė, jėga, grožis, neapsakomas laisvės jausmas...

Toji sugriautos, sužalotos, bet vis dėlto gyvos Klaipėdos urbanistinė aplinka mane labai paveikė. ►

Vydūno mokslinės literatūrinės premijos įteikimas Čikagoje (JAV). Premiją įteikė V. Pėteraitis. 2001 m.

Gavus Vydūno premiją (JAV). Prie Niagaros (Kanada) su iškiliais mažlietuviais, išeiviais iš Klaipėdos, lietuvybės skleidėjais už Atlanto Edita ir Gyčiu Šernais.
Asmeninio archyvo nuotr.

Po darbingo Mažosios Lietuvos enciklopedijos redakcijos posėdžio. Su enciklopedistu Vytautu Kalteniu, filosofu, vydūnistu dr. Vaciu Bagdonavičiumi. 2004 m.

Po koncerto. 1993 m. Asmeninio archyvo nuotr.

◄ Supratau – tai išskirtinis, ypatingos dvasios miestas, kuris mane įtraukė, intrigavo, kėlė norą giliau domėtis šio krašto istorija, kultūra, aišku, pirmiausia muzikos gyvenimu. Taigi taip ir pradėjau tyrinėti prieš 770 metų gimusios Klaipėdos, o kartu ir visos Mažosios Lietuvos (Rytų Prūsijos) muzikinės kultūros reiškinius. Darbas aukštojoje mokykloje atvėrė perspektyvą ir galimybę vykdyti mokslinį tiriamąjį darbą, rinkti medžiagą.

– Veikiausiai tai nebuvo paprasta?

– Tuo metu tai buvo visais požiūriais neįtikėtinai sudėtingas, šiandien sunkiai įsivaizduojamas procesas. Beveik visi su Klaipėdos krašto istorija susiję archyvai buvo įslaptinti. Norint patekti į vadinamąjį „specarchyvą“ Vilniaus Martyno Mažvydo bibliotekoje, reikėdavo gauti specialų leidimą, kurį turėdavo pasirašyti įstaigos vadovas, partsekretorius ir profsąjungos pirmininkas. Ir tik tada atsiverdavo archyvo durys. Nesant jokių technologijų, kopijavimo aparatų, išmaniųjų fotografavimo funkciją turinčių telefonų (žodžio „kompiuteris“ tada net nežinojome), viską reikėjo užsirašinėti ranka. Pasidėjusi storus periodikos komplektus, verčiau puslapį po puslapio, nusirašinėjau ištisus tekstus, straipsnius, recenzijas, datas, faktus, pavardes, skelbimus, afišas ir kt. Nelengva buvo įsisavinti vokiškųjų leidinių gotišką šriftą. O ir senųjų žodžių prasmė laikui bėgant kito... Reikėjo žodynų... Namuose susikaupė kalnai ranka prirašytų popierių. Pamažu brendo mintis apie disertaciją „Mažosios Lietuvos muzikinė kultūra“.

Deja, sovietiniais metais Lietuvoje nebuvo galimybės gintis muzikologinės krypties mokslo darbų. Maskva neleido. Tai padaryti buvo galima tuomečiame Leningrade (dabar Sankt Peterburgas) arba Maskvoje. Parašiusi disertacijos įvadą (autoreferatą) nuvažiavau į Leningradą susitikti su N. Rimskio-Korsakovo konservatorijos prof. G. Ginzburgu ir pasikalbėti apie galimybę ateityje gintis darbą. Perskaitęs mano referatą, profesorius nustebęs pakėlė akis ir paklausė: „O kas yra toji Mažoji Lietuva?“ Sakė, tokios nežinąs, ir patarė rašyti disertaciją apie tarybinės Klaipėdos muzikinę kultūrą.

Taigi nieko nepešusi liūdna grįžau namo. Dėl visa ko nuvažiavau pasitarti su savo prof. J. Čiurlionyte. Ji paskaitė mano tekstą, kuriame minimas Alfonsas Mikulskis, Juozas Žilevičius, Jeronimas Kačinskas, Vladas Jakubėnas, Adomas Brakas, Erdmonas Simonaitis, Alexanderis Johowas, gausybė įvairiausių vokiškų pavardžių... Profesorė liūdnai palingavo galvą ir pasakė: „Vaikeli, jei tu nori rašyti disertaciją su šiomis pavardėmis ir su tais įvykiais, tai nieko nebus, neleis. Jei tu jas išbrauksi, darbas liks tuščiaviduris.“

Už devynių užraktų

– Bet disertaciją vis dėlto apsigynėte?

– Dažnai pasikalbėdavau su tuomet Muzikos akademijos Klaipėdos fakulteto Fortepijono ir teorijos katedrose dėsčiusiu prof. Vytautu Landsbergiu, papasakojau jam ir savo godas. Profesorius davė išmintingą patarimą: „Rašyk ir publikuok atskirus straipsnius.“ Supratau, kad pavieniams straipsniams nėra tokios griežtos cenzūros, nors vis tiek daugelio faktų negalėjau minė-

KU garbės daktaro laipsnio suteikimo Prezidentui V. Adamkui iškilmėse: L. Žulkienė, D. Kšanienė, V. Adamkus, A. Adamkienė, V. Žulkus. 2008 m.

ti. Taigi, jo paraginta, pirmąjį savo straipsnį Mažosios Lietuvos muzikos istorijos tema išspausdinau 1977 m. žurnale „Muzika ir teatras“. Taip po truputį pradėjau publikuoti savo temą įvairiuose leidiniuose, kartu kaupdama medžiagą, plėsdama geografiją, ieškodama asmeninių ryšių su Vokietijos archyvais. Bet vilties dėl disertacijos jau neturėjau. Fakultetų vadovybė primygtinai ragino: „Rašyk kita tema, važiuok į Leningrado Krupskajos kultūros institutą ir apsiginsi. Tavo traukinys nuvažiuos.“ Nepaklausiau, numojau ranka – negalima rašyti darbo mėgstama tema, tai ir nereikia.

Vos išaušus Nepriklausomybei, padedant rėmėjams, išleidau knygą „Muzika Klaipėdos krašte“. Ji kažkaip pakliuvo į profesoriaus, muzikologo, habil. dr. Algirdo Ambrazo ir profesoriaus, kompozitoriaus, habil. dr. Juliaus Juzeliūno rankas. Kartą Muzikos akademijoje Vilniuje jie dviese pačiupo mane koridoriuje, pasisodino ir sutartinai ėmė įtikinėti, kad dabar jau tikrai reikia ginti disertaciją ir apskritai, kad nėra matę, jog pirma išeitų knyga, o disertacijos dar nėra.

Jų įkvėpta, 1998 m. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje apsigyniau disertaciją, o jos pagrindu 2003 m. išėjo knyga „Muzika Mažojoje Lietuvoje. Lietuvių ir vokiečių kultūrų sąveika (XVI a.–XX a. 4 dešimtmetis)“. Vėliau gimė ir kiti su Mažąja Lietuva susiję mano darbai.

– Sakote, kad sovietiniais metais šaltiniai, susiję su Klaipėdos krašto muzikos istorija, buvo labai riboti, saugomi specialiajame archyve. Ką taip reikėjo saugoti nuo visuomenės?

– Sovietinė valdžia, siekdama ištrinti okupuoto Klaipėdos krašto istorinę atmintį, visokiais būdais stengėsi neleisti visuomenei susipažinti su objektyviais istorijos liudininkais – rašytiniais šaltiniais, laikydama juos už devynių užraktų.

Ne kiekvienam prieinamas Martyno Mažvydo bibliotekos archyvas saugojo įvairiais laikotarpiais Klaipėdoje, Tilžėje, Gumbinėje leistų vokiškų ir lietuviškų laikraščių komplektus. Gaila, bet didžiąją dalį savo archyvų vokiečiai, žinoma, išsivežė. Jie atsidūrė Berlyno ar kitų Vokietijos miestų archyvuose, su kuriais sovietmečiu kontaktuoti nebuvo įmanoma. Daug kas buvo ir sunaikinta. Laimė, kad Lietuvoje išliko kapitaliniai vokiečių istoriko Johanno Karlo Sembritzkio veikalai „Klaipėdos – karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija“ („Geschichte der Königlich Preussischen See– und Handelsstadt Memel“, 1900), „Klaipėda devynioliktame amžiuje“ („Memel im neunzehnten Jahrhundert“, 1902), „Klaipėdos krašto istorija“ („Geschichte des Kreises Memel“, 1918) ir kt. Tai buvo nepaprastai svarbus žinių šaltinis. Į lietuvių kalbą šios knygos buvo išverstos tik 2002 ir 2004 m.

Taigi sovietų ideologai negalėjo leisti tūlam tarybiniam žmogui žinoti, kad lietuviškos spaudos ir kultūros pradžios būta vokiškoje Mažojoje Lietuvoje, sovietmečiu vienareikšmiškai vadintoje ►

Šeima. 1971 m.

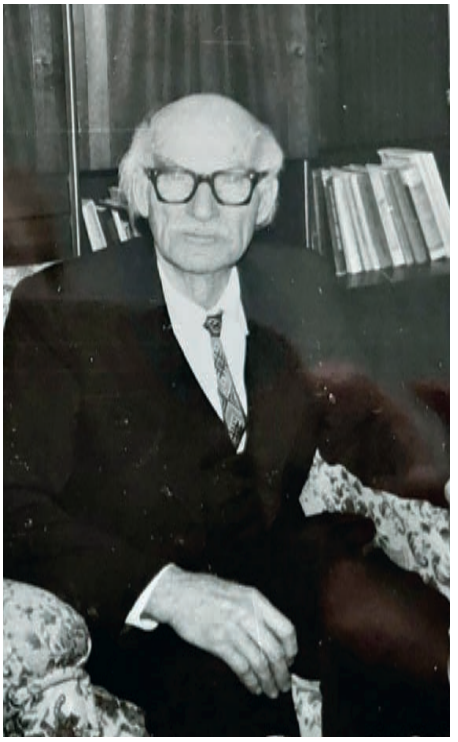

Svečiuose tėtis P. Vainauskas. 1989 m.

◄ nacistiniu kraštu, kad Nepriklausomos Lietuvos (vadintos buržuazine) Klaipėdos kraštas gyveno pilnakraujį kultūrinį gyvenimą.

Vokiečiai dar neatrado

– Šiandien iš jūsų knygų jau žinome Klaipėdos krašto muzikos istorijos faktus, įvykių raidą. Deja, menkai galime pasiremti vokiečių muzikos istorikų šio krašto kultūros tyrimais. Ar galime daryti prielaidą, kad vokiečiai patys dar neatrado savo istorijos Mažojoje Lietuvoje?

– Negaliu garantuoti, kaip yra, gal ko nors nežinau ar neradau, bet jei Vokietijos muzikos istorikai būtų kreipę į tai daugiau dėmesio, mes tikrai žinotume apie tuos tyrinėjimus. Štai kad ir Richardo Wagnerio pavyzdys. Jo biografijai skirta begalė leidinių vokiečių ir kitomis kalbomis, bet Mėmelio (Klaipėdos) vardas juose beveik nesutinkamas. Visur minima, kad R. Wagneris dirbo antruoju dirigentu Karaliaučiaus karališkojoje operoje. Ir labai retai spausdintuose šaltiniuose minimas faktas, kad vadovauti šio operos teatro gastrolėms Mėmelyje pagrindinis dirigentas Louisas Schubertas paskyrė jaunąjį 23 metų teatro antrąjį dirigentą R. Wagnerį, pats nusprendęs nevykti į mažą provincijos miestą. O mums, Klaipėdai, R. Wagnerio apsilankymas yra labai reikšmingas. Vadovaudamas Karaliaučiaus operos gastrolėms, R. Wagneris Klaipėdoje praleido 1836 m. rugsėjį ir spalį. Miesto teatre intensyviai repetavo su solistais, simfoniniu orkestru, nuoširdžiai tikėjo savo kaip dirigento sėkme, galimybe atsiskleisti nebevaržomam pagrindinio dirigento nurodymų ir reikalavimų. Sėkmingai padirigavo kelias operas (C. M. von Weberio „Euriantą“,

> Neaprėpiamas, reikšmingas ir svarbus, bet iki šiol iki galo neįvertintas yra Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto indėlis į visos Lietuvos kultūrą.

D. F. E. Aubero „Nebylę iš Portičio“), publikos buvo šiltai sutiktas. Randame kompozitoriaus pasisakymų apie tai, kaip jam čia buvę liūdna gyventi, kaip Baltijos pakrantėje šalta, nyku ir baisu, kad nesinorėjo net kurti. Karaliaučiaus operos teatrui netrukus bankrutavus, R. Wagneriui teko ieškotis kitos vietos Baltijos kraštuose. Finansiškai įsiskolinęs ir dėl to persekiojamas kreditorių, į Vokietiją grįžti negalėjo. Netrukus jis tapo Rygos vokiečių teatro dirigentu. Bet ir Rygoje vėl įsiskolinusį jaunąjį dirigentą ėmė spausti kreditoriai. R. Wagneris iš Rygos turėjo bėgti. Troško grįžti atgal, arčiau savo tėvynės. Iš Rygos, tuo metu carinės Rusijos miesto, kuriame veikė griežti įstatymai, o siena su Prūsijos valstybe buvo uždara ir griežtai saugoma, išvykti nebuvo paprasta. Taigi R. Wagneriui, norint pasiekti Prūsijos karalystės sieną (dabar – siena su Kaliningrado sritimi), teko slapčia keliauti per taip pat carinei imperijai priklaususią Lietuvą.

R. Wagnerio biografijoje vaizdingai aprašyti „pabėgimo“ kelionės vargai: kaip jis su žmona, artiste Minna Planer (ir su mylimu šunimi) sunkiai keliavo karieta, kaip Piliavos uoste (dabar Baltyjskas) įsėdo į laivą ir plaukė per audringą, šėlstančią jūrą, kaip prie Norvegijos krantų laivas vos nenuskendo. Šios įspūdingos, audringos ir jaudinančios kelionės jūromis metu kompozitoriui kilo idėja kurti operą, remiantis legenda apie amžinai klajoti jūromis pasmerktą Skrajojantį olandą.

Skaitant šios jaudinančios kelionės įspūdžius, iškyla romantiškas būsimos R. Wagnerio operos siužetas, iškyla ir senasis mūsų miesto elingas, tapęs mums labai svarbiu ir brangiu, nes Klaipėdos valstybi-

Išvykoje su vaikais. 1976 m.

nio muzikinio teatro pastatyta nemirtingoji opera „Skrajojantis olandas“ atgimė tarsi tobulai tam skirtame elinge, ant marių ir jūros kranto.

Nepaisant šių akivaizdžių sąsajų su Baltijos kraštais, vokiečių leidiniuose, tyrinėjimuose apie R. Wagnerį dominuoja tik du miestai – Karaliaučius ir Ryga, Klaipėdos nėra. Galime daryti prielaidą, kad į Klaipėdos kraštą, Mažąją Lietuvą vokiečių muzikos tyrinėtojai kol kas neatkreipė savo dėmesio. Tikėkimės, kad netrukus susidomės.

Vietos dvasios pojūtis

– Kaip manote, šiandieniniai klaipėdiečiai turi tą vietos dvasios pojūtį?

– Oi, šis klausimas tikrai yra labai sunkus ir platus. Nelengva trumpai apibūdinti tą šiuolaikinės, modernios Klaipėdos vietos dvasios pojūtį. Be to, juk kiekvieno žmogaus sąmonėje kultūriniai, meniniai procesai rezonuoja savaip, priklausomai nuo jo interesų, išsilavinimo, asmenybės, polinkių ir pan. Tad aš galiu pasakyti tik savo nuomonę.

Beveik 60 metų gyvendama šiame mieste, matydama lėčiau ar sparčiau kintančius kultūros ir meno procesus, pastebėjau, kad klaipėdietiškos dvasios atgimimo požymiai pradėjo ryškėti prabėgus geram dešimtmečiui po Nepriklausomybės atgavimo. Žmonėms paprasčiausiai trūko žinojimo, nes daugelį metų nei mokyklose, nei šeimose (aišku, yra išimčių) apie ypatingo ir sudėtingo likimo Mažąją Lietuvą ir jos dalį Klaipėdos kraštą nebuvo užsimenama.

Tuo įsitikinau dėstydama studentams muzikos istorijos dalyką. Prakalbus apie Mažąją Lietuvą (Rytų Prūsiją), jos istoriją, savitą kultūrą, muzikos gyvenimą, matydavau nustebusias akis; apie šį kraštą, kuriame gyvena, studijuoja, jie nieko nežinojo. 2003 metais, bandant bent truputį užpildyti šią spragą, man pavyko KU muzikologijos programos bakalaurams patvirtinti vieno semestro dalyką „Mažosios Lietuvos muzikinė kultūra“. Deja, tai truko vos kelerius metus. Prasidėjo garsiosios aukštojo mokslo reformos...

Šiandien, man atrodo, kultūrinė Klaipėdos visuomenė, būdama be galo įvairi ir sluoksniuota, bet vis dėlto veržli, labai atvira pasaulio naujovėms ir modernioms apraiškoms, pamažu atsigręžia į savojo miesto identitetą. Jaunųjų Klaipėdos meno kūrėjų (dailės, teatro, literatūros, šokio ir kt.) darbuose pastebiu prasiveržusią didelę kūrybinės raiškos laisvę, įgalinančią išreikšti plačiausias individualaus stiliaus pajautos amplitudes, savitai atskleisti savo santykį su Klaipėdos fenomenu. Džiugina meno galerijų gausa, dramos teatro spektaklių įvairovė, šiuolaikinio šokio meno pasiekimai. Tokiu būdu įvairių meno žanrų raiškoje juntama tam tikra šiuolaikiško individualumo ir tradicijos simbiozė, nors dažnai atsargi, niuansuota, kartais tik numanoma.

Todėl ypač džiaugiuosi pastarųjų metų Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro (KVMT) proveržiu. Nuėjęs ilgą ir sudėtingą kelią, per pastaruosius 35 metus teatras taip pat patyrė įvairius laikotarpius, pažymėtus ieškojimais, svarbiais meniniais akcentais – Audronės Žigaitytės opera „Mažvydas“ (1988), Stasio Domarko operetės ►

K. Kšanas su sūnumi Ugniumi ir dukra Migle. 2022 m. Asmeninio archyvo nuotr.

Šeima. Iš dešinės: anūkė Ieva Marija, dukra Miglė, anūkas Juozas, Miglės vyras Sigitas, K. Kšanas, D. Kšanienė, anūkas Matas, Mato žmona Gintarė, sūnus Ugnius, anūkė Ieva, Ievos vyras Gintenis. 2019 m.

◄ sužydėjimo metas, bandymai eiti miuziklo keliu ir kt.

Šiuo metu teatras, pasukęs aukštosios operos ir baleto žanro įtvirtinimo repertuare keliu, atsigręžęs į klaipėdietišką tematiką, suformavo itin ryškų, išskirtinį veidą. Ypač vertingi pastarųjų penkerių metų pastatymai – kompozitoriaus Eduardo Balsio 90-mečio minėjimas, jo opera „Kelionė į Tilžę“, baletas „Eglė žalčių karalienė“, R. Wagnerio „Skrajojantis olandas“ senajame elinge, Broniaus Kutavičiaus opera „Lokys“, kūrybiniai projektai Klaipėdos prijungimo prie Lietuvos 100-mečiui ir kt. Rugpjūtį išvysime premjerą – keturių klaipėdiečių kompozitorių operą „Klaipėda“, kuri, neabejoju, atlieps Klaipėdos dvasią plačiame istoriniame kontekste.

Man atrodo, kad šiandienos KVMT tęsia gerąsias senosios Klaipėdos teatro tradicijas, kurios buvo stiprios Klaipėdoje prieš 100 ir 200 metų. Šiandieninė teatro veikla yra tarsi vertybių arka tarp istorijos ir dabarties.

Tai, kas įdomu ir svarbu

– Papasakokite apie savo šeimą. Kaip pavyko suderinti įtemptą darbo veiklą dviem miesto labui atsidavusioms istorinėms asmenybėms – jums ir žinomam dirigentui Kaziui Kšanui? Pasidžiaukite vaikais ir anūkais.

– Man atrodo, kad mūsų gyvenimas niekuo ypatingu neišsiskyrė ir nesiskiria nuo kitų šeimų. Tiesiog abu dirbome tai, kas buvo patiems įdomu, svarbu ir, atrodė, reikalinga, mėgome profesiją, kurią pasirinkome, matėme joje prasmę. Man ir Kaziui, kaip kartais sakoma, darbas sutapo su hobiu. Svarbiausia, abu nuolat dalijomės mintimis apie savo darbus, gyvenome vienas kito rūpesčiais, kiek įmanoma padėdami vienas kitam. Lygiai taip pat šeimos, namų, kasdienius klausimus sprendėme kartu, neskirstydami ir nesidalydami darbų. Palaikėme vienas kitą. Aš ėjau į kiekvieną Kazio diriguojamą spektaklį, kiekvieną koncertą, jis lankėsi visuose mano vedamuose koncertuose, konferencijose (jei tai vykdavo Klaipėdoje), paskaitose visuomenei ir kt. Kartais manęs kas nors paklausdavo: „Kada pagyvensi sau?“ Iki šiol nelabai suprantu šį klausimą. Juk mudviejų darbas ir buvo tas gyvenimas sau.

Darbų sūkuryje man padėjo dar vaikystėje įgytas įprotis planuoti laiką, išnaudoti kiekvieną valandą. Nelabai šiandien pagirtų psichologai, bet tiesiog nemokėjau nieko neveikti, patinginiauti. Be to, vaikystėje mama įkalė į galvą: „Ką gali padaryt šian-

dien, neatidėk rytojui.“ Taip visą gyvenimą ir elgiausi – niekada nieko nepalikdavau rytojui. Kad ir kaip pavargusi, kad ir kaip miego norisi... O be reikalo. Laikas teka lėčiau... Šiek tiek priekaištauju sau, kad negalėjau niekam atsakyti, nemokėjau pasakyti „ne“.

Vaikus Ugnių ir Miglę jau nuo trejų metukų visur vesdavomės kartu, net į pačius sudėtingiausius simfoninius ir kitus koncertus, LNOBT gastrolinius spektaklius, tėvo diriguojamus spektaklius, koncertus ir kt. Paprasčiausiai vakarais nebuvo kam palikti. Manau, kad tai išėjo į naudą. Abu, būdami labai muzikalūs, mokėsi Klaipėdos muzikos mokyklose. Baigęs Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnaziją (tada Kristijono Donelaičio vidurinė mokykla), Ugnius pasirinko mediko profesiją, baigė Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą, dirba neurochirurgu Santaros klinikose Vilniuje. Dukra Miglė nuėjo muzikos keliu. Baigusi S. Šimkaus konservatoriją, studijavo Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje Fortepijono klasėje. Gavusi diplomą, grįžo į gimtąjį miestą, dėsto fortepijono specialybę Juozo Karoso muzikos mokykloje. Šalia pedagoginės veiklos, Miglė ilgai dirbo koncertmeistere LMTA Klaipėdos fakultetų Dainavimo katedroje, taip pat iki šiol yra Klaipėdos mišraus choro „Klaipėda“ koncertmeisterė.

Džiaugiuosi savo jau visai nemažais mylimais anūkais. Vyriausias jų – Miglės sūnus Matas – VU absolventas, sėkmingai darbuojasi Vilniuje nekilnojamojo turto srityje. Jaunesnysis Mato brolis Juozas – trečiakursis Vilniaus universiteto studentas. Ugniaus dukra Ieva – LRT garso režisierė, mums jau padovanojo nuostabią proanūkėlę Elytę, kuriai tuoj sukaks dveji. Trylikametė Ugniaus dukra Ugnė Marija (su tėveliu gimė tą pačią dieną) – Vilniaus Jėzuitų gimnazijos septintokė, puikiai skambina fortepijonu, nuostabiai piešia, lanko B. Dvariono muzikos mokyklą.

– Koks jūsų gyvenimo moto?

– Jei ką pradėjai, tai ir pabaik.

Man patinka rašytojo J. Samarago mintis: „Kiekvienas žmogus turi dirbti savą žemės sklypelį. Svarbiausia, kad kastų giliai.“

– Gyvenimo prasmė yra...

– ...prasmingai gyventi realybėje, kurią turime, gražiai, dorai nugyventi gyvenimą, kuris tau skirtas.

Ant Lankupių tilto. 2019 m.

Su anūkais. Matas, Juozas, Ugnė Marija, Ieva. 2013 m. Asmeninio archyvo nuotr.

„TheAtrium“ fest
šviesioji tamsos

Šiemečio jau septintojo tarptautinio teatro festivalio „TheAtrium“ tema – „Šviesioji tamsos pusė“ – kvietė žiūrovus, nepaisant pasaulį apgaubusios tamsos, nesustoti, eiti pirmyn, siekti šviesos. Organizatoriai įsitikinę, kad net karo ar kitų pasaulinių krizių akivaizdoje šviesą galima susikurti savo galvose ir širdyse, tokiu būdu išmokti atsispirti tamsai ir ją nugalėti. Festivalio programėlėje iškelti retoriniai klausimai – „Ar kuriantis žmogus gali įveikti tamsą?“ ir „Ar gali tamsą įveikti teatro prožektoriai?“ – galėtų tapti atspirties tašku, siekiant aptarti ir apibendrinti šių metų festivalį, kurį organizavo didelė, net 29-ių Klaipėdos dramos teatro įvairių sričių profesionalų komanda su teatro vadovu Tomu Juočiu, meno vadovu Gintaru Grajausku ir Kultūrinės veiklos ir žiūrovų aptarnavimo padalinio vadove Kristina Žiogaite priešakyje. Apie festivalio tarptautinės programos šešis spektaklius, birželį į Klaipėdą atkeliavusius iš Didžiosios Britanijos, Latvijos, Italijos, Ispanijos, Portugalijos ir Taivano, įspūdžiais pasidalijo teatrologė Jūratė Grigaitienė, teatralės Sondra Simana ir Evelina Zenkutė.

K. Forsyth koncertas

S. Simana: Festivalio tarptautinę programą pradėjo Didžiosios Britanijos kompozitorė, dainininkė ir aktorė Keeley Forsyth. Jos koncertas-performansas – tarsi išpažintis prie įėjimo į Minotauro labirintą. Pulsuojantis dramatiškos patirties nervu žemo tembro balsinis pasakojimas, basai aktorei sukant ratus, veidą dangstant juodų plaukų užuolaida, atrodė kaip bandymas išvengti mirties Minotauro labirinte. Bandymas išsipasakoti tokiais žodžiais, kurie pataikytų drakonui į širdį ir jį nužudytų.

Dėl aktorės daugiaplanio temperamento, sugebėjimo išlaikyti koncentraciją vidinės būsenos lauke žiūrovai galėjo patirti visą spektrą emocijų tarp švelnumo ir agresijos, paslapties ir atvirumo.

E. Zenkutė: Tamsumos, tamsumos ir jų suma, sumišusi su mišiomis sieloms smilkstančioms. Kai tamsu, nelengva. Baisu. Kad susižeisi, pasiklysi, nebeišlįsi. Nei į dienos, jei į jokią kitą šviesą. „Nebeturiu ką prarasti, jau praradau“, – po pasirodymo vykusiame pokalbyje paklausta, kas motyvuoja lipti ant scenos, prasitarė K. Forsyth.

Scenoje beveik tuščia, tik viena kėdė ir trys garso monitoriai, o įsivaizduoji tankų drėgną mišką; plaukais lyg šydu veidą dengianti K. Forsyth tokia lengvutė, fiziška, bet čia pat atsižeminanti – lyg virstų kokia nors į medį įsikūnijusia dvasia; sodrus jos balsas ir vienas kitą vejantys kūriniai gramzdina į transą, sykiu su kiekvienu elektroniniu dūžiu išjudina kažką, kas giliai po kojomis, – taip susidaro tektoniniai lūžiai.

Pokalbis po performanso atskleidė, kaip skirtingai galime matyti ir suvokti. Tai gražu. Vienam pasirodymas priminė meditaciją, kitam – psichoterapijos seansą, trečiam – papasakotą istoriją; kažkas muzikoje išgirdo kompozitoriaus Hanso Zimmerio įtakų, dar kitas atlikėją palygino su Williamo Shakespear'o „Audros“ Ariele. Mane jos kūriniai grąžino į klampias „Netflixe“ rodyto mistinio vokiečių serialo „Dark“ keliones laiku.

Pati K. Forsyth savo įkvėpėjais įvardija vokiečių choreografę Piną Bausch ir airių kilmės dramaturgą, romanistą Samuelį Beckettą. Ir ekspresionistinio judesio bei sąmonės srauto pasirodyme būta. Kaip ir kinematografiškumo. Ne veltui atlikėja savo karjerą pradėjo nuo vaidmenų kino filmuose.

Visko daug. Bet, ko gero, tik tiems, kurie buvo pasirengę išbūti kartu. Sužeistos širdies garso takelį išklausyti nėra paprasta.

Latvių „Grimai“

J. Grigaitienė: Klaipėdiečiams gerai pažįstamas latvių režisierius Elmaras Senkovas Liepojos teatro spektaklio „Grimai“ pagrindui panaudojo nuo vaikystės gerai

stivalis: pusė

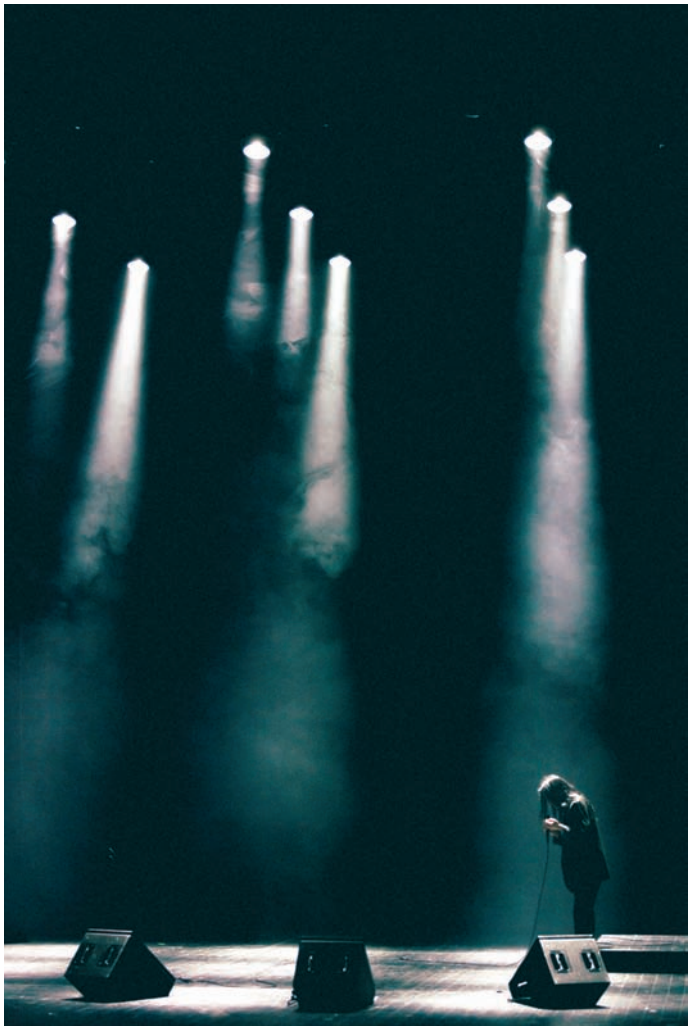

K. Forsyth (Jungtinė Karalystė) koncerto-performanso akimirkos. Pauliaus Sadausko nuotr.

žinomas brolių Grimų pasakas („Pelenė“, „Snieguolė ir septyni nykštukai“, „Joniukas ir Grytutė“ ir kt.), jas interpretuodamas šiuolaikinio postmodernaus grotesko žanro stilistika. Tai eksperimentinis, modernus pastatymas pramaišiui su nūdienos aktualijomis. Jame teatrinis žaidimas, išmonė derėjo su cinizmu, žiaurumu, smurtu ir krauju. Snieguolė nori būti gražiausia ir daugiausiai sekėjų turinčia instagramo žvaigžde, Joniuką ir Grytutę miške palieka tėvai, o „Pelenėje“ seserys gali pačios nusikirsti kojų pirštus, kad tik ištekėtų už turtingo jaunikio. Kičinių ryškiaspalvių plastikinių gėlių, vainikų ir kitų blizgučių perkrauta dekoracija scenoje atliepė šiuolaikinius žmones supančią ir jų esybę formuojančią tuštybės ir beskonybės aplinką. Tiesa, pirmojoje dalyje strigo spektaklio ritmas, aktorių improvizacijos grotesko stiliumi išsitęsė laike, ėmė kartotis ir gerokai pabodo. Tačiau antrojoje dalyje teatrinis žaidimas vėl įgavo pagreitį, kurį aktoriai išlaikė iki spektaklio pabaigos.

S. Simana: Liepojos teatras į festivalį atvežė E. Senkovo režisuotą antrąją trilogijos dalį „Grimai“ pagal brolių Grimų pasakas. ►

Scenos iš spektaklio „Grimai“ (rež. E. Senkovas, Latvija). Pauliaus Sadausko nuotr.

◄ Pirmoji dalis „Šekspyras“ baigiasi karaliaus Ričardo III tragedijos scena su karstais. „Grimai“ prasideda nuo scenos su karstais, virš kurių kabo sudraskyta saulė. Pasaulis po apokalipsės. Raivosi kirminai, valio! Gyvybės formos išliko, gyvenimas tęsiasi. Kapinių vainikai transformuojami į gelbėjimosi ratus. Girdėti įvairių tautų kalbos, – žmonės vėl lipdo Babelio bokštą. Ar pasaulis atsimena praeities pamokas? Štai klausimas.

Spektaklis toks linksmas ir nuotaikingas (gyvai groja jaunimo orkestras, skamba jausminga popmuzika), kad visas egzistencinis nerimas transformuojasi į Amžino rėdos rato sukimosi ritmą, o publika tampa pasyvia pasaulio perkūrimo stebėtoja, veik kompiuterinio žaidimo dalyve. Brolių Grimų pasakų veikėjai atrodo kaip užprogramuoti robotukai, kurie atlieka tai, ko iš jų tikisi stebėtojai.

Spektaklio esminė figūra, sujungianti pasaką su tikrove, – tai veikėjas pasakotojas, ramiai stebintis nykštukus, snieguolę, raganą, princą... Jo balsas – neutralus, visažinis, susitaikęs, nieko nelaukiantis ir dėl nieko nesijaudinantis, todėl nuskambantis kaip lengva ironija visko, kas aplinkui vyksta, atžvilgiu. Pasakotojo balsas žiūrovus nardina į abejingumo formaliną.

Spektaklis „Grimai“ – tai dūdelės melodija, užmigdanti storą, galingą karo smauglį. Galima pridėti lengvą žodelį „tik“, o galima jo ir nepridėti.

E. Zenkutė: Po K. Forsyth tamsumų estetikos Liepojos teatre sukurtas režisieriaus E. Senkovo spektaklis „Grimai“ išsprogo pasakišku – tiesiogine prasme irgi – konfeti. Išmaniųjų telefonų pasaulyje egzistuoja žaidimėliai, kuriuos atsisiuntęs patenki į daiktų knibždantį kambarį. Tavo užduotis – rasti pavienius rakandus.

Ką aptinkame scenoje? Dirbtiniais vainikais išpuoštų kapų kauburėlių jūrą, gandrą, gelbėjimosi ratus, į salę tįstančius audeklus, kalėdinę eglutę, gyvai akompanuojantį ansamblį, palubėje kabančią sprogusią saulę. Nors, man atrodo, ji nesprogo; kažkas piktas ir užsiknisęs dabartiniu pasauliu tiesiog kumščiu joje išmušė skylę. Ir tas kažkas galbūt galėjo būti pavargusiu balsu pasakas sekanti Mirtis (akt. Egonas Dombrovskis).

Beje, tai vienintelis tikrą kalbą vartojantis personažas. Likę brolių Grimų pasakų „Jonukas ir Grytutė“, „Pelenė“, „Snieguolė ir septyni nykštukai“ veikėjais virtę aktoriai šneka dirbtiniais, per repeticijas improvizuojant gimusiais hibridiniais dariniais, fonetiškai panašiais į lenkų, vokiečių, estų, suomių, italų ir kitas kalbas. Tikras Erasmuso vakarėlis globalaus kaimo globaliame bendrabutyje.

Kai perpranti tą infantilų primityvumą, sąmoningą režisūrinį negrabumą, garsinę, motorikos (be kalbos, aktoriai taip pat sukūrė unikalią judesio sistemą) ir vizualinę *šizą*, lyg būtų maža, apšlakstytą pasakų personažų krauju ir *paturbintą* kičiniais mūsų dabartybės popvaizdeliais, nusmelkia, kad realybė, ko gero, dar tirštesnė ir absurdiškesnė. Jei į geresnį rytojų, tik per lavonus.

Poetas Henrikas Radauskas sakė: „Pasauliu netikiu, o pasaka tikiu.“ Bet juk pasaka iš to paties pasaulio, tai jo dalis. Kaipgi išeina? Vis dėlto tikime ir pasauliu? Pavargusi Mirtis spektaklio pabaigoje Snieguolę, tą vienintelį optimizmo ir tikrumo kupiną spindulį, užuot nužudžiusi, atiduoda princui. Patiki net Mirtis.

Italų „Amistade“

S. Simana: Italų spektaklis „Amistade“ („Draugystė“) didžiosios dalies Klaipėdos publikos liko nesuprastas. Žiūrovai laukė

spektaklio daugiau nei 40 minučių, o jam įpusėjus pradėjo po vieną slinkti iš salės. Kyla klausimas, kodėl Klaipėdos publika neįvertino arba per mažai įvertino italų pasirodymą? Absurdas-intelektualinė provokacija, balaganas, sumontuotas iš virtuoziškai atliktų aktorinių miniatiūrų, *bobų* apkalbų, itališkų populiarių dainų, politinių pamfletų, kvailų filosofavimų, išmintingų išvadų ir dar nežinia ko, nes pagauti veiksmą ir spėti skaityti subtitrus buvo gana sudėtingas procesas, to, matyt, neįvertino festivalio rengėjai. O spektaklis išties savo turiniu įspūdingas, bet labiau tinkantis ne didžiajai scenai, o kokiam nors jaukiam kiemui, kur žiūrovai galėtų iš arti, net nesuprasdami žodžių, pagauti aktorių mimikas, balso intonacijas. Šis spektaklis parodė, kaip geras dalykas netinkamoje vietoje gali būti neįvertintas.

Pagalvojau, kad italų Antonio Rezza ir jo kūrybinės daugiametės partnerės Flavios Mastrellos dueto lietuviškas variantas galėtų būti šiauliečiai performeriai Reda ir Arūnas Uogintai, savo pasirodymuose naudojantys absurdą kaip didaktinį įrankį netobulo pasaulio atspindžiams pagauti ir, panašiai kaip A. Rezza ir F. Mastrella, kuriantys scenografinius objektus, kuriuose apgyvendina savo dadaistinius kūnus.

E. Zenkutė: Scenoje A. Rezza ir Ivanas Bellavista sukosi ir spardėsi taip stipriai, kad nepajėgiau išsilaikyti. Šis itališkas rodeo, ko gero, buvo per didelis išbandymas didžiajai daliai publikos.

Bežiūrint spektaklį, kilo paradoksali ir gal kiek eretiška mintis: ar nonkonformizmas, kūrybinė laisvė turi ribas? ►

Scenos iš spektaklio „Amistade“ (rež. A. Rezza, F. Mastrella, Italija). Gedimino Sass nuotr.

Scenos iš spektaklio „Kalnas“ (rež. À. Serrano, P. Palaciosas, F. Dordalis, Ispanija).
Pauliaus Sadausko nuotr.

◄ Spektaklį „Amistade“ pastatęs F. Mastrellos ir A. Rezzos duetas mėgaujasi procesu: flirtas su „Fluxus“ ir šalti santykiai su pinigus dalijančiomis teatro institucijomis, atsisakymas pataikauti žiūrovams, madoms, iracionalūs žaidimai ir *faini* egzistenciniai pafilosofavimai. Vienas didelis dadaistinis dzin. Visa tai neabejotinai žavinga, daugeliui menininkų toks gyvenimo būdas – siekiamybė. Limitų nėra? O jei į ribų lygtį įpintume žiūrovus? Ar atsakymas pasikeistų? Kokiu santykiu susižavėjusieji ir rūškanomis minomis žmonės turi palikti salę po spektaklio, kad nesuabejotume įvairaus plauko beprotybių (be neigiamų šio žodžio konotacijų) reikalingumu?

Norėtųsi pamatyti, kaip „Amistade“ priima italai. Galbūt spektaklis mus užklupo netikėtai. Nepasiruošusius. Pačiai salei prireikė pagalbos. Autorių ar festivalio organizatorių. Veikiausiai toje charmsišku ir beketišku absurdu talžiusioje itališkų žodžių audroje būta įdomių kultūrinių, istorinių, politinių kontekstų, tik jie nepasiekė žiūrovų. „TheAtrium“ tinklalapyje paskelbta eilutė „du žmonės diskutuoja apie egzistenciją“ – mažiau nei nieko. Dar keisčiau, tame pačiame portale nė žodžiu neužsimenama apie svarbų spektaklio dėmenį – garso ir vaizdo įrašais vystomą aktorių ir jau mirusios italų muzikos legendos Fabrizio De André pašnekesį.

Neabejoju dueto pasiekimais, indėliu į kultūrą, kūrybiškumu; dviejų menininkų atsipalaidavimas ir nepataikavimas masėms pavydėtinas. Tik galbūt vakaras ne tas ir vieta ne ta. Beje, spektaklis vėlavo kone 45 minutes. Kam nepasitaiko? Italams dažniau.

Ispanų „Kalnas“

J. Grigaitienė: Ispanų teatro „Agrupación Señor Serrano“ spektaklis „Kalnas“ išliko atmintyje kaip vienas įspūdingiausių ir originaliausių šio festivalio pastatymų. Tai buvo išskirtinai konceptualus, turintis aiškiai išreikštą idėją sumanymas, kuris gali būti apibendrintas keliais raktiniais žodžiais – tiesa tai ar melas / tikrovė ar fikcija. Iš pirmo žvilgsnio tarpusavyje nederantys naratyvai – radijo diktorius Orsonas Welesas, pasėjęs paniką radijo laidoje, badmintono žaidėjai, netikrų naujienų svetainė ir Vladimiro Putino įvaizdis, pateiktas įvairiais rakursais, – spektaklio pabaigoje stebuklingai susivijo į glaudų, vientisą ir logišką idėjų kamuolį, kuris tiesiog išsprogdino galvoje stereotipinio mąstymo klišes ir atvėrė erdvę grynai asociatyviam mąstymui. Iškelta labai aktuali tema apie šiuolaikinių medijų galią manipuliuoti žmonių sąmone ir daryti tiesioginę įtaką jų gyvenimo kokybei. Iš pažiūros ilgas ir beprasmiškas aktorės žaidimas scenoje badmintono raketėmis su partneriu tampa monotonišku dialogu, tarsi pingpongu, bandant atsakyti į vienintelį klausimą, kas šiandien yra tiesa, o kas melas. Pasirinktas V. Putino įvaizdis įneša ne tik skaudžių politinių aktualijų, bet ir naujų jo kruopščiai nuo visuomenės slepiamo ir specialiai pagražinto gyvenimo detalių. Aktoriai šiuolaikinėmis technologijomis tiesiog žiūrovų akyse sukuria snieguotos kalno papėdės su alpinistu ir kopimui į kalnus reikalinga amunicija filmuotą vaizdelį, tikrovės fikciją, kuri atrodo labai realistiška ir įtikinama. O reali istorija apie legendinį kopimą į Everestą iškyla kaip nesibaigianti tiesos pažinimo šiuolaikiniame pasaulyje proceso dalis, dažnai nesėkmingai siekiant atrasti tiesos viršukalnę. Tikėjimas, kad nuo aukščiausios kalno viršūnės pavyks pamatyti pasaulį tokį, koks jis yra iš tikrųjų, taip pat sukelia daug netikrumo ir abejonių, kol paaiškėja viena tiesa, kad visi nuolatos esame sudėtingame ir klaidžiame pažinimo kelyje. Todėl šiandien reikia išlikti itin budriems, nes tiesa sąmoningai slepiama ir retai parodo tikrąjį savo veidą. Žinoma, aktorinių darbų šiame spektaklyje, galima sakyti, nėra, nes aktoriai atlieka šiuolaikinės garso ir vaizdo technikos aptarnavimo funkciją. Tačiau ši mintis taip pat gražiai įsikomponuoja į bendrą spektaklio koncepciją: realūs žmonės praranda savo identitetą, virsdami šiuolaikinių technologijų vergais ar įkaitais. Stiprus, originalus ir įsimenantis ispanų kūrybinis darbas. Įdomu ir tai, kad trys spektaklio kūrėjai nėra profesionalūs režisieriai, todėl į teatro meną pažvelgė kiek kitu kampu, išvengdami stereotipinio mąstymo štampų.

S. Simana: Ispanų spektaklis „Kalnas“ – tai scenoje įkurta laboratorija, kurioje atskleidžiama, kaip kuriamos netikros naujienos (*fake news*). Spektaklis sudėtas iš kelių skirtingų istorijų, kurios pateiktos klausimo forma – kaip atskirti medijomis sklindančią tiesą nuo melo ir manipuliacijos? Spektaklis nagrinėja komunikacijos technologijų galimybes, jų panaudojimą masiniam žmonių valdymui, kolektyvinės psichozės formavimui, kokybiškai melo sklaidai.

Jūratė Grigaitienė:
„TheAtrium“ festivalio tarptautinė programa žanriniu požiūriu šiemet buvo gana įvairi ir įdomi.

Spektaklio kūrėjai yra šiuolaikines komunikacijas ir sociologiją studijavę žmonės, kurie savo idėjas realizuoja teatro dėžutėje. „Kalnas“ yra konceptualus, lipimo į kalną, tai yra tiesos siekimo poziciją formuojantis spektaklis, verčiantis žiūrovus pagalvoti, ar, jei grupė žmonių susitars badmintono žaidimą vadinti futbolu, tai jis ir bus futbolas?

Viena spektaklio linija pasakoja apie 1924 m. G. Mallory'o ir jo bičiulio A. Comyn Irvine'o ekspediciją į Everestą. Po jų žūties buvo atliktas tyrimas, bandant sužinoti, ar jie pasiekė Everestą. G. Mallory's buvo pažadėjęs, kad, pasiekęs viršūnę, paliks ten savo žmonos Ruth nuotrauką. Kai 1999 m. buvo rastas G. Mallory'o kūnas, Ruth nuotraukos prie jo nebuvo. Kaip tiesos balsas, neiškraipytas medijų tiesmukumo ir efekto siekimo, spektaklio metu tarsi girdimas žuvusio alpinisto mylimosios Ruth balsas – skaitomi jos laiškai, rašyti į kalną kopiančiam vyrui.

Kita istorija pasakoja apie 1928 m. rašytojo, aktoriaus, diktoriaus Georgo Orsono Welleso išprovokuotą masinę psichozę Amerikoje, kai jis per radiją perskaitė ištrauką iš fantastinio romano apie ateivius, užgrobusius Žemę, o žmonės tai priėmė kaip tikrą įvykį, neatskyrė literatūros nuo informacinio pranešimo.

Prie šių istorijų pridedama V. Putino smegenų plovimo technologija, žaidžiant kompiuterine programėle su V. Putino kauke. Kai prasidėjo plataus masto karas Ukrainoje, rodant spektaklį, buvo pakeistas tik vienas sakinys, kuris 2020 m. skambėjo kaip *fake news*: „Kremlius palaiko civilių atakas Ukrainoje.“ Šiandien spektaklyje girdime kitą *fake news*: „Kremlius palaiko ataką prieš Barseloną“. Sutikite, skamba šiurpiai.

Melo fiziologija eksponuojama nekaltais berniukų balsais atliekamo Rusijos himno fone, transliuojant realią informaciją apie karą. Iš scenos skambant Rusijos himnui, turbūt ne vienam žiūrovui per nugarą prabėgo šiurpas. Po spektaklio vykusio pokalbio metu kūrėjai pasakė, kad prieš karantiną rodant spektaklį, Rusijos himną atlikdavo berniukų choras gyvai. Galima įsivaizduoti, kaip stipriai tai turėjo veikti žiūrovus. Į po spektaklio nuskambėjusią pastabą, ar moralu karo metu leisti šalies agresorės himną viešai, kūrėjai atsakė, kad himną jie naudoja kaip provokaciją, kaip juoką ir su kritika susidūrė tik Lietuvoje. Jų tikslas – pajudinti žiūrovus iš patogios padėties, tad tokia reakcija jiems priimtina. Man klausantis Rusijos himno buvo nepatogu ir dėl mūsų, kurie priversti tai girdėti ir tyliai sėdėdami, nešvilpdami toleruoti, nes juk vyksta spektaklis, ir savotiškai nejauku dėl kūrėjų, kurie pateikia himną dėl efekto.

O į klausimą, ar egzistuoja tiesa šiandieninėje virtualioje realybėje, kai badmintoną agresorius gali vadinti futbolu, atsakyčiau: „Kalbėk man apie kalną, mano meile, nes tik kopimas į jį yra tiesa.“

E. Zenkutė: Badmintono partija prasidėjęs Barselonos teatro „Agrupación Señor Serrano“ spektaklis „Kalnas“ – lyg tą dviejų rakečių mušinėjamą plunksnelę – svaidė tarp lengvo pasidygėjimo, pasipiktinimo ir tikėjimo žmogiškumu bei šviesop vedančiomis pastangomis.

Susitarkime, kad žaidžiame beisbolą, ne badmintoną, o aš esu V. Putinas, pasiūlo aktorė Anna Pérez Moya. Paskutiniai jos žodžiai nuskamba jau modifikuotu vyrišku balsu. Paradoksalu, scenoje tokia sąlyga prilygsta žaidimui. Deja, realiame gyvenime, pavyzdžiui, Rusijos valdžiai Ukrainoje pradėtą karą pavadinus specialiąja operacija, ji tapo kažkieno tiesa. Nuo orveliškų šmėklų nepabėgsi net įkopęs į aukščiausius pasaulio kalnus. ►

◄ Kai scenoje kalbančios ir ekrane rodomas A. P. Moyos veidas persimaino į V. Putino, kai pasigirsta jo saldžios kalbelės, įsitempi. Ar katalonai nori pasakyti, kad Rusijos diktatoriaus „tiesą“ turėtume laikyti legitimine? Spektakliui įsibėgėjus palengvėja. Kalbanti V. Putino galva čia veikiau tamsiosios pusės simbolis, liūdnas priminimas, kad blogis turi daug veidų.

Sondra Simana:
Nepilnos teatro salės tokiame įvykyje, kurio publika laukia metus, atspindi teatro riziką būti nesuprastam.

Scenos iš spektaklio-paskaitos „Įsimylėjėlių kolekcija“ (rež. R. André, Portugalija).

Tiesos paieškų misija spektaklyje tęsiama prisijungiant dviem nariams – dviem istorijoms. Pirmas – romantiškasis – naratyvas pasakoja apie 1924-ųjų britų alpinisto G. Mallory'o ekspediciją į Everesto viršūnę. Nors ji baigiasi tragiškai – mirtinai sušalusio G. Mallory'o kūnas randamas tik po 75 metų likus 240 m iki viršūnės – idealistinę, tikėjimu grįstą siužetinę liniją atspindi alpinistui rašomi jo žmonos Ruth laiškai. Iš šiandienos perspektyvos kurioziškai ir komiškai atrodanti, tiesa, realybės suvokimą dekonstruojanti antra istorija primena, kaip 1938 m. amerikiečių režisieriaus G. O. Welleso radijo spektaklį „Pasaulių karas“ žmonės priėmė už gryną pinigą – pagalvojo, kad Žemė iš tiesų patyrė ateivių iš Marso invaziją.

„Kalnas“ prifarširuotas šiuolaikinių technologijų ir sprendimų: scenoje stovintys keli stalai virsta antromis ir trečiomis scenomis, nuo kurių filmuojamos ir čia pat transliuojamos kambario baldų ir žmonių figūrėlės iliustruoja reakciją į marsiečių ataką, kyštelėta ranka ir barstomas dirbtinis sniegas sukuria sustingusio kalnuose kūno iliuziją, žemėlapyje braižoma kopimo trajektorija nelengvu keliu veda į pačią Everesto viršūnę; čia ūžia dronas, mirga ekranai, spektaklio pabaigoje iš sintetinės medžiagos iškyla tikras kalnas. Bet visa tai tik detalės, mediumas.

Medijomis grįstas spektaklis be giluminės idėjos – tik „PowerPoint“ prezentacija. Nenuslysti nuo katalonų „Kalno“, ko gero, mano šių metų festivalio favorito, padėjo tvirti karabinai – intriguojančios, nesunešiotos siužetinės linijos ir sąmoningas provokatyvumas.

Galų gale, labiau už mirgančius ekranus spektaklyje sušvinta tikėjimas, kad yra ta tiesa, na, yra.

„Įsimylėjėlių kolekcija“

E. Zenkutė: Kai per pokalbį pasakome „tai intymu“, užbrėžiame ribą. Stop, toliau nekalbėsiu, šis reikalas tik man. Intymu yra siaura, asmeniška, nevieša. Ši mintis kilo ne stebint „Įsimylėjėlių kolekciją“, o jau gerokai po festivalio. Jei toks pamąstymas turi bent daigą racijos, visa portugalės Raquelės André intymumą nagrinėjančio spektaklio-paskaitos koncepcija pakimba ant plauko, virsta oksimoronu. Paviešintas intymumas jau nebėra intymumas. Apie ką mes tada?

Trumpa priešistorė. Jau aštuonerius metus R. André visame pasaulyje susitinka su nepažįstamais žmonėmis dažnai nežinomose erdvėse, užduoda klausimą, kas jiems yra intymumas, ir padaro bent vieną jį vizualizuojančią nuotrauką. Kai menininkė viešėjo Klaipėdoje, jos kolekciją sudarė 303 vyrai ir moterys iš Europos, Pietų Amerikos ir JAV. Per kiekvieną pasirodymą šių pasimatymų akimirkos nesustabdomai keičiasi ekrane. Nesustabdomai liejasi ir jas statistika – konkrečiais skaičiais įvardytomis fizinėmis sutiktųjų ypatybėmis, aptartomis temomis, kartu atliktais veiksmais, ragautu maistu ar gėrimais, klausyta muzika – papildančios scenoje stovinčios R. André balsas.

Stebint nepoliruotas, kūniškas, buitines fotografijas, rodos, tikrai gali užčiuopti akimirkos tikrumą, bet, Dieve mano, kaip kartais jos meluoja. Net ir tos be pozos, nenuglaistytos. Po pasirodymo vykusiame susitikime R. André prasitarė, kad toli gražu ne visi susitikimai buvo malonūs. Ko gero, ši išpažintis veda prie kitos – vaizdų fiktyvumo (o sykiu ir to, kas neįamžinta, tikrumo) – temos. Su keliais mano gyvenime brangiais buvusiais žmonėmis neturiu nė vienos nuotraukos, jokio išlikusio artefakto, net mažiausio praeities ryšio liudijimo. Ir priešingai – gali užfiksuoti akimirką, net užklijuoti jai tam tikros būsenos etiketę, bet... Nieko. Ten nieko nebus.

R. André „Įsimylėjėlių kolekcija“ veikiau apie vienišumą ir (ne)galimybę užmegzti ryšį. Nepretenzinga forma apie didelių pretenzijų į didžiuosius gyvenimo klausimus turintį subjektą.

S. Simana: Portugalė R. André Mažojoje dramos teatro salėje susirinkusiems žiūrovams pristatė savo tyrimo „Įsimylėjėlių kolekcija“ rezultatus. Menininkė rinko ir darė paskaičiavimus, kaip įvairiuose pasaulio miestuose žmonės supranta meilę, kaip mylisi, išreiškia susižavėjimą, įsimylėjimą, perteikia jausmingumą. Atvykusi į svetimą miestą, tai padarė ir Klaipėdoje. Kaip tai vyksta? R. André atsirenka kelis žmones, kuriems paskiria pasimatymą. Pasimatymo metu ji paklausia, koks veiksmas tam

Domo Rimeikos nuotr.

žmogui stipriausiai išreiškia meilės (intymumo) jausmą. Paskui paprašo tą veiksmą atlikti su ja ir nusifotografuoti. Taip R. André sukaupė kolekciją nuotraukų, kuriose ji su nepažįstamaisiais, tiksliau – naujaisiais pažįstamaisiais bučiuojasi, laikosi už rankų, liečia vienas kitą... Tokie veiksmai pačiai tyrimo autorei kartais sukeldavo nemalonių išgyvenimų, kartais visai malonių.

Performerės intencija buvusi išlaisvinti moteris (turbūt ir vyrus) iš meilės apribojimų, parodyti, kiek daug egzistuoja intymumo formų ir kaip jos skiriasi skirtingose šalyse. Šis žaidimas kartais galėdavo tapti pavojingu eksperimentu, nes niekada nežinai, kokią meilės rūšį gali pasiūlyti nepažįstamasis. Nežinojimo momentas labiausiai atitinka performanso kaip ribinės pavojingos situacijos įveikimą. Tačiau visa kita, kaip performerė skaičiuoja meilės būdus – kokiu paros metu tai daroma, kokiu kampu, kokiomis vietomis, kur sėdint, koks apšvietimas ir t. t., tai jau pseudožaidimas, neturintis nieko bendro su tikru meilės potyriu. Jei giliau pakapstytume, nesunkiai suvoktume, kad panaudoti kito žmogaus intymumą intymumo išviešinimui – tai reiškia pažeisti pagrindinę atvirumo sąlygą – pasitikėjimą kitu.

Portugalijoje šis žaidimas su intymumu išplito kaip realybės šou, kurį moterys parodijuoja, socialiniuose tinkluose kurdamos savo istorijas. Tačiau spektaklio autorė R. André savo tyrimą pristatė kaip feministinį, rimtą bandymą mąstyti apie šiuolaikinio intymumo formas, nors spektaklio metu pateiktos išvados nuskambėjo kaip du kart du keturi matematika, netraukiant šaknies, nes jos ten paprasčiausiai nėra.

J. Grigaitienė: Aktorės R. André iš Portugalijos performansas-tyrimas – nuotraukose užfiksuotos intymios akimirkos labiau priminė pranešimą psichologų konferencijoje arba interaktyvią paskaitą.

Iš pradžių buvo įdomu ekrane stebėti ir sekti intymaus dienoraščio statistiką, tačiau vėliau nuotraukos ir istorijos ėmė kartotis, pradėjo kilti dviprasmiškų minčių. Pavyzdžiui, kur yra intymumo ribos, kas įvyksta po to, kai vienas iš dalyvių jas peržengia, sulaužydamas žaidimo taisykles? Ar iš viso yra iš anksto nubrėžtos ribos ar kokie nors susitarimai tarp šio performatyvaus tyrimo dalyvių? Koks galutinis šio projekto tikslas? Klausimų iškilo gerokai daugiau nei galimų atsakymų, tačiau tai turbūt ir yra pagrindinis šios portugalų menininkės tikslas – suintriguoti, provokuoti, priversti žiūrovus iš mažos užuominos nuotraukoje vaizduotės galia kurti istorijos tęsinį ne kur kitur, o savo galvoje ir galbūt širdyje.

Taivano „Bangų šnabždesys“

E. Zenkutė: Kai Taivano teatro „Shinehouse“ spektaklio „Bangų šnabždesys“ pradžioje veidus baltai nusitepę aktoriai basomis kojomis ima tipenti po šiurenantį scenoje išpiltą dirbtinį smėlį ir Japonijoje gimusio buto šokio maniera virsta vilnijančia jūra, užvaldo vakarietiškas skepsis. Ar „Bangų šnabždesys“ netaps negyvu eksponatu, kurį, panosėje murmėdamas „egzotika“, gali tik apžiūrėti, bet ne patirti.

Dvejones paneigia progresyvus ir aštrus socialumas. Dvi biologinio vaiko norinčios susilaukti lesbietės (Taivane homoseksualių žmonių santuokos ir galimybė įsivaikinti jau įteisinti, dabar kalbama apie surogatinę motinystę), vieniša moteris, atsisveikinanti su mirštančia kate, vaikinas, bendraujantis su vazoniniu augalu ir trokštantis jį grąžinti į gimtąją žemę. Šios trys temos lyg inertiška bangų mūša išsilieja lakiame smėlyje, toje Ikaro ir Sizifo mitų, religinio Nojaus arkos įvaizdžio, pasaulyje nykstančių gyvūnų rūšių problematikos, stichinių nelaimių, sykiu rytietiško dvasių pasaulio, sakralumo žemėje. Nenuneigti savo istorijos, religijos, tautinių ypatumų, sykiu būti atviram kitoms kultūroms ir jų naratyvams – didelės išminties ženklas.

Stebėti aktorius scenoje – saldi kančia. Na, nelengva. Bet tai ne neretai naiviai atrodančių spektaklio išraiškos priemonių, o nerimstančių mūsų sielų problema. Ir galiausiai, kai kvėpavimas sinchronizuojasi, tie raištį ant akių užsirišusių mediumų įžodinami pantomimiškai judantys, tylinčiais ir perkreiptais sustingusiais veidais veikėjai, tie iliustratyvūs atvaizdavimai (automobilis vairuojamas sukiojant tariamą vairą), tas meditatyvumas, skaidrumas ir santūrumas virsta poezija. Apie svarbius dalykus kitaip. Gal tada išgirs.

„Šiame pasaulyje viskas susiję. Kai tai suvoki, jautiesi mažiau vienišas. Reikia turėti su kuo pasitikti cunamį“, – po spektaklio sakė režisierius Po-Yuan Chungas.

Ir nekenkti, norėtųsi pridurti. Žmogui, gamtai, gyvūnui. Leisti būti.

Tiek tarpininkes dvasias, tiek istorijų personažus, tiek jūrą spektaklyje įkūnija tie patys aktoriai. Mirtina jo pabaigoje atsiritanti banga – irgi mes.

S. Simana: Iš Taivano į Klaipėdą atvežtas spektaklis „Bangų šnabždesys“ neabejotinai yra dalis Lietuvos ir Taivano politinės draugystės, prasidėjusios tada, kai Lietuva atidarė Taivano atstovybę, už ką buvo pasmerkta Kinijos.

Spektaklyje „Bangų šnabždesys“, pasitelkus poetinę atmosferą kuriančius elementus (muziką, etnolingvistiką, šamanizmo praktikas, graikų mitus), kalbama ►

◄ apie lygias teises ir socialines problemas, tokias kaip tos pačios lyties santuokos įteisinimas (Taivane nuo 2019 m. leidžiama vienos lyties santuoka) ir vaikų susilaukimas, įteisinant surogatinę motinystę (šiuo metu apie tai Taivane nemažai diskutuojama).

Spektaklio režisieriaus P.-Y. Chungo manymu atėjusius į spektaklį žiūrovus reikia atpalaiduoti, beveik užmigdyti, kad jų sąmonė taptų atvira ir priimanti ne tiek loginiu, kiek pasąmoniniu būdu. Tam buvo pasitelkta raganavimo tradicija. Kuriant spektaklį drauge su choreografe Emiko Agatsuma, japonų buto teatro choreografe, keliauta pas Itako, japonų raganą.

Žodžių junginys „bangų šnabždesys“ taivanietiškai turi dvi reikšmes: raganos balsas (tai reikštų užvaldymą) ir ateinanti banga (tai reikštų užliejimą).

Šiuolaikinis žmogus yra kankinamas vienatvės, nuo kurios jį išvaduos vandenyno užliejimas (juk Taivanas yra nedidelė sala) arba užvaldymas (gal omeny turima Kinijos grėsmė, apie kurią susitikimo metu režisierius užsiminė, kad kartais pagalvoja, kas būtų, jei Kinija panaudotų prieš Taivaną jėgą).

Buvo įdomiau stebėti režisieriaus P.-Y. Chungo atviras kūrybines dirbtuves nei spektaklį. Kūrybinių dirbtuvių metu žiūrovai klausėsi, kaip režisierius aktoriams aiškina judėjimo scenoje kūno technikas, apie jų teatre atliekamas kūno valdymo praktikas. Reikia galvoti, kaip galvoja tavo kūnas, taip sukurti ryšį tarp matomo kūno ir dvasinio kūno.

Evelina Zenkutė:

Kūrybinė festivalio komanda turėjo aiškų tikslą – reprezentuoti šiuolaikinio teatro įvairovę. Ją ir pamatėme.

Vertindama spektaklį kaip teatrinį įvykį, išskirčiau mums egzotiškai atrodantį aktorių judėjimą šiek tiek per kelius sulenktomis kojomis, kai judesio valdymo centras yra dubuo, bendrą kostiumų ir scenografijos minimalistinę darną bei muzikinį *etnosoul* takelį, kuris sukuria spektaklio melancholišką nuotaiką. Labai įdomu buvo stebėti azijietiškų veidų mimikas, vyrų ir moterų tarpusavio santykius.

Tačiau deklaratyvūs socialiniai pasažai, veiksmus tiesiogiai iliustruojančios vaidybinės mizanscenos spektaklį priartino prie socialinio teatro, kuriam būdingas vienaplanis plakatiškumas. Galbūt žmogaus teisių klausimo kėlimas Taivano teatre yra privalumas, o ne trūkumas, tačiau festivalio formate prioritetą teikčiau bangų šnabždesiui, o ne surogatinės motinos paieškai, nes tai, mano galva, yra kito žmogaus išnaudojimas savo tikslui pasiekti.

J. Grigaitienė: Ilgai lauktas paskutinis festivalio spektaklis „Bangų šnabždesys“ iš tolimojo Taivano, deja, nepateisino lūkesčių ir net šiek tiek nuvylė. Pradžia buvo įdomi ir intrigavo, kai grupė aktorių baltai nugrimuotais veidais mums mažai pažįstamo gestų ir simbolių buto šokio kalba kūrė magišką teatro apeigą, iš tiesų primenančią ritmišką gyvenimo bangavimo šnabždesį. Norėjosi, kad tas paslaptingas, sinchroniškas ir labai sąlygiškas rytietiškas judesio ritualas tęstųsi ir toliau. Tačiau kūrėjai pasirinko kitą kelią – europinio teatro pamėgdžiojimą, ir tai, mano galva, buvo esminė jų klaida. Paslaptingą sąlygiškumą pakeitė gana kasdieniški dialogai ir buitiniai bendravimo etiudai, kurie atrodė ir gana studentiški, fragmentiški, sunkiai lipo į bendrą visumą ir, svarbiausia, niekur nevedė žiūrovų. O taip sureikšmintai pateiktas vieno aktoriaus istorijos pasakojimas užrištomis akimis, jo partneriui tiesiogiai

Scenos iš spektaklio „Bangų šnabždesys“ (rež. P.-Y. Chungas, Taivanas).

iliustruojant tekstą, seniai teatro mokyklose žinomas paprasčiausio trenažo pratimas, kuris tikrai negalėjo sužavėti ir sudominti šiek tiek daugiau apie teatrą nusimanančių žiūrovų. Tiesa, spektaklio estetinis piešinys ir atmosfera atrodė gana tvarkingai, atitiko europinio teatro leksiką, tačiau norėjosi pamatyti būtent to rytietiško, mums dar mažai pažįstamo, egzotiško teatro iš tolimojo Taivano versiją.

Post scriptum

S. Simana: Šiemetis teatro festivalio „TheAtrium“ šūkis – „Šviesioji tamsos pusė“. Po kiekvieno pamatyto spektaklio buvo galima kelti klausimą, kodėl jis įtrauktas į festivalio tarptautinės programos šešetuką. Ir kiekvieną kartą galėjo išgelbėti atsakymas – žiūrėk į tamsą, pamatysi šviesą. Nepilnos teatro salės tokiame įvykyje, kurio publika laukia metus, atspindi teatro riziką būti nesuprastam.

Teatrinį peizažą Klaipėdos publika patyrė ne besimėgaudama aktoriniu meistriškumu, o analizuodama multimedijinės komunikacijos pinkles (spektaklis „Kalnas“), italų satyrą („Amistade“), pseudotyrimą („Įsimylėjėlių kolekcija“), dainuojamosios dramos išpažintį (K. Forsyth koncertas), postmodernistinį klasikinės pasakos performansą („Grimai“) ir Taivano teatro socialinės gerovės paieškas („Bangų šnabždesys“).

J. Grigaitienė: „TheAtrium“ festivalio tarptautinė programa žanriniu požiūriu šiemet buvo gana įvairi ir įdomi. Kai kurie spektakliai provokavo, sukeldami spiečių minčių, o kiti šiek tiek nepateisino lūkesčių, nuvylė, bet visi, manau, rado savo žiūrovų ir suteikė jiems įsimintinų estetinių išgyvenimų ar intelektualių patirčių.

E. Zenkutė: Septintą kartą surengto festivalio „TheAtrium“ šūkis „Šviesioji tamsos pusė“, ko gero, ne vien tušti žodžiai. Daugelis tarptautinę jo programą sudariusių spektaklių išties stiebėsi vilties link. Štai „Grimų“ režisierius E. Senkovas guodėsi, kad humoru ir meile galima nugalėti šio pasaulio blogį, „Kalno“ kūrėjai katalonai pabrėžė stovintys gėrio pusėje ir pripažino tikintys tiesos paieškų vaisingumu, apie ryšio ir meilės kaip išsigelbėjimo reikšmę kalbėjo ir portugalė R. André bei taivanietis P.-Y. Chungas. Šviesa svarbu. Kas lieka iš ant galvos prikabintos švieselės neturinčio speleologo? Geriausiu atveju kurmis. O rausimosi tamsioje salėje norint pabėgti būta nemažai. Kažkam tai irgi tapo ėjimu išsigelbėjimo link.

Gal daugiau nei anksčiau šiemet girdėti kalbų apie nuvylusią programą. Šįkart teisinsiu. Kūrybinė festivalio komanda turėjo aiškų tikslą – reprezentuoti šiuolaikinio teatro įvairovę. Ją ir pamatėme: susipažinome su Europoje dabar populiariu spektaklio-paskaitos formatu, prisilietėme prie performanso, šiuolaikinėmis medijomis grįsto vyksmo, pastudijavome Tolimųjų Rytų teatro kanoną.

Sumišę veidai ir klausimai, kur aktoriai, kur dramaturgija, kurgi tas šventas teatras, signalizuoja, kad į tam tikrus traukinius nebuvo spėta. Neateita ir į po spektaklių su kūrėjais organizuotus susitikimus, kuriuose buvo galima gauti nemažai atsakymų. Jei jau tų klausimų kilo.

Pamenu, prieš kelerius metus, beprasidedant vienam spektakliui Vilniuje, kažkokia skaičius sumaišiusi porelė, nebenorėdama pakelti pusės eilės, į savo vietas kėdėmis lipo lyg barikadomis. Tada pagalvojau: kas sakė, kad teatre bus lengva? Ir dažniausiai nebūna.

Ar festivalyje „TheAtrium“ norisi dar ryškesnių darbų? Žinoma. Ir, reikia tikėti, didesnių ar mažesnių blyksnių tikrai sulauksime.

Domo Rimeikos nuotr.

Berniukų ir jaun
„Gintarėlis“ – 60

Klaipėdiečių choras „Gintarėlis“, šiemet švenčiantis savo kūrybinės veiklos 60-metį, yra vienas ryškiausių berniukų ir jaunuolių chorų Lietuvoje, o garsas apie jį aidi ir užsienyje. Jo meistriškumu buvo galima įsitikinti jubiliejiniame koncerte, kurį „Gintarėlis“ su draugais surengė Klaipėdos koncertų salėje.

Algirdas ŠUMSKIS

Ryški Lietuvos žvaigždė

Choras deramai stojo į garsiausių Lietuvoje berniukų ir jaunuolių chorų gretas kartu su legendiniu berniukų ir jaunuolių choru „Ąžuoliukas“, kitais garsiais Lietuvos berniukų ir jaunuolių chorais – „Varpeliu“, „Dagilėliu“. „Gintarėlis“ aktyviai koncertavo Estijoje, Latvijoje, Rusijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje, Vengrijoje, Italijoje, Austrijoje, Slovakijoje, Kroatijoje, Lenkijoje ir kitur.

Skambantys Klaipėdos gintarėliai dalyvavo tarptautiniuose konkursuose, kuriuose pelnė ne vieną apdovanojimą: 1991 m. Kantonigros (Ispanija) konkurse laimėta trečioji vieta, 1995 m. Nanto (Prancūzija) konkurso diplomantai, 1995 m. Stasio Šimkaus chorų konkurso diplomantai, 2001 m. Europos jaunimo chorų konkurso Kalundborge (Danija) laureatai, 2012 m. konkurse Leko mieste (Italija) antroji vieta, 2015 m. Juozo Naujalio chorų konkurse antroji vieta, 2016 m. Vroclavo (Lenkija) religinės muzikos chorų konkurso laureatai, 2016 m. Stasio Šimkaus chorų konkurse antroji vieta, 2019 m. tarptautiniame chorų konkurse Taline (Estija) trečioji vieta.

Todėl neatsitiktinai choras buvo ir yra kviečiamas į tarptautinius festivalius: 1999 m. dalyvavo festivalyje „Vranov nad Toplau“ (Slovakija), 1999 m. – „Mirepoix“ (Prancūzija), 2000 m. – „Ciampino“ (Roma, Italija), 2002 m. – „Tarare“ (Prancūzija), 2005 m. – festivalyje Belfore (Prancūzija), 2006 m. – Nansi (Prancūzija), 2007 m. – Liubeke (Vokietija), 2008 m. – Europos chorų sąskrydyje Liubeke (Vokietija), kur buvo atliktos J. S. Bacho „Pasijos pagal Matą“, 2015 m. dainavo festivalyje ,,Ripo Europa“ (Ryga, Latvija), 2015 m. – „Summer in Kvarner“ (Kroatija).

Yra toks posakis, kad savo krašte pranašu nebūsi, tačiau berniukų ir jaunuolių choras „Gintarėlis“ už puikius meninius pasiekimus, aktyvią koncertinę veiklą 2002 m. buvo pripažintas ir įvertintas Lietuvos liaudies kultūros centro (dabar Lietuvos nacionalinis kultūros centras) ir Pasaulio lietuvių dainų šventės fondo apdovanojimu kaip „ryškiausia Lietuvos žvaigždė“, chorui įteikta „Aukso paukštė“.

Dominuoja lietuvių muzika

Choras „Gintarėlis“ yra nuolatinis lietuviškos kultūros ir chorinės muzikos puoselėtojas, miesto ir šalies dainų švenčių dalyvis, dainuoja berniukų chorų festivaliuose – akcijose „Lietuvos berniukai prieš smurtą ir narkomaniją“, daug koncertuoja ir savo puikiu dainavimu žavi publiką ne tik savo gimtajame mieste Klaipėdoje, bet ir visoje Lietuvoje, taip pat svetur.

Labai reikšminga, kad „Gintarėlis“ – kaip meno kolektyvas – kartu yra ir Lietuvos muzikinio ugdymo sistemos dalis. Choras turi labai aiškią ne tik muzikinio ugdymo sistemą (berniukai groja įvairiais muzikos instrumentais, lavinami jų solfedžio, dirigavimo įgūdžiai, plečiamos muzikos istorijos žinios), bet ir choro meninio ugdymo programą bei prioritetus. Tai labiausiai atsispindi choro repertuaro formavimo politikoje. Aiškia ir tikslinga kryptimi formuojamas berniukų ir jaunuolių meninės raiškos žodynas, modeliuojami muzikos suvokimo principai, kartu įtvirtinami muzikinės erudicijos pagrindai, kurie atsispindi jų vertybinėse nuostatose. Juk net ir nuo taikliai parinkto choro repertuaro labai priklauso jaunų žmonių vidinio pasaulio evoliucija, taip auginamos ir brandinamos meninės individualybės.

Glaustai aptariant choro „Gintarėlis“ repertuarą, aiškiai galima išskirti kelis jo formavimo principus ir kryptis, o ir tradicijas, kur dominantė visų pirma yra nukreipta į lietuvių kompozitorių, tiek klasikų, tiek šiuolaikinių autorių, kūrybą. Tai labai svarbu ugdant ir tvirtinant jaunų asmenybių tautinės kultūros pagrindus. Todėl vyrauja aiški repertuaro kryptis – lietuvių kompozitorių klasikų kūryba. Choras atlieka M. K. Čiurlionio, J. Naujalio, J. Tallat-Kelpšos, Č. Sasnausko, S. Šimkaus, J. Kačinsko, K. Kavecko ir kitų lietuvių klasikų kūrinius. Svarbi vieta repertuare skiriama ir viduriniosios kompozitorių kartos bei naujųjų laikų, o ir šiuolaikinių lietuvių kompozito-

uolių chorui

Choras „Gintarėlis“ yra nuolatinis berniukų chorų festivalių – akcijų „Lietuvos berniukai prieš smurtą ir narkomaniją“ dalyvis. „Gintarėlio“ archyvo nuotr.

rių kūrybai. Svarbu ir tai, kad didelę dalį repertuare užima klaipėdiečių kompozitorių Z. Virkšo, R. Šileikos, N. Sinkevičiūtės, S. Šiaučiulio, B. Balakauskienės, D. Zakaro kūriniai. Žavu, kad daugelis jų kūrinių pirmą kartą nuskambėjo atliekami būtent šio choro. Neaplenkiami ir kiti žymūs Lietuvos kompozitoriai – A. Bražinskas, J. Tamulionis, V. Augustinas, V. Miškinis, O. Balakauskas, V. Barkauskas, V. Montvila, A. Martinaitis, K. Brundzaitė, G. Kuprevičius, L. Abarius. Choras dainuoja ir daugelio kitų kompozitorių originalius kūrinius, išplėtotas lietuvių liaudies dainas. Vien jau šių paminėtų kompozitorių atliekama kūryba rodo „Gintarėlio“ meninę brandą ir individualų braižą.

Atlieka didelius kūrinius

Choro „Gintarėlis“ repertuare aiškiai išsiskiria dar viena, mano manymu, labai svarbi kryptis – tai chorinės muzikos žanro stambios formos kūrinių atlikimas. Jau nuo savo pirmųjų žingsnių choras kibo į stambią formą – G. B. Pergolesi „Stabat Mater“. Ir šis muzikos žanras – stambios formos chorinių kūrinių atlikimas berniukų ir jaunuolių chore nėra atsitiktinis ar dirigentų užgaida. Tikrai ne, nes ši tradicija vyrauja dar nuo viduramžių, kai kompozitoriai daugiausia rašė chorinę muziką berniukų ir jaunuolių chorams. Jie gerai išmanė jų balso skambesio privalumus ir specifiką, nes dažniausiai jiems ir vadovavo. Žinoma, kad net ir J. S. Bachas rašė muziką savo berniukų chorui, kuriame dainavo vos 16 berniukų ir jaunuolių. Neįtikėtina, bet šie kūriniai, dainuojant berniukų ir jaunuolių chorams, labiausiai atsiskleidžia, gražiausiai suskamba. ►

◄ Tai ir ilgaamžė tradicija, patirtis, choro repertuaro autentiškumo paieškos, tai ir puikus berniukų chorų repertuaro suvokimas ir jo interpretacijų paieškos. Ši choro repertuaro formavimo kryptis išliko iki dabar.

Viena pagrindinių šio choro funkcijų, jo misija – papildyti Lietuvą nauja dainuojančių vyrų karta.

Savo repertuare choras turi bene ryškiausių Europos klasikų chorinės muzikos žanro stambios formos kūrinių – tai D. Scarlatti „Stabat Mater“, H. Purcello „Karalius Artūras“, A. Vivaldi „Gloria“, J. Haidno „Messe Brevis“, „Messe B-dur“, J. S. Bacho „Pasijos pagal Matą“, W. A. Mozarto „Messe G-dur“, „Messe C-dur“, „Messe d-moll“, „Magnificat“, L. van Beethoveno „Aleliuja“ iš oratorijos „Kristus Alyvų kalne“, F. Schuberto „Messe G-dur“, J. J. Rybos „Piemenėlių mišios“, L. Delibes „Missa brevis“, J. G. Rheinbergerio „Stabat Mater“, H. Schützo „Septyni Kristaus žodžiai ant kryžiaus“ ir daugelis kitų kūrinių. Skamba ir lietuvių kompozitorių chorinės muzikos žanro stambios formos kūriniai – M. K. Čiurlionio kantata „De profundis“, J. Kačinsko „Missa brevis“, N. Sinkevičiūtės 4 dalių ciklas „Su šypsena“, V. Miškinio kantata „Erdvėja baltas laikas Lietuvos“ ir kiti.

Choro brandus repertuaras – labai svarbi ne tik meninė patirtis, kuri formuoja jaunas asmenybes, labai svarbūs ir susitikimai su žymiais menininkais, bendras muzikavimas su žymiais atlikėjais ir orkestrais. „Gintarėlis“ yra pasirodęs su Lietuvos valstybiniu simfoniniu orkestru (vadovas Gintaras Rinkevičius), Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru (vadovaujant Juozui Domarkui, Robertui Šervenikui, Modestui Pitrėnui), Lietuvos kameriniu orkestru (diriguojant Sauliui Sondeckiui). Koncertai su ryškiausiais Lietuvos profesionalų meniniais kolektyvais – neįkainojama patirtis, kuri berniukų atmintyse palieka įspaudą visam gyvenimui. Ypač reikšmingas jiems yra kūrybinis bendradarbiavimas su kitais žymiais berniukų ir jaunuolių chorų vadovais – Vytautu Miškiniu, Remigijumi Adomaičiu, Ksaveru Plančiūnu, Romanu Vanagu (Latvija), Hirvo Surva (Estija) ir kitais. Choro kūrybiniais partneriais scenoje buvo dainininkės Irena Milkevičiūtė, Sigutė Stonytė, Inesa Linaburgytė, ąžuoliukiečiai solistai Vladimiras Prudnikovas, Vytautas Juozapaitis. Be šių ir daugelio kitų meninių asmenybių choro „Gintarėlis“ kūrybinis gyvenimas ir bendradarbiavimas jau tiesiog neįsivaizduojamas.

Daina – gyvenimo būdas

„Gintarėlis“ ir pats turi kuo pasidžiaugti ir didžiuotis: jame dainavo Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda, buvęs Klaipėdos meras, žinomas džiazmenas Vytautas Grubliauskas, Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro solistas tenoras Audrius Rubežius, sopraninas Viktoras

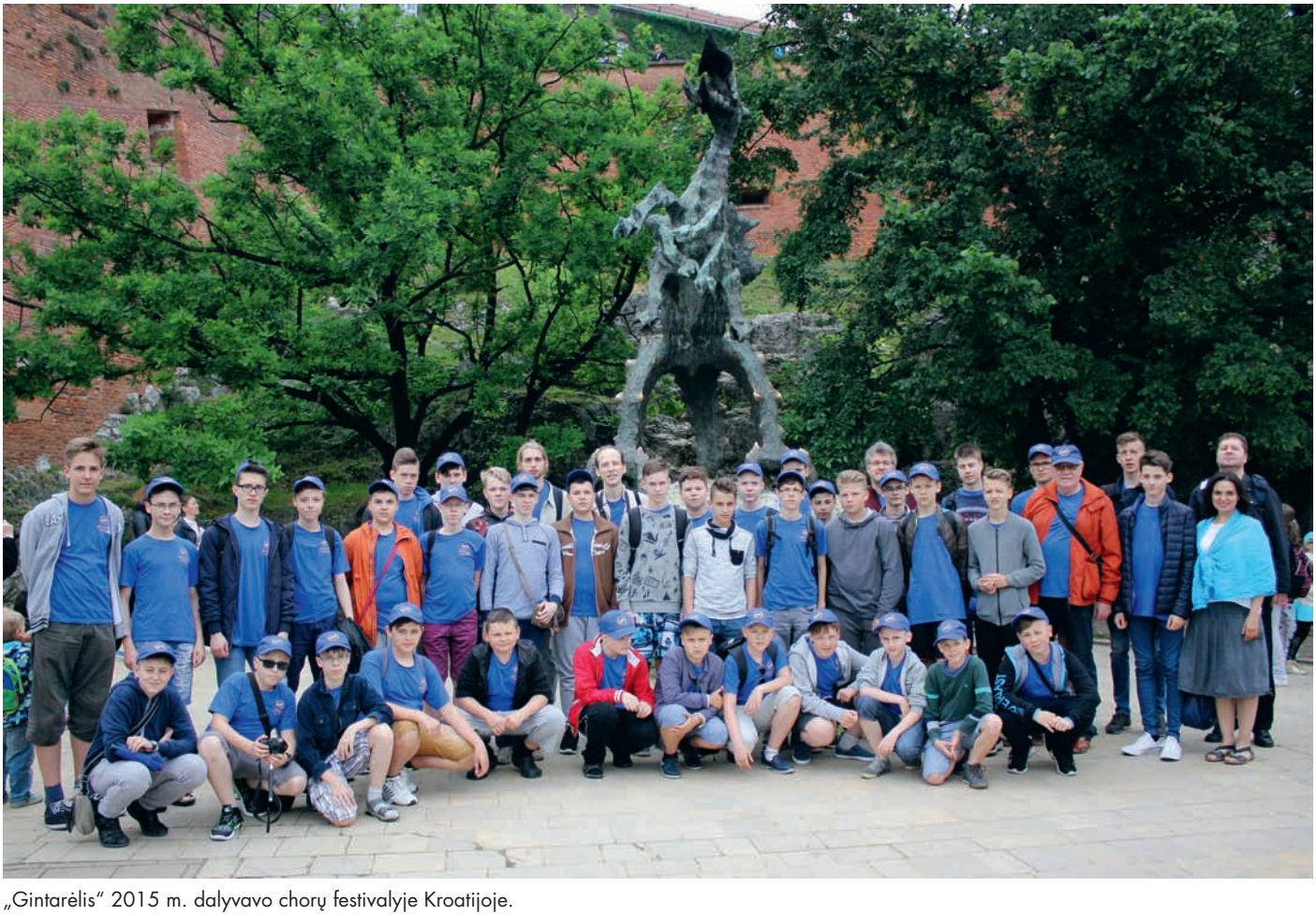

„Gintarėlis“ 2015 m. dalyvavo chorų festivalyje Kroatijoje.

Gerasimovas, buvęs Švietimo ir mokslo ministerijos sekretorius, dabar Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos direktorius Dainius Numgaudis, leidyklos ir spaustuvės vadovas Saulius Jokužys ir dar daug žymių verslo, kultūros, visuomenės veikėjų.

Nemažai choristų, baigusių „Gintarėlio“ gimtąją Klaipėdos Jeronimo Kačinsko muzikos mokyklą, jau suaugusių vyrų ateina dainuoti į tą patį chorą vyrų grupėje. Mokykla ir choras jiems įskiepijo meilę muzikai, prisirišimą. Dainavimas jiems tapo gyvenimo būdu. O kiek šių dainorėlių pabirę po kitus chorus, papildę jų vyrų dainininkų gretas, sunku būtų ir suskaičiuoti. Ir tai yra viena pagrindinių šio choro funkcijų, jo misija – papildyti Lietuvą nauja dainuojančių vyrų karta.

Tai tik keli pavyzdžiai, kuo didžiuojasi choras. Tačiau svarbiausia, ką berniukų ir jaunuolių choras „Gintarėlis“ kartu su Klaipėdos Jeronimo Kačinsko muzikos mokykla duoda Lietuvos kultūrai, visuomenei, o ir tiesiogiai kiekvienam berniukui, jaunuoliui. Svarbu, kokį pėdsaką palieka jų tolesniame gyvenime. Ir visai nesvarbu, kokį gyvenimo kelią jie pasirinks, aišku viena – širdyje jie visada bus gintarėliais.

Klaipėdos Jeronimo Kačinsko muzikos mokyklos vadovų pastangomis kuriama jauki choro buitis ir aplinka, kurioje choras gali skleistis, augti, tobulėti. Klaipėdos Jeronimo Kačinsko muzikos mokykla duris atvėrė dar 1970-aisiais ir nuo jos įkūrimo net 21 metus jai vadovavo Stanislovas Japertas, nuo 1991 iki 2016 m. – Romualdas Garuckas, nuo 2016 m. mokyklos vairą perėmė Jolita Šlajienė. Jie visi daug prisidėjo, kad šiandien berniukų ir jaunuolių choras „Gintarėlis“ yra vienas ryškiausių chorų Lietuvoje.

Tarptautiniame chorų konkurse Taline (Estija) 2019 m. „Gintarėlis“ pelnė trečiąją vietą.
„Gintarėlio“ archyvo nuotr.

Jubiliejinio koncerto aidai

O kad visa tai ne iš piršto laužta, buvo galima įsitikinti „Gintarėlio“ 60-mečio koncerte, kuris vyko Klaipėdos koncertų salėje.

Simboliška, kad koncertas prasidėjo jungtinio choro daina „Mano miestui“ (muzika V. Timašiovo, eilės E. Bandzevičienės). Čia trimitu solo pritarė buvęs gintarėlis V. Grubliauskas (dirigentas T. Ambrozaitis).

Koncerte kaip atskiras choras pasirodė ir jaunučiai gintarėliai, kurie sugiedojo L. Abariaus „Mažąsias mišias Nr. 2 Švenčiausiosios Dievo Motinos garbei“. Chorui akompanavo styginių instrumentų ansamblis su fortepijonu, dirigentė A. Kontautienė. Nuotaikingai jaunučių choras padainavo D. Zvonkaus dainą „Šoks suktinį Europa“, o jiems pritarė tautinių instrumentų ansamblis su fortepijonu (dirigentė R. Vindžigalskienė).

Berniukų ir jaunuolių choras „Gintarėlis“ atskirai dar atliko kelis chorinius kūrinius, kurių kulminacija tapo daina „Funiculi, funicula“ (L. Denza muzika, P. Turco žodžiai). Kartu su choru solisto partiją dainavo buvęs „Gintarėlio“ choristas, dabar LNOBT solistas A. Rubežius, dirigavo T. Ambrozaitis, o visai koncerto pirmajai daliai akompanavo E. Bandzevičienė.

Viso jubiliejinio koncerto kulminacija buvo stambios formos kūrinys „Erdvėja baltas laikas Lietuvos“, kurį parašė kompozitorius, choro „Ąžuoliukas“ meno vadovas V. Miškinis (V. Braziūno ir lietuvių liaudies žodžiai). Tai kantata mišriam chorui, solo altui (berniuko balsui), skaitovui, styginių orkestrui, liaudies pučiamiesiems, mušamiesiems ir styginiams instrumentams, klavišiniams instrumentams.

Kaip pasakojo autorius prof. V. Miškinis, jo kantata „Erdvėja baltas laikas Lietuvos“ buvo kuriama tarptautinio jaunimo chorų festivalio atidarymui. Deja, dėl pandemijos festivalis neįvyko. Tačiau šį įdomų kūrinį išgirdo Lietuvos klausytojai. Šiuo kūriniu per „Gintarėlio“ jubiliejinį koncertą galėjo pasidžiaugti ir klaipėdiečiai. ►

◄ Prasminga ir tai, kad šį kūrinį dirigavo ne autorius, o choro meno vadovas T. Ambrozaitis. Kadangi teko girdėti, ko gero, visus šio kūrinio atlikimus diriguojant autoriui, buvo labai įdomu, kaip kūrinys nuskambės šiuokart. Tai buvo tikrai puiki patirtis. Manau, tai pajuto ir dainininkai, ir klausytojai. Gal tik norėjosi išgirsti berniuką – solistą, vietoje kurio solisto partiją atliko mecosopranas Gabrielė Kuzmickaitė-Žukienė.

„Šiuo kūriniu norėta supažindinti klausytojus su jiems negirdėtu lietuvišku žodžiu ir penkiais Lietuvos etnografiniais regionais, jų padavimais, melodijomis. Poetinis tekstas jungiamas su gamtos stichijomis, penkios Lietuvos etninės žemės susietos: žemė su Suvalkija, ugnis su Žemaitija, oras su Aukštaitija, vanduo su Mažąja Lietuva, o penktoji, visų gaivalų pagrindas, gyvybė – dvasia – su Dzūkija. Poetas V. Braziūnas ėmėsi šio nelengvo darbo, ir rezultatas tiesiog pranoko lūkesčius. Poetinės minties buvo apstu, o pavadinimą „Erdvėja baltas laikas Lietuvos“ inspiravo baltiškos metaforos: balta spalva senosioms tautoms, baltams, yra kažkas gera, gražu, prakilnu. Tautosakoje „baltieji broleliai“, „broliai baltakojai“, motulės „baltosios rankelės“ – artima, jauku, šviesu, viltinga... Toks dvasiškai erdvus, didelis Lietuvos laikas“, – dalijosi mintimis apie kūrinį V. Miškinis.

Choro „Gintarėlis“ 60-mečio koncerto Klaipėdos koncertų salėje akimirkos. Algirdo Kubaičio nuotr.

Didžiai ir prasmingai

Manau, kad dirigentas T. Ambrozaitis puikiai atskleidė tai, ką šiuo kūriniu įprasmino kompozitorius ir teksto autorius. Kūrinys tikrai nėra lengvas ir paprastas ne tik laiko ir meninio teksto suvokimo požiūriu, bet ir meninės išraiškos priemonių gausa, panaudotomis netradicinėmis, šiuolaikinėmis atlikimo priemonėmis, kartu ir choro partitūros sudėtingumu, orkestro, instrumentinių grupių ir solisto, instrumentalistų solinėmis partijomis, skaitovo tekstų gelme. Visa tai organiškai sujungti į visumą, į vientisą kūrinį, su raiškiomis kulminacijomis bei temų vystymų kaita – dirigentui uždavinys ne iš lengviausių. Pasigėrėjimo vertas rezultatas.

Nuostabu buvo ir tai, kad šiame koncerte dalyvavo ne tik jubiliatas – berniukų ir jaunuolių choras „Gintarėlis“, o ir žymus berniukų choras „Ąžuoliukas“ iš Vilniaus (choro meno vadovas V. Miškinis), berniukų ir jaunuolių choras „Dagilėlis“ iš Šiaulių (choro meno vadovas R. Adomaitis), aktorius V. Masalskis (skaitovas), solistė G. Kuzmickaitė-Žukienė (mecosopranas), instrumentinės grupės, vadovaujamos P. Grigo ir E. Ališausko, skudučių ansamblis, vadovaujamas A. Tumanovo.

Pasakysiu dar daugiau. Klausantis šio iškilaus ir prasmingo kūrinio, kuris puikiai įprasmino berniukų ir jaunuolių choro „Gintarėlis“ 60-metį, nejučiomis mintis nuslydo į nūdienos Lietuvos chorinės kultūros aktualijas. Juk artėja Lietuvos dainų šventės 100-mečio jubiliejus. Tebevyksta batalijos dėl artėjančios 2024 m. jubiliejinės Dainų šventės – ne tik dėl jos koncepcijos, bet ir dėl repertuaro, jo parengimo šiam jubiliejui. Pamaniau, kad būtent šis kūrinys atskleistų tai, ko ypač trūksta šiai 2024 m. jubiliejinei 100-mečio Dainų šventei, jos prasmingo repertuaro sudarymui. Šiuo kūriniu vainikuoti Dainų šventę būtų puikus būdas atskleisti Lietuvos dainų švenčių esmę ir prasmę.

Berniukų ir jaunuolių choras „Gintarėlis“ 60-mečio koncertu didžiai ir prasmingai paminėjo savo kūrybinės veiklos jubiliejų, kartu iškiliai pademonstravo chorinės kultūros suvokimą. Drauge su buvusiais ir dabartiniais gintarėliais, su jų mokytojais, bendražygiais ir draugais, su visais svečiais ir klausytojais sugiedota giesme „Kur giria žaliuoja“ paliudyta, kad esame Lietuva, kad dar esame dainų kraštas.

Pabaiga. Pradžia – „Durys“, 2023 m. birželis, Nr. 6(114)

60

Klaipėdos kamerin i muzikavo festivaly j

Klaipėdos kamerinis orkestras birželį gastroliavo Šveicarijoje. Festivalyje „Klangantrisch“ jis surengė tris koncertus, šveicarų publiką nustebindamas aukščiausiu meniniu lygiu, stilistiniu universalumu, buvo apdovanotas jos dėmesiu ir pagarba.

Loreta NARVILAITĖ

Savitas renginys

Šveicarija – įspūdingų kalnų, gardaus šokolado ir prestižinių laikrodžių šalis – jau nuo pat XIX a. pabaigos–XX a. pirmosios pusės turi didelę įtaką Lietuvos politiniam ir kultūriniam gyvenimui. Prieš šimtmetį katalikiškame Fribūro universitete studijavo nemažai būsimų Lietuvos valstybės veikėjų. Šveicarijoje įkvėpimą kūrybai rado ar sveikatą stiprino nemažai Lietuvos menininkų, kultūros veikėjų. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, į šią šalį išvyko studijuoti būrys talentingų lietuvių muzikų. Dalis jų čia jau įleido šaknis ir vysto sėkmingą tarptautinę karjerą. Koncertai ilgaamžėmis kultūrinėmis tradicijomis, aukšta gyvenimo kokybe, vertybių tvarumu ir konservatyvumu garsėjančioje Šveicarijoje lietuviams dažnai tampa tramplinu į sėkmę ir atveria galimybę įsilieti į tarptautinę muzikos rinką.

Vienos kultūrinės tradicijos Šveicarijoje tęsiasi šimtmečius, kitos skaičiuoja savo istoriją dešimtmečiais, o dar kitos atsirado XXI a. pradžioje, keičiantis laikams, madoms, galimybėms ir poreikiams. Berno kantono Rigisbergo miestelyje vykstantis „Klangantrisch“ festivalis pradėtas rengti tik 2015 m. pripažinto dirigento ir fleitininko Kasparo Zehnderio iniciatyva. Rigisberge gimęs menininkas kartu su keliais draugais nutarė sukurti didelės kultūrinės reikšmės renginį, į provincijos sceną pakviesdamas savo šalies ir tarptautinio ryškumo žvaigždes. Kasmet gegužės pabaigoje ar birželio pradžioje Gantrischo nacionalinio parko teritorijoje esantis Rigisbergas svetingai sutinka muzikus iš viso pasaulio, priimdamas juos tarsi artimiausius draugus. Jauki,

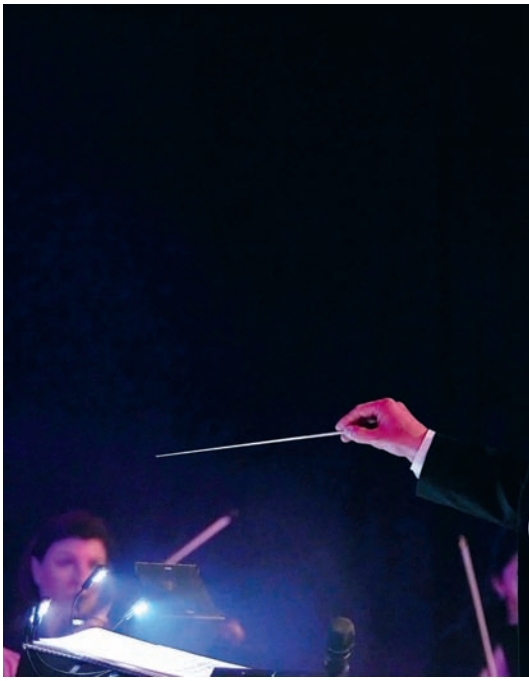

Klaipėdos kamerinis orkestras festivalyje „Klangantrisch“ Šveicarijoje.

is orkestras
je Šveicarijoje

šeimyniška atmosfera, nuostabi gamta, gardus vietinės kilmės maistas ir kultūriniai prieskoniai tiek patiems dalyviams, tiek klausytojams paverčia buvimą festivalyje unikalia patirtimi. Visa tai kaip savitus renginio bruožus mini ir jo įkūrėjas K. Zehnderis, savo energiją ir laisvalaikį skirdamas festivaliui ir taip išreikšdamas padėką jį užauginusiam gimtajam kraštui.

Vadovas – žymus muzikas

Dirigento ir fleitininko karjerą sėkmingai derinantis talentingas muzikas nuolat pasirodo svarbiausiose Europos koncertų salėse ir festivaliuose. Šiuo metu jis yra „Hradci Králové“ filharmonijos orkestro vyriausiasis dirigentas (Čekija), anksčiau 10 metų buvo „Biel Solothurn“ simfoninio orkestro vyriausiasis dirigentas (Šveicarija). Jis koncertavo su įvairiais Šveicarijos, Prancūzijos, Lenkijos, Ispanijos, Rumunijos, Taivano, Lietuvos orkestrais. K. Zehnderis rengia ir diriguoja klasikinių ir šiuolaikinių operų pastatymus įvairiuose Europos teatruose.

Du dešimtmečius K. Zehnderis vadovavo prestižiniam „Murten Classics“ festivaliui, vykstančiam rugpjūtį viduramžiškame Murteno mieste ant to paties pavadinimo ežero kranto. 2014 ir 2015 m. jo kvietimu šiame festivalyje pasirodė Klaipėdos kamerinis orkestras (KKO), vadovaujamas Mindaugo Bačkaus. Tai buvo klaipėdiečių muzikinės odisėjos Šveicarijoje pradžia, kurioje atskiru kontrapunktu ryškiai suskambėjo šio orkestro koncertai prestižinėje Ciuricho „Tonhalle“ koncertų salėje.

2017 m. K. Zehnderis pakvietė KKO tapti reziduojančiu kolektyvu jo neseniai įkurtame „Klangantrisch“ festivalyje Rigisberge. Debiutui orkestras parengė Giovanni Battistos Pergolesi komišką operą „Tarnaitė ponia“. Koncertiniame operos pastatyme dalyvavo dirigento K. Zehnderio suburta tarptautinė atlikėjų komanda. Smagus spektaklis publikai labai patiko.

Pirmųjų gastrolių „Klangantrisch“ festivalyje metu pristatyta klaipėdiečių orkestro ir šveicarų scenos numylėtinės dainininkės Jaël programa 2018 m. vasarą suskambėjo ne tik Klaipėdos koncertų salės rengiamame Vasaros koncertų cikle bei Kristupo vasaros festivalyje Vilniuje, bet ir prestižiniame Montrė džiazo festivalyje, kuris vyksta kurortiniame Montrė mieste ant Ženevos ežero kranto. Šis projektas taip pat buvo įrašytas ir išleistas kompaktinėje plokštelėje.

2019 m. KKO antrąkart vyko į Rigisbergą, kur pristatė dvi naujas koncertines programas. Vienai jų, pavadintai „Simfoninis tango“, dirigavo K. Zehnderis. ►

Markuso Rohrbacho nuotr.

◄ Antrajai programai, kurioje orkestras pasirodė kartu su populiaria šveicarų folkroko grupe „Kummerbuben“, dirigavo Droujelubas Yanakiewas (Šveicarija). 2021 m. pastarasis projektas buvo pakartotas Klaipėdoje, Vasaros koncertų cikle.

Trečiasis vizitas

Šiemet birželio 13–18 d. vykęs trečiasis KKO vizitas į „Klangantrisch“ festivalį buvo jau šeštosios klaipėdiečių kolektyvo gastrolės Šveicarijoje. Festivaliui orkestras šiemet parengė tris klasikinės, folkloro ir populiariosios muzikos stilius kryžminančius projektus. Jų apibūdinimui tinka terminas *crossover*, reiškiantis naujo meninio projekto sukūrimą, jungiant skirtingų žanrų, stilių elementus. Tokie jungtiniai projektai yra „Klangantrisch“ festivalio skiriamasis bruožas. K. Zehnderio iniciatyva jame susikerta įvairių stilių muziką grojančių atlikėjų keliai ir gimsta kažkas naujo, gaivaus ir netikėto.

Beje, festivalio pavadinimas „Klangantrisch“ yra sudarytas iš dviejų žodžių: tai *Klang* (liet. *garsas*) ir nacionalinio parko bei kalno *Gantrisch* junginys. To kalno viršūnė, iškilusi 2 175 m, yra matoma iš Rigisbergo, kuris pats išsidėstęs 763 m aukštyje virš jūros lygio.

K. Zehnderis pasakojo: „Šiemet festivalyje turėjome tris pagrindines veikėjas – tris moteris iš labai skirtingų meno sričių. Miss Helvetia Barbara Klossner, atstovaujanti folkloro sričiai, yra jodliavimo žvaigždė. Tačiau ji taip pat dainuoja prancūziškus šansonus, klasikinės operos ir operetės numerius. Ji daug eksperimentuoja, siekdama plėsti savo repertuarą. Kartu su KKO ji parengė labai spalvingą programą, kuri kovą jau buvo išbandyta Klaipėdoje. Koncerte dar atlikome šveicarų kompozitoriaus Fabiano Müllerio kūrybą. F. Müllerį galima palyginti su Bella Bartóku Vengrijoje ir Leošu Janáčeku Čekijoje (Moravijos regione): jo muzika sukurta pagal šveicarų liaudies melodijas.“

Birželio 15 d. Šveicarijoje nuskambėjusioje pirmojoje KKO programoje solistei Miss Helvetia savo balsu ir instrumentais pritarė jos tautietis Tobiasas Königas. Beje, šios programos aranžuotes styginių orkestrui sukūrė klaipėdietis Rimantas Giedraitis.

Antroji KKO programa, „Klangantrisch“ festivalyje vykusi birželio 16-ąją, sujungė styginių orkestro ir populiariosios muzikos skambesį. Jai dirigavo klaipėdiečiams jau pažįstamas dirigentas D. Yanakiewas. Šiame koncerte orkestro scenos partnerė buvo populiari šveicarų vokalistė Caroline Chevin. Pasak K. Zehnderio, „charizmatiška *swiss soul* dainininkė surengė puikų pasirodymą“. Publika reagavo labai šiltai tiek į jos sukurtas dainas, atliktas anglų kalba, tiek į orkestrinius numerius. Temperamentingojo dirigento D. Yanakiewo diriguojamas orkestras išraiškingai pagrojo Benjamino Britteno ir Gustavo Holsto kūrinius.

Trečiajame koncerte, vykusiame birželio 17 d., K. Zehnderio diriguojamas KKO muzikavo su klasikiniam stiliui atstovaujančia pripažinta amerikiečių pianiste Claire Huangci. Frankfurte (Vokietija) gyvenanti solistė koncertuoja svarbiausiose pasaulio salėse, pasirodo su garsiausiais orkestrais ir dirigentais. C. Huangci yra reikšmingų tarptautinių pianistų konkursų laureatė. Jos ir klaipėdiečių orkestro programa buvo pavadinta „Speed in motion – Emotionale Virtuosenspiele“ („Greitis judesyje – virtuozinis emocijų žaidimas“), tai labai atitiko turinį. Pasak festivalio meno vadovo, žvaigždė pianistė C. Huangci grojo daugiausia virtuozinius kūrinius, tokius kaip Wolfgango Amadeuso Mozarto, Johanno Sebastiano Bacho ir Frédérico Chopino koncertai fortepijonui. Virtuozines šių koncertų dalis lydėjo greiti choreografiniai šveicarų Ivaso Studerio ir Jano Schmutzo pasirodymai.

Dėkojo aplodismentais

Tai buvo netikėtas K. Zehnderio sumanymas sujungti klasikinę muziką ir jo jo žaidimą, tačiau *crossover* stiliaus festivalyje tai gerai suderėjo. *Duo inmot!on* pademonstravo ir savo solinius numerius, o orkestras dalį programos taip pat atliko be žaidybinių prieskonių ir net be dirigento.

Vienas iš tokių kūrinių buvo Wojciecho Kilaro „Orawa“. Minimalistinės muzikos tėkmė tiesiog užhipnotizavo publiką, ji atidžiai sekė įtraukiančius faktūrų ir ritmų pasikeitimus, o kūriniui pasibaigus, dėkojo orkestrui gausiais aplodismentais.

Festivaliui nuskambėjus, tiek KKO scenos partneriai, tiek festivalio organizatoriai ir klausytojai išreiškė didelį susižavėjimą profesionaliu orkestro grojimu. K. Zehnderio nuomone, „tris vakarus Klaipėdos kamerinis orkestras veikė kaip kokybiško orkestrinio akompanimento garantas“. Renginių akimirkas užfiksavęs fotografas Markusas Rohrbachas, kurio daug gražių nuotraukų iliustruoja šį straipsnį, sakė: „Man patiko kiekvienas koncertas, likau labai sužavėtas muzikaliu orkestro pasirodymu ir bendravimu su įvairiais atlikėjais.“

Įdomu dar tai, kad KKO pasirodymai „Klangantrisch“ festivalyje vyko netipiškoje erdvėje – festivalio rėmėjų „Engeloch“ kompanijos garaže. Jis kelioms dienoms virto Rigisbergo koncertų sale: buvo įrengta scena, betoninės grindys užklotos danga, o sienos – teatrinėmis užuolaidomis, sumontuota kokybiška šviesų ir garso technika, sustatytos kėdės. Šalia pastato įrengta kita atlikėjų ir publikos patogumui reikalinga infrastruktūra. Viskas paprasta, bet labai tvarkinga.

Grožėjosi peizažais

Laisvu nuo repeticijų ir koncertų laiku orkestrantai, ypač gyvenusieji Švarzenburge, turėjo progą pasigrožėti nuostabiais šveicariškos gamtos peizažais, nes kasdien tekdavo keliauti į Rigisbergą ir atgal. Jie susipažino su Rigisbergo ir Švarzenburgo apylinkėmis, o keli aktyviausieji net sugebėjo nuvykti iki Thuno ir pasivaikščioti ežero pakrantėmis.

> Gastrolės Šveicarijoje Klaipėdos kameriniam orkestrui suteikė pakilią nuotaiką ir energetinį potencialą būsimiems koncertams.

Paskutinę gastrolių dieną festivalio organizatoriai orkestrui surengė įspūdingą ekskursiją. Vykdami į Ciuricho oro uostą, jie aplankė Lauterbruneno slėnį, garsėjantį net 72 kriokliais. Žymiausias slėnio krioklys Staubbach, kurį matė pravažiuodami, krenta iš beveik 300 m aukščio ir laikomas vienu aukščiausių krioklių Europoje.

Orkestrantai aplankė ir kitą Lauterbruneno slėnio gamtinį fenomeną – „Truemmelbach“ krioklius, kurių yra net 10. Jie randasi uolos viduje, kur milžiniškas vandens srautas teka spirale lyg per uolos suformuotą sraigtą. Taip pat pasivaikščiojo po kurortinį Interlakeno miestą, išsidėsčiusį snieguotų Alpių viršukalnių papėdėje, tarp dviejų vaizdingų ežerų – Thuno ir Brienzo. Vyko ištaigingu „Engeloch“ kompanijos autobusu, kurį vairavo ir pro langą matomus vaizdus komentavo pats įmonės vadovas Peteris Engelochas.

Šis finalinis gastrolių akcentas dar kartą patvirtino straipsnio pradžioje išsakytas mintis apie festivalio organizatorių svetingumą ir šeimynišką atmosferą. Nuostabaus gamtos grožio, gaivaus kalnų oro įkvėptas KKO šveicarus nustebino aukščiausiu meniniu lygiu, stilistiniu universalumu ir buvo apdovanotas jų dėmesiu ir pagarba. Orkestras godžiai gėrė ne tik gaivius kelionės įspūdžius, bet ir kaupė muzikines patirtis.

KKO koncertmeisteris Konradas Levickis sugrįžęs pasakojo: „Pirmą kartą vykau su orkestru į gastroles Šveicarijoje, nors, kiek žinau, pačiam orkestrui tai buvo jau šeštas kartas. Jaučiamas stiprus ryšys su šioje šalyje kuriančiais menininkais. Buvo įdomi patirtis dalyvauti tokio pobūdžio festivalyje, kadangi visas veiksmas vyko mažame Šveicarijos miestelyje su nuostabiomis kalvomis, pievomis ir nuolat skambančiais karvių varpeliais. Manau, kartais naudinga pabūti ir kurti tokioje idiliškoje aplinkoje, pailsėti nuo „rimtų“ koncertų salių.“

KKO altų grupės koncertmeisteris Edvinas Kaziukaitis, orkestre grojantis nuo pat jo įsikūrimo, sakė: „Gastrolės Šveicarijoje – tai puokštė gražiausių emocijų ir patirties man asmeniškai ir visam Klaipėdos kameriniam orkestrui. Kolegos ir gero bičiulio K. Zehnderio dėka mes aplankėme nemažą dalį Šveicarijos istorinių vietų, surengėme koncertus žymiausiose šalies salėse bei festivaliuose. Visas tas emocinis užtaisas suteikia pakilią nuotaiką ir energetinį potencialą būsimiems koncertams ir kūrybiniams projektams.“

Laikinumo amžinybė

Birželio pradžioje Baltojoje ir Nišinėje galerijose, veikiančiose Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešojoje bibliotekoje, buvo atidaryta Vaidos Varnagienės personalinė paroda „Urbanus. Tarp dviejų miestų“ (kuratorė Danguolė Ruškienė). Klaipėdoje gimusi menininkė jau daugelį metų gyvena Airijoje ir aktyviai kuria Dublino grafikos studijoje. Gimtajame uostamiestyje ji savo kūrybą pristato pirmą kartą. Parodoje eksponuojami giliaspaudės grafikos, monotipijos ir mišria technika sukurti darbai apima 2017–2023 m. Paroda veikia iki rugpjūčio 12 d. Organizatorius – Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešoji biblioteka. Rėmėjas – Airijos kultūros programa (*Culture Ireland*).

V. Varnagienė. Pietinė Didžiojo Jurgio gatvė. 2018 m. Ofortas, akvatinta.

Docklands, Didžiojo kanalo aikštė. 2019 m. Ofortas, akvatinta.

Danguolė RUŠKIENĖ

Tiesia jungtis

Buvimas *tarp* iš karto užprogramuoja laikinumo, neapibrėžtumo ar nepabaigto vyksmo nuorodą.

Tai sąvoka, žyminti būseną, kuri kartais siejama su tranzitinėmis zonomis, epizodiškais įvykiais, vienu ar kitu gyvenimo fragmentu.

Tačiau tikrai yra atvejų, kai buvimas *tarp* tampa užsitęsusia būsena, kuri gali trukti daugybę metų ar net visą gyvenimą.

Apie skirtingus polius – ten ir čia, praeitį ir dabartį, prisiminimus ir realybę, nostalgiją ir rutininį nuobodulį, kaip apie tam tikrus kontūrus, apibrėžiančius bendrus asmens bruožus, pastaruoju metu kalbama dažnai. Ir ne tik mene.

Dabartis seniai peržengė visas sienas ir įmanomas ribas. Vis dėlto atrodo, kad būdami visur, tuo pačiu metu nesame niekur. Laiko, vietos sąvokų apibrėžtys nuolat koreguojamos, bet pritrūkstama tikslumo, įvardijant dabartines migruojančių žmonių jausenas.

Niveliuojasi ne tik tradicijos, tautiniai bruožai, konkrečiai vietovei būdingos ypatybės.

Mažėja skirtumų ir tarp savų bei dar nepažintų vietų.

Dažnai nukeliavę tūkstančius kilometrų neatrandame tiek daug naujo, kiek tikimės, o sugrįžę namo pritrūkstame įprasto jaukumo.

Kokiu kosmopolitišku besijaustum, save identifikuoti vis dar norisi. Galbūt tam, kad turėtum stabilesnį pagrindą po kojomis, susikonstruotum nors ir nedidelę platformą tam, ką darai, ir galiausiai – pateisintum savo egzistavimą tuo laiku ir toje vietoje, kurioje esi.

V. Varnagienė, pirmą kartą atvežusi savo personalinę parodą į gimtąją Klaipėdą iš Dublino – miesto, kuriame gyvena jau 16 metų, tiesia tiek fizines, tiek prasmines jungtis.

Autorė savo kūriniuose daugiausia kalba apie dabartinį gyvenimą Airijoje. Miestą, kurį vis dar jaukinasi ir kurio žmonės, galbūt, jaukinasi ją. ►

Tomo gatvė 1. 2019 m. Ofortas, akvatinta.

Portobelo rajonas. 2022 m. Ofortas, akvatinta.

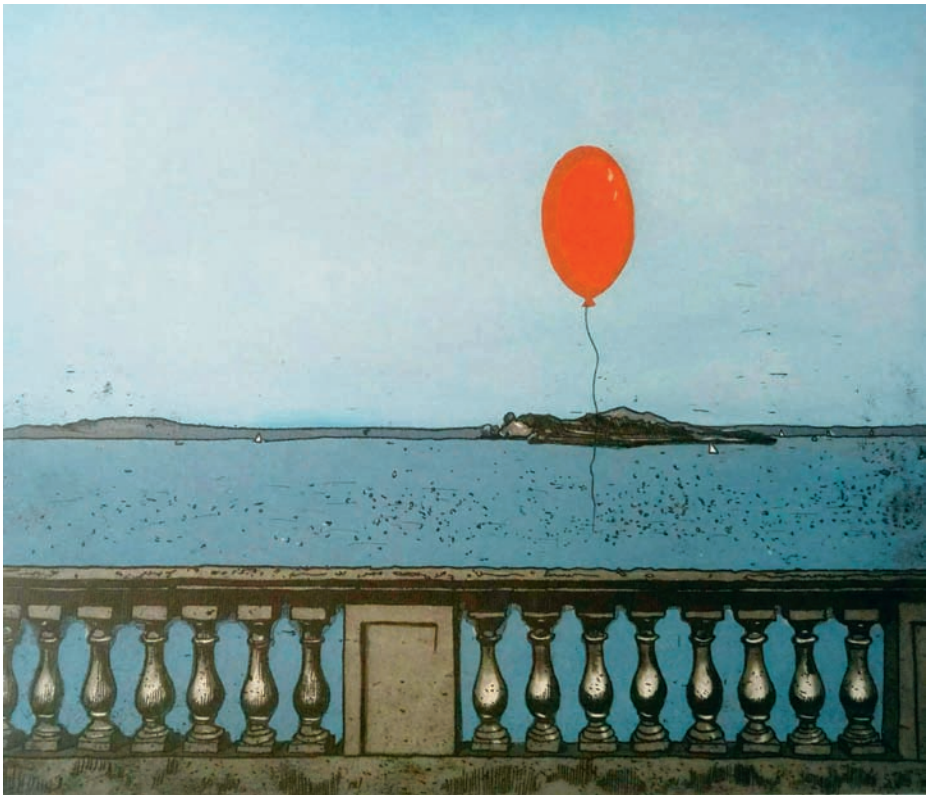

Laiminga valanda. 2019 m. Ofortas, akvatinta.

Dviejų gatvių alėja: Westmoreland. 2019 m. Ofortas, akvatinta.

◄ Tačiau savo naują gyvenimą autorė linkusi statyti ant senų pamatų, t. y. neatsiejant jo nuo lietuvišką prigimtį subrandinusios šalies istorijos, miesto prie jūros vaizdinių ir nostalgiškų prisiminimų.

Netikslu būtų teigti, kad V. Varnagienės kūriniuose buvęs ir dabartinis gyvenimas yra nuolatinėje konfrontacijoje.

Perėjimai iš to, kas vyko ir kas vyksta dabar, akivaizdūs, bet jie švelniai niuansuoti, todėl natūraliai susidėlioja į vieną įvykių grandinę.

Ko gero, tai ir įvardija autorės būseną *tarp* – dviejų miestų, dviejų jūrų, dviejų gyvenimo etapų, susaistant juos su laiko ir vietovės aplinkybėmis. Kas ji – airė ar vis dar lietuvė, ir kur ji jaučiasi esanti sava – mylimoje Klaipėdoje ar Dubline, kurį kasdien pamilsta vis labiau? Koks jausmas gyventi šalyje, kurioje nesi gimu-

VIZITINĖ KORTELĖ

Vaida Varnagienė gimė Klaipėdoje. Nuo 2007 m. gyvena ir dirba Dubline, Airijoje.
Ji yra kvalifikuota kraštovaizdžio architektė, šioje srityje dirba daugiau nei 14 metų.
2015 m. Dublino technologijų universitete įgijo dailės bakalauro diplomą. Tais pačiais metais gavo Dublino grafikos studijos absolventų apdovanojimą (Graphic Studio Dublin Graduate Award). Nuo tada yra aktyvi Dublino grafikos studijos narė.
V. Varnagienė nuolat tobulina savo įgūdžius grafikos srityje, dalyvauja meno rezidencijose ir dirbtuvėse, veda įvairius grafikos technikos (oforto, akvatintos ir kt.) mokymus.
Kuria įvairiomis grafikos technikomis: giliaspaudės grafikos, litografijos, fotografinio oforto ir kt. Neseniai menininkė savo kūryboje pradėjo naudoti seną tradicinę japonų mokuhanga grafikos techniką, kurios išmoko MI-LAB Kawaguchi meno rezidencijoje Japonijoje.
Savo kūryboje V. Varnagienė naudoja ir kitas meno formas bei raiškas. Ji tapo, piešia, fotografuoja, kuria skulptūras.
V. Varnagienė aktyviai dalyvauja jungtinėse parodose ir projektuose, rengia personalines parodas.
Jos darbų yra įsigiję OPW, Trejybės koledžas Dubline (Trinity College Dublin), Kinijos grafikos muziejus, privatūs kolekcininkai visame pasaulyje. V. Varnagienės kūriniai saugomi įvairių meno muziejų rinkiniuose.

si, ir kaip jautiesi atvykęs į gimtinę svečio teisėmis?

Visi tie apmąstymai V. Varnagienės kūriniuose dėliojami labai ramiai, be jokios įtampos, gal tik su šiek tiek liūdesio, kylančio iš ilgesio praėjusiam laikui.

Du artimi miestai

Vizualiuose jos pasakojimuose susipina ne tik praeitis ir dabartis, gal kažkuo panašios, bet vis dėlto skirtingos šalys prie skirtingų – Baltijos ir Airijos – jūrų.

Autorė nuolat užsimena apie kintančius prisiminimus ir neišvengiamas jų korekcijas po kiekvieno sugrįžimo į Lietuvą, taip pat ir į Airiją.

Panašu, kad ji šiame pasakojime yra jungiamoji grandis. Kitaip ir negalėtų būti. Praeities laikas ir dabartis susijungia būtent dėl jos sprendimų ir apibendrinamas buvimu *tarp*. ►

Migruojantis debesis. 2018 m. Ofortas, akvatinta.

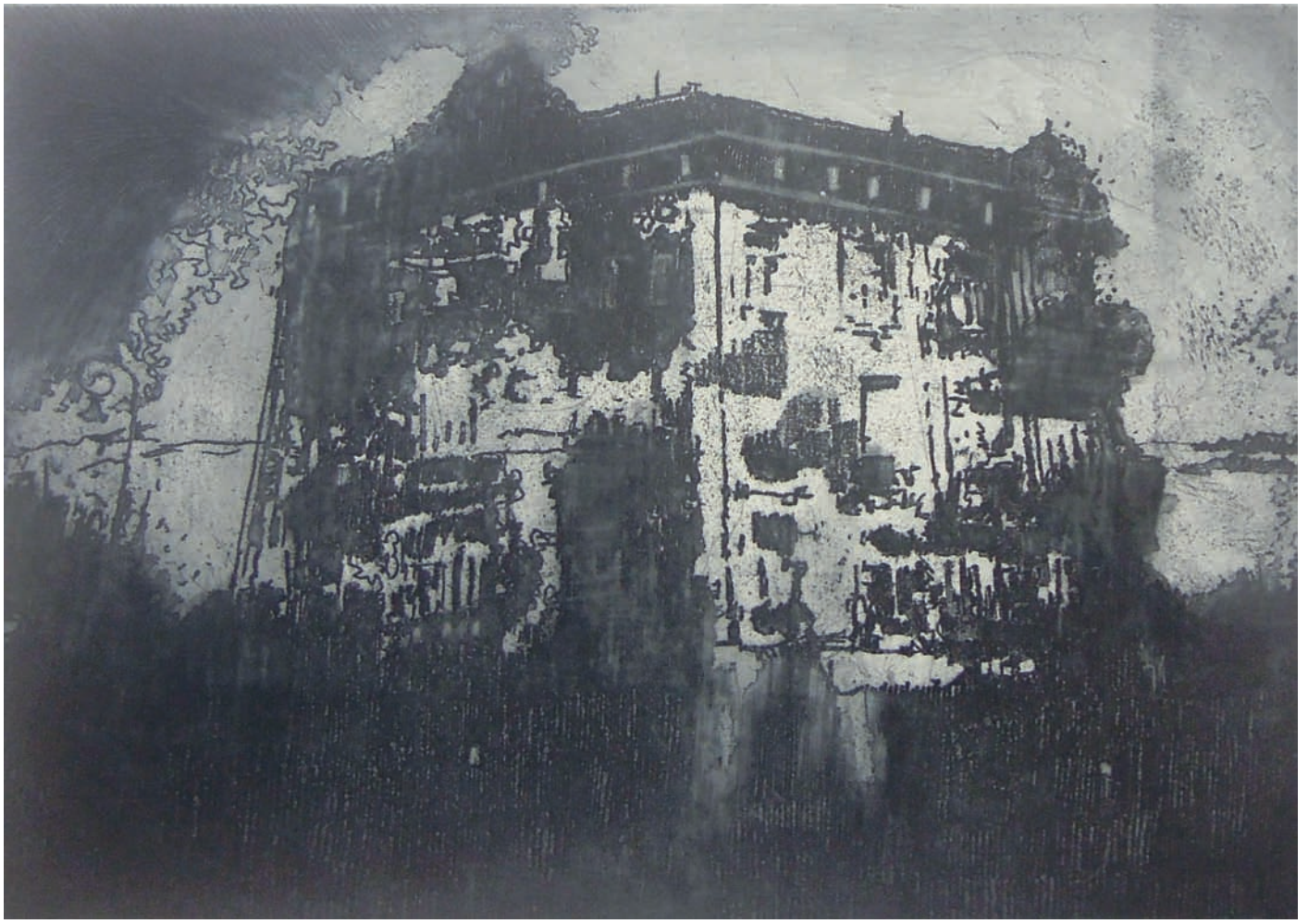

Namas ant kalvos. 2018 m. Ofortas, akvatinta.

Namas su palme. 2022 m. Ofortas, akvatinta.

Katedra II. 2017 m. Ofortas, akvatinta.

◄ Todėl V. Varnagienė, kalbėdama apie du skirtingus, bet jai vienodai artimus miestus, nuolat jų istorijas supina, papildo asmeniniais patyrimais, įžvalgomis, išryškina ar prislopina atitinkamai jos dėstymui reikalingus elementus.

Kai kurie jos kūriniai panašūs į iškritusias iš įprasto gyvenimo dienas, atskirus būties fragmentus, gal net ne fizinį buvimą, bet tik pamąstymą apie tai.

Žinutes, kad prisiminimai, kaip ir ji pati, nuolat kinta, autorė priima labai natūraliai. Renkasi stebėtojos taktiką, leidžiančią saugiai atsiriboti nuo aplinkos ir susikaupti prie išskirtinai asmeninių pojūčių analizės.

Turbūt dėl šios priežasties V. Varnagienės grafikos lakštai, kaip ir mintys, – daugiasluoksniai, kai subrandintas jausmas, kaip ir galutinis kūrinio vaizdas, įmanomas tik į vieną visumą sulydžius jo dedamąsias.

Norėdama viską sudėlioti į savo vietas, autorė formuoja atsinaujinančius buvusio ir esamo gyvenimo paveikslus, kur Lietuvos uostamiestis – gaivališkas jaunystės miestas, visuomet nostalgiškai trauk(s)iantis grįžti.

Tačiau šiandien svarstykles jos gyvenime nusveria Dublinas. Jame radosi tai, kas V. Varnagienei aktualiausia dabar.

Nors priskirti save tam tikrai vietai, laikui, gyvenimui tokiu atveju sunkiau, bet asmeninis įsivardijimas tampa tikslesnis.

Buvimas *tarp* jos atveju nėra tik pozicija, tai – būsena. Gal laikina, o gal ir nuolatinė, truksianti amžinai.

Autorė nesiima dabar to spręsti. Jos kūriniai – ieškojimai ir atradimai, nieko neišsižadant ir nieko nežadant nei sau, nei kitiems.

Subjektyvumo link

Vietomis savianalizė užleidžia pozicijas prigimtiniam norui išsisakyti estetinėmis kategorijomis. Parodyti miestų, kurių gatvėmis kažkada vaikščiojo ir tebevaikščioja, taip pat ir tų, į kuriuos užsuka tik trumpam, unikalumą.

Autorė atkreipia dėmesį į tai, kas akivaizdu, bet vietinių jau seniai ne(pa)stebima.

Rožinis namas. 2022 m. Ofortas, akvatinta.

V. Varnagienė išsaugo žvilgsnio naujumą, o kartu ir galimybę kalbėti apie viską, lyg matytų pirmą kartą. Ji kiekvieną miestą, kiekvieną vietą priima kaip kūrinį, suformuotą skirtingų žmonių, sprendimų, kintantį laike ir mūsų suvokimuose.

Menininkės kuriami objektai, vietos nebūtinai egzistuoja tikrovėje.

Kartais jie atitrūksta nuo realybės ir sklendžia tankaus popieriaus lakšte vizijų ar sapnų pavidalais.

Linijos, formos, spalvos čia vizualizuoja pirmiausia jos pačios mintis, kreipia pasakojimą subjektyvumo link.

Ir jau ne taip svarbu, Lietuva tai ar Airija, Klaipėda ar Dublinas, tikra tai ar išgalvota. Jaukaus formato lakštuose vaizdas išsiskaido į paviršinius ir giluminius monochromijos sluoksnius, kitur kontrastuoja ryškiomis, itin garsiai suskambančiomis spalvomis.

> Jos kūriniai – ieškojimai ir atradimai, nieko neišsižadant ir nieko nežadant nei sau, nei kitiems.

Savo idealaus miesto viziją V. Varnagienė vienodai atsakingai dėlioja iš veik nepastebimų linijų, susiliejančių į trapų realybės tinklą.

Kitais atvejais – iš konkrečių plokštumų, žymiai šiurkščiau skaldančių vaizdą į atskiras dalis.

Taip formuojami statiniai, gatvės, į tolumą nutįsę urbanistiniai kraštovaizdžiai, taip pat ir gamtos peizažai, debesys, dangus ar virpantys vandens raibuliai.

Eksperimentuodama tiek techniniu, tiek tematiniu lygmeniu, ji su savo kūryba elgiasi gana laisvai.

Lanksčiai naudoja naujus, ką tik išmoktus metodus ir meistriškai įpina juos į jau patikrintą, gerai žinomą raiškų audinį.

Tokiu būdu išvengiama deklaratyvumo, savęs demonstravimo ir susikaupiama prie temos. Ji čia – ašis, aplink kurią dėliojasi kūrybiniai sprendimai, sukasi autorės apmąstymai ir jausenos, kurias įvardyti vis dar ieškoma raiškų ir (ar) žodžių. Todėl šiam kartui lai lieka tai sąvoka *tarp*.

Gobelenai, priešingai nei tapyba ar grafika, daug rečiau eksponuojami galerijų ir parodų salių erdvėse. Todėl liepos 14-ąją Baroti galerijoje Klaipėdoje atidarytą tekstilininkės Kristinos Austi gobelenų parodą galima laikyti savotiška retenybe. Per 30 galerijos veiklos metų „Macula Lutea“ yra trečioji gobelenų ekspozicija, patraukianti žiūrovus ne tik pačiais kūriniais, bet ir negirdėtu pavadinimu. K. Austi – parodos autorė, atskleisdama pavadinimo reikšmę (lot. *macula lutea* – geltonoji dėmė), drauge pastebi keistą šio lotyniško žodžių junginio skambesį, primenantį burtažodį. Tačiau šis pavadinimas, kaip matysime, yra drauge ir emocinis kūrinių reikšmių raktažodis.

K. Austi gobelenų parodos „Macula Lutea“ Klaipėdos Baroti galerijoje ekspozicijos fragmentas.

Burtažodis ir raktažodis *Macula Lutea*

Baroti galerijos archyvo nuotr.

Dalia KARATAJIENĖ

Skaitmeninis žakardas

K. Austi – Klaipėdoje gimusi dailininkė, kuri profesionalios menininkės diplomą įgijo Bergene, Norvegijoje, kurioje ji šiuo metu ir gyvena, dirbdama dizainere tekstilės fabrike. Kristinos kūriniai yra ne tik Norvegijoje, Lietuvoje ir kitose Europos šalyse rengiamų tekstilės parodų eksponatai, bet ir dekoratyviniai viešųjų erdvių objektai. Antai Narviko miesto viešojoje mokykloje kabo įspūdingo dydžio Kristinos 2021 m. sukurti gobelenai „Išsiskaidymas“ ir „Dvynės“. Priešingai nei Baroti galerijoje eksponuojamos abstrakcijos, pastarieji yra figūratyviniai. Tiksliau – portretiniai: „Dvynėms“ dailininkė panaudojo savo dukters asmenukes. Kada yra kalbama apie audimo būdu suformuotą motyvą, toks vaizdas kaip realistiškai modeliuotas portretas atrodo esąs tikras stebuklas.

Kelias į sudėtingų motyvų audimo galimybes buvo atidarytas dar XIX a. pradžioje Prancūzijoje Josephui Marie Jacquardui atradus stakles, kurios iki šiol vadinamos jo vardu, kaip ir jomis išausti audiniai. Žakardo staklės pagreitino ir supaprastino įvaizdintų audinių audimą, leidusį perfokortomis reguliuoti metmenų siūlą.

Šiandien audimo galimybes dar labiau praplėtė skaitmeninės technologijos. Kristinos darbai kaip sykis ir yra atlikti skaitmeninio žakardo audimo būdu. Į skaitmenines technologijas, kurios, kaip žinoma, skverbiasi anaiptol ne vien į tekstilės erdvę, bet ir į kitas dailės sritis, neretai keldamos kontroversiškas diskusijas, pati Kristina žvelgia pozityviai. Jas dailininkė traktuoja ne kaip grėsmę kūrybingumui, bet priešingai – mato jose gilų kūrybingumo raiškos šansą.

Su asmeniškumo antspaudu

Estetologas Vosylius Sezemanas, nagrinėdamas estetines kūrinio vertes, teigė, kad menininko mintys, jausmai, spėjimai įgauna estetinę reikšmę ne tik todėl, kad įsikūnija jo sukurtuose darbuose, jie tampa reikšmingi ir tuo atveju, kai ima vesti žiūrovus tam tikra kryptimi ir virsta žiūrovų suvokimo akto dalimi. Kitaip sakant, kai menininko mintys, idėjos, išgyvenamos būsenos tampa vidiniu žiūrovų žvilgsnius nukreipiančiu kelrodžiu.

Tad kur link kreipia menininkė mūsų pajautą? *Macula Lutea* arba geltonoji dėmė – tai akies tinklainės centre esanti vieta, garantuojanti aštrų regėjimą dienos šviesoje. V. Sezemanas – anaiptol ne vienintelis estetikos tyrėjas, konstatavęs, kad ten, kur menininkas neuždeda savo asmeniškumo antspaudo, negalima kalbėti apie meno kūrinio originalumą ir drauge – vertingumą. Kristina turi teisę „antspauduoti“ savo kūrinius geltonosios dėmės antspaudu. ►

K. Austi. Raudonas apskritimas. 2023 m. Skaitmeninis žakardinis audimas, vilna, 77 X 90 cm.

Žalia šviesa I, II, III. 2020 m. Skaitmeninis žakardinis audi ma

Užsimerkus II, III, IV. 2020 m. Skaitmeninis žakardinis audimas, vilna, kiekvienas – 150 X 160 cm.

audi mas, vilna, kiekvienas – 51 X 147 cm.

Geltonoji dėmė. 2023 m. Skaitmeninis žakardinis audimas, vilna, 77 X 90 cm.

Du sūkuriai. 2020 m. Skaitmeninis žakardinis audimas, vilna, viskozė, linas,167 X 122 cm.

Laiptai. 2022 m. Skaitmeninis žakardinis audimas, vilna, 225 X 150 cm.

Laiptai (antra pusė). 2022 m. Skaitmeninis žakardinis audimas, vilna, 225 X 150 cm.

◄ Taip yra dėl jos pačios asmeniškų regos ypatumų išgyvenimų. Tad burtažodį primenantis parodos pavadinimas, žvelgiant į Kristinos kūrinius, išsyk virsta ir kelrodžiu, nurodančiu, ką menininkės gobelenuose turėtume nujausti esant įkūnytą. Juk kai kalbame apie regėjimą, kiekvienas prisimename patirtis, kai, užmerkus akis, dar kurį laiką matome keistai mirksinčias kreives, šviesos liežuvius, taškelius ar kvadratėlius. Labai panašius į tuos, kuriuos matome ir Kristinos kūriniuose.

Vizualumo žaismė

Iš tikrųjų Kristina savo kūriniais apskritai kvestionuoja matymo tikrumą. Ji pati teigė, kad regėjimas tėra tik šviesos ir spalvų žaidimas, per sudėtingas mūsų akių ir nervų ląsteles sklindančios bangos. Savo darbuose Kristina sako norinti atitrūkti nuo kalbos ir pažiūrėti į daiktus bei aplinką tarsi nežinotų žodžių. Kada daiktai išsivelka iš savo daiktiškų formų, kai stokojama žodžių tuos naujus pavidalus įvardyti, tai reiškia, kad žanro požiūriu mes turime reikalą su abstrakcija. O abstrakcija, kad ir kaip rišama prie realybės, kad ir kokius kelrodžius joje ką nors pažįstamo pamatyti turėtume, vis dėlto nėra toji realybė. Kristinos kūrinių atveju geltonoji dėmė veikiau byloja apie jos inspiracinius išteklius, nuotaikas, o drauge, kaip pati Kristina sakė, yra vizualumo žaismė. Žaismė, siūlanti įsitraukti ir žiūrovams, pamatant jos išaustus laiptus ir vienaip, ir kitaip. Patiriant užsimerkimo būkles ir vienu, ir kitu Kristinos siūlomu būdu.

> Skaitmenines technologijas dailininkė traktuoja ne kaip grėsmę kūrybingumui, bet priešingai – mato jose gilų kūrybingumo raiškos šansą.

Kristinos kūriniai į šią dekoratyvią žaismo intrigą pirmiausia įtraukia gyva ir nuolat žingsnį bei kryptį keičiančia ritmika, neleidžiančia žvilgsniui tapti indiferentišku. Antra vertus, dailininkė išnaudoja emocionaliai paveikias spalvos galimybes. Tai naudodama spalvų kontrastus kaip „Laiptų“ pirmoje pusėje, tai veikdama beveik monochromine šviesos ir tamsos susidūrimo priešprieša, kaip kūriniuose „Užsimerkus I“ ir „Užsimerkus II“. Ji taip pat naudoja ir atsargius spalvų niuansus, kurie nelyginant augalai sugeria šviesą, tapdami mūsų žvilgsniams ypatingai artimi ir maloniai glusdami prie akių. Šioji subtili, kone organiškai juntama struktūrinė ir spalvinė kūrinių žaismė ir yra dailininkės būdas su mumis kalbėtis.

Akivaizdu, kad jautrus, kartu įsakmus dailininkės vaizdinis pokalbis su žiūrovais yra asmeniškas. Todėl parodos lankytojai turi unikalią galimybę pasidžiaugti nauja pažintimi, veikiami K. Austi stilistikos įtaigos ir kliaudamiesi individualiomis savo meno kūrinių suvokimo išgalėmis.

P. Kuhfusso piešiniai iš Baltijos pajūrio

XXVII tarptautinio Thomo Manno festivalio parodų programos dalimi tapo dailės paveldo srities paroda „Kraštovaizdžio atmintis“, kurioje pirmą kartą buvo pristatyti vokiečių tapytojo, grafiko, iliustratoriaus Pauliaus Kuhfusso (1883–1960) piešiniai.

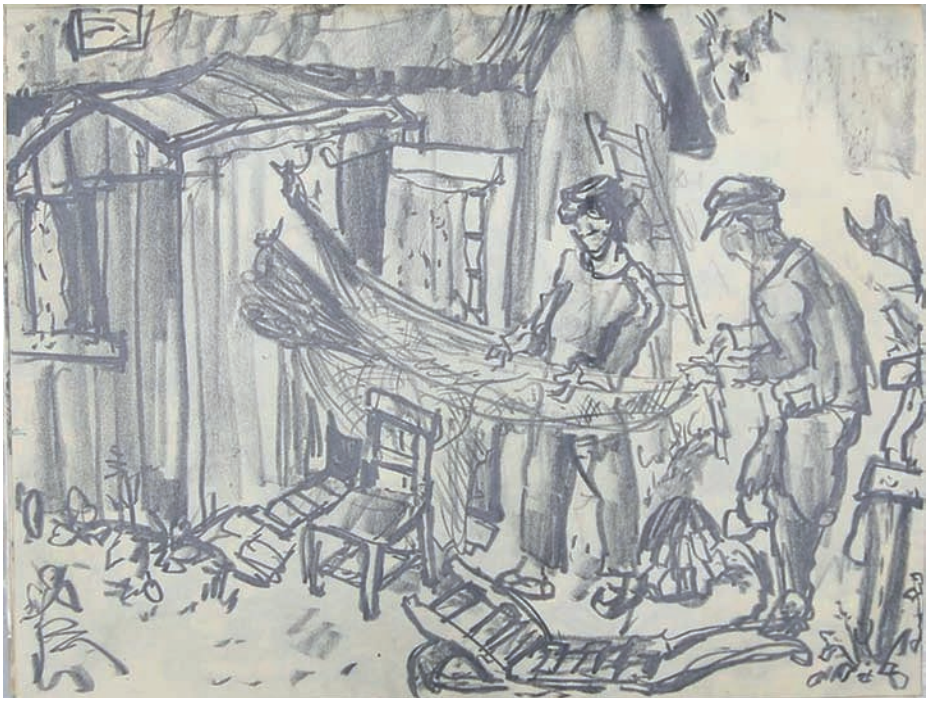

Kristina JOKUBAVIČIENĖ

Iš eskizų albumo

Eksponuojamos grafitu pieštos kompozicijos yra iš apimtimi ir menine verte įspūdingo eskizų albumo, autoriaus pažymėto 20-uoju numeriu.

Jame – 68 piešiniai, sukurti maždaug 1931–1933 m. Kadangi piešiniai yra vientisame albume, parodoje rodomos jų fotoreprodukcijos, eksponuojamas ir pats albumas.

P. Kuhfussas 1902–1905 m. mokėsi Berlyno aukštojoje reklamos mokykloje ir Karališkojoje dailės mokykloje, toliau buvo studijos Aukštojoje menų mokykloje Berlyno Šarlotenburgo rajone.

Pirmojo pasaulinio karo metais dailininkas buvo mobilizuotas ir tarnavo sanitaru.

Nepaisant stebėtino pastovumo kasdieniame gyvenime (keturis dešimtmečius jis dėstė piešimą ►

Iš P. Kuhfusso piešinių albumo.

◄ Pankovo gimnazijoje, o tame pačiame Berlyno Pankovo rajone esančiame butestudijoje su nedidelėmis pertraukomis gyveno nuo 1910 m. iki mirties), P. Kuhfussas buvo prisiekęs keliautojas.

Kelerius metus dailininkas tyrinėjo Italijos meno turtus, o Baltijos ir Šiaurės jūrų pakrančių žavesį patyrė gana anksti, dar 1903 m. P. Kuhfussas nuo 1931 iki 1944 m. kartu su tapytojais Maxu Pechsteinu, Otto Nageliu, o neretai ir vienas kasmet keliaudavo Baltijos jūros pakrantėmis.

Sudėtingas likimas

P. Kuhfusso likimas būdingas jo kartos vokiečių menininkams, tad kūrybinė biografija skyla į dvi skirtingas dalis.

Pirmasis kūrybos laikotarpis prasidėjo apie 1914 m. ir tęsėsi iki 1936 m.

Tai buvo intensyvus pedagoginio darbo, kūrybos tapybos, grafikos, iliustracijų srityje, dalyvavimo net 80-yje parodų laikas.

Tačiau 1933 m. Vokietijoje į valdžią atėję naciai pradėjo kampaniją prieš modernųjį meną.

Dailininkų modernistų, Trečiojo reicho laikais patekusių į „išsigimusių menininkų“ kategoriją, likimai buvo sudėtingi, neretai dramatiški.

Profesinė P. Kuhfusso kaip „išsigimusio meno“ atstovo veikla buvo uždrausta nuo 1936 m., naciai dar suspėjo 1945 m. pradžioje konfiskuoti jo dirbtuvę.

Pasak šio laikotarpio tyrinėtojos Stephanie Barron, „dailininkai, rašytojai, kinematografo meistrai, poetai, muzikantai, kritikai ir įvairių sričių intelektualai buvo priversti arba emigruoti, arba užsisklęsti „vidinėje imigracijoje“.

Daug konfiskuotų meno kūrinių buvo sunaikinti arba prarasti, daugelio kūrybiškų vokiečių aukso eros dailininkų dvasia buvo palaužta, jie buvo priversti bėgti arba žuvo.“

Iš „prarastosios kartos“

Menininkai, kurie buvo gimę XIX–XX a. sandūroje ir įsijungę į Vokietijos meno gyvenimą Veimaro Respublikos laikais,

dažnai vadinami „prarastąja karta“ (vok. *Verschollene Generation*).

P. Kuhfussas taip pat atstovauja „prarastajai kartai“.

Dėl NSDAP agresyvios politikos moderniojo meno atžvilgiu jo, kaip ir daugelio amžininkų, kūrybos raida nuo 1933 m. iki Antrojo pasaulinio karo buvo brutaliai nutraukta.

Parodų draudimai labiausiai palietė antrosios ekspresionistų kartos ir naujojo daiktiškumo krypties atstovus, kurių darbų stilistika šiandien įvardijama ekspresyviojo realizmo terminu. Šis terminas iš esmės apibūdina ir P. Kuhfusso kūrybą.

P. Kuhfusso piešinių albumas yra vienas naujausių klaipėdietės kolekcininkės Jele-

nos Kosinovos įsigijimų, žymiai papildęs turimą rinkinį. Iki tol rinkinyje buvo du dailininko tapybos darbai – „Džiūstantys tinklai“ (1937) ir „Uogų rinkėjai“.

P. Kuhfussas vandeniniais ir aliejiniais dažais, tempera kūrė įvairaus žanro paveikslus – miestų vaizdus, peizažus, natiurmortus, figūrines kompozicijas. Tarp jų išsiskiria Baltijos pajūrio vaizdai su nendrėmis dengtais žvejų namais ar kurėnais pakrantėje.

Kraštovaizdžio atmintis

Kelionių Baltijos pajūriu metu P. Kuhfusso sukurti piešiniai atskleidžia dar vieną aspektą. Parodoje eksponuojami meistriškai, greita ir lengva ranka užfiksuoti vaizdai alsuoja savaime suprantamos laisvės ir „normalaus“ gyvenimo dvasia. Tokio tiesiog paprasto gyvenimo, kurio dar nepalietė jokie kieti nurodymai, draudimai, skirstymai į gerus ir blogus. Laikas dar ramiai teka pro šalį, nes čia ir dabar yra svarbiausia lopyti senus tinklus, nerti naujus, po žvejybos juos gerai išdžiovinti, taip pat laiku

Parodoje eksponuojami meistriškai, greita ir lengva ranka užfiksuoti vaizdai alsuoja savaime suprantamos laisvės ir „normalaus“ gyvenimo dvasia.

išsmaluoti valtis, aptarti, kiek žuvies pagauta ir kurioje vietoje. Dar galima sėdint ant suolo smagiai papypkiuoti su kaimynu, tinklus taisančios ar žuvį rūšiuojančios dantingos žvejų moteriškės dar gali paliežuvauti apie saviškius ir apie atvykėlius, taigi poilsiautojus, kurie juk tikrai nieko neišmano ir elgiasi juokingai...

Kasmetės kelionės pakrantėmis, ypač vykusios po 1933 m., autoriui buvo asmeninės atgaivos naujosios realybės fone metas.

Daugumos dailininkų, kūrusių prie Baltijos, Kuršių nerijoje ar kurioje kitoje vaizdingoje vietovėje, darbuose paprastai vyrauja vietos peizažas, didingas ir daugiabalsis. P. Kuhfussui kraštovaizdis neegzistavo be žmogaus: piešiniai, tarsi belaikėje smėlio matricoje likusi vaizdinė atmintis, pasakoja apie darbų ir tylaus grožio kupiną gyvenimą prie jūros, pamatytą menininko iš didmiesčio akimis ir pajaustą širdimi.

Juose atsiskleidžia pagarbus žvilgsnis į mažų žvejų kaimelių gyventojus.

Paprastos buities prie jūros vaizdai klostosi į nesibaigiantį būties ritualą, o taikliai, su humoru pastebėtos detalės ir smulkmenos suteikia jiems gyvumo.

Parodą muziejuje galima apžiūrėti iki liepos 30 d.

Tapytoja Y. Hutous kariauti su vyriška

Tęsiame interviu ciklą, kuriame pristatome Klaipėdos miesto savivaldybės 2022–2023 m. meno ir kultūros stipendijas gavusius šešis menininkus užsieniečius, iš kurių keturi – ukrainiečiai, viena menininkė iš Baltarusijos ir vienas menininkas iš Italijos. Stipendija užsienio kultūros ir meno kūrėjams 2022 m. papildė prieš tai buvusių dviejų Klaipėdos miesto savivaldybės stipendijų (individualią ir edukacinę stipendijas kultūros ir meno kūrėjams) sąrašą. Tokį sprendimą paskatino tragiški įvykiai Ukrainoje, siekiant sudaryti sąlygas ES ir trečiųjų šalių piliečiams laikinai apsigyventi ir kurti Klaipėdoje ir taip svariai prisidėti prie nacionalinės politikos, Rytų Europos valstybių piliečių integracijos į Europos kultūros ir meno lauką. Viena iš Klaipėdos miesto stipendininkių – baltarusė menininkė Yuliya Hutouskaya.

Sondra SIMANA

Išsiuntė mokytis į Vilnių

– Gyvenate Vilniuje nuo 2010-ųjų. Atvykote iš Baltarusijos miesto Gardino, kai jums buvo 24-eri. Kodėl išvažiavote? Bėgote nuo totalitarinio režimo ar atvykote mokytis?

– Gardino universitete studijavau dailės mokytojo specialybę. Buvau grupės seniūnė. Tuo metu skulptūros ir tapybos mokėsi vien vaikinai, merginos studijuodavo taikomąją dailę. Įstojus į skulptūros ir tapybos specialybę, buvo šiek tiek sudėtinga, nes daugelis dėstytojų sakė, kad turėčiau kurti šeimą, o ne akmenis tąsyti. Man reikėjo kariauti su vyriškais principais, ką aš galiu daryti ir ko ne, o man visada patiko daryti didelius, stambius darbus.

Gardine mokėsi ir gyveno daug menininkų, dailininkų ir muzikantų. Sklandė idėja įsteigti kažką panašaus į Vilniaus Užupį. Kai Minske prasidėjo pirmieji mitingai, mus greitai susekė, ir supratome, kad darome tai, kas yra pavojinga. Mes visi buvome iš nedidelių miestelių prie Lietuvos ir Lenkijos sienų. Tėvai mus labai saugojo. Juk jei suims, neišeisi iš kalėjimo.

Į mitingus Minske tėvai manęs neišleido, išsiuntė mokytis į Vilnių, kad būčiau kuo toliau. Rašytojai, dailininkai Baltarusijoje dingsta, ir niekas apie juos nieko nežino. Žmonės tiesiog gyvena toliau, viskas pasimiršta. Aukų daugėja. Bet ne taip viskas turi būti. Neturi dingti ir būti pamiršti žmonės. Pabaiga turėtų būti gera, bet ten visada būdavo bloga.

Vilniuje, kai pradėjau studijuoti kompiuterinę grafiką, iš pradžių tėvai mokėjo už mokslą. Po pusmečio perėjau į nemokamą vietą, nes gerai piešiu. Tik labai gaila, nesiseka kalbos. Mokykloje anglų ir prancūzų pamokoms nupiešdavau plakatus, gaudavau gerus pažymius, bet nieko neišmokau. Lietuvių kalbą mokausi, bet taip ir neišmokstu gerai. Kalbu su akcentu ir nesuvaldau galūnių. Bet lankau kursus. Susipažinau su lietuvių tautos legendomis, istorija, šie dalykai man labai artimi.

Tapo ant sienų

– Kaip suderinate tapybą ranka ir kompiuterinę grafiką?

– Vilniuje Europos humanitariniame universitete mokiausi vizualinio dizaino. Vadinu tai virtualiu dizainu. Mokė kompiuterinės grafikos, kad galėčiau kurti animacinius filmus. Dėstė mokytojai iš Baltarusijos. Su manimi mokėsi ir lietuviai, juos priėmė, nes nesurinko pakankamai baltarusių. Lietuviai iškart pradėjo mokytis nuo filmų kūrimo. Mane tai įkvėpė.

Ieškodama savo stiliaus, pabandžiau klasikinę tapybą perkelti į skaitmeną. Kai kuriu plakatą ar piešinį ant sienos, atskleidžiu naujas temas klasikinės tapybos maniera, įterpiu ranka atliktus piešinius. Pastebiu, kad tuomet išgaunu įdomų rezultatą. Žmonėms patinka, nes kasdienybėje trūksta klasikos, trūksta to, kas eksponuojama muziejuose.

Kai neseniai gavau užsakymą ištapyti sieną, ir pateikiau dešimt eskizų, iš kurių devyni buvo sukurti kompiuteriu ir vienas tapytas ranka, užsakovai pasirinko būtent tą vieną, tapytą ranka. ►

uskaya: man reikėjo
ais principais

Baltarusei tapytojai Y. Hutouskayai Lietuvoje gyventi ir kurti gera, o Klaipėdoje ji atrado lietuvių šiuolaikinį meną, čia eksponuojami jos darbai.
Asmeninio archyvo nuotr.

Y. Hutouskaya. Saulėgrąžos. 2019 m. Akrilas, pastelė.

Senamiestis. 2021 m. Aliejiniai dažai ir klijai.

◄ ***– Meną dažnai priimame intuityviai, nesistengdami pirmą žvilgsnį fokusuoti kaip logišką aiškų optinį prietaisą.***
– Mes norime kurti taip, kaip kuria gamta. Kopijuojame gamtą. Siurrealistinė abstrakcija – dėmės, kompozicija – atrodo kaip augalo lapo mikropasaulis. Kad ir kiek paišai, viskas gamtoje yra. Tik mokaisi gamtą perkelti į savo darbus ir taip žmogui atskleisti nedidelę dalį gamtos – šešėlius, subtilius spalvinius perėjimus, ypač kompoziciją. Kai važiuoju automobiliu, per langą stebiu miškus, pievas, spalvų judėjimą. Žmonės įprastai to neišskiria. Aš fiksuoju dėmes. Kazimiras Malevičius irgi iš pradžių tapė laukus, ratilus. Manau, kad dailininkas turėtų atskleisti gamtos grožį.

Per žalios spalvos prizmę

– Ar, gyvendama Vilniuje, priklausote kokiai nors dailininkų grupei?
– Dailininkai dažniausiai būna vienišiai. Aš taip pat mėgstu užsidaryti dirbtuvėje. Tarp mano draugų daug muzikantų, žurnalistų. Aš jiems pasakoju apie tapybą, ir jie įsikvepia patys sukurti kažką vizualaus. Praėjusiais metais vasarą atvažiuodavau į Klaipėdą ir Šventąją, stebėjau gamtą, padariau daug eskizų.

Bičiulė baltarusė žurnalistė supažindino su Klaipėdos miesto baltarusių bendrija „Krynica“. Toje bendrijoje daug dailininkų, jie rengia jungtines parodas, kuriose pradėjau dalyvauti ir aš. Juokiuosi, kad parodose Klaipėdoje dalyvauju dažniau nei čia atvažiuoju. Su klaipėdiečiais puikiai sutariame, jie parodo, kaip išeksponavo mano darbus, siunčia parodų plakatus. Į Klaipėdą žvelgiu kaip į parodų, kur eksponuojami mano darbai, erdvę.

Daugiausia tapau namus ir mišką. Augau Gudijoje, kur žmones supo nepereinami miškai. Gal todėl daug ką perteikiu žalios spalvos atspalviais. O klaipėdiečiai į pasaulį žiūri per melsvos spalvos prizmę, nes mato jūrą.

– O kaip save realizuojate Vilniuje, kokių darbų imatės?
– Baigusi universitetą, septynerius metus tapiau Vilniaus Belmonto parko pastatų lubas. Man labai patiko šis darbas. Vienas lubas tapiau dvejus metus, kitas – pusmetį, svetainės ir kiekvieno kambario lubas – dar trejus metus. Reikėjo paauksuoti apvadus. Ypatingos erdvės. Tapiau savo kūrybos piešinius, naudodama graikų simbolius, pvz., nedideliais stilizuotais akanto lapais turėjau ištapyti didelę sieną prie karnizo. Žaisdami su šešėliais, ieškojome, kur dar tiktų akanto lapai. Pastebėjome, kad ant lubų, tad perėjau prie lubų tapybos, tai buvo labai sudėtinga. Salė didelė – tūkstančiui svečių, darbo daug, tad tekdavo piešti net ir vykstant banketams – aš palubėje dirbu, o apačioje žmonės vestuves švenčia. Situacija pasikeitė, kai tapau Lietuvos piliete, reikia mokėti mokesčius. Menų sumažėjo.

Teigiamas natiurmortas. 2019 m. Akrilas.

Senamiestis 3. 2021 m. Aliejiniai dažai.

Darbo biržoje pasakė, kad, norėdama išgyventi, turiu dirbti paprastą darbą. Pagalvojau, kad dirbsiu tai, ką pasiūlys, o likusį laiką skirsiu tapybai. Jau dvejus metus taip gyvenu, bet vis mažiau tenka tapyti sienas.

Daugiau dirbu prie paveikslų. Mano paveiksluose atsirado žmonės. Dabar tapau skulptūrą „Vandens nešėjas“. Patinka vaizduoti skulptūras ir šalia jų vykstantį šiuolaikinį intensyvų gyvenimą – daugybė žmonių, virš miesto skrenda oro balionai...

Skirtingi požiūriai

– XIX a. vandens nešėjais Vilniuje dirbo žydai. Pagal Mošės Kulbako eilėraštį „Ir ant senos sinagogos sustiręs vandens nešėjas / Stovi ir barzdą užvertęs skaičiuoja žvaigždes“ skulptorius Romualdas Kvintas sukūrė skulptūrą. Pagavo šią ypatingą Vilniaus savastį, žydišką praeitį. Tai subtilūs, ne paviršutiniški dalykai – pagauti mieste vibruojančius motyvus ir juos įlieti į savo kūrybą. ►

Senamiestis 2. 2021 m. Aliejiniai dažai ir klijai.

Rytas. 2018 m. Aliejiniai dažai.

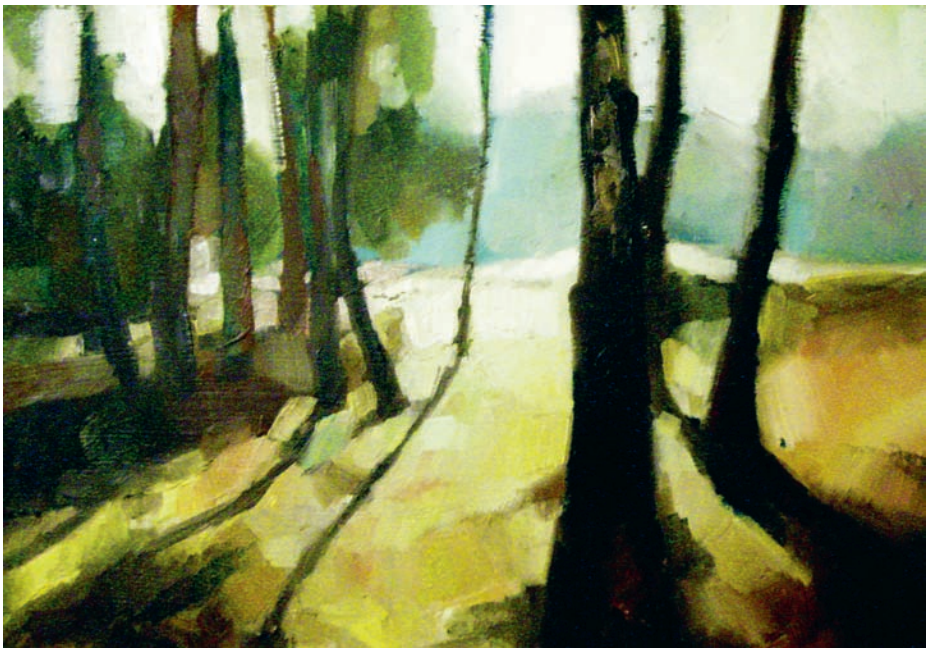

Miškas. 2018 m. Aliejiniai dažai.

Iliuzija. 2020 m. Aliejiniai dažai.

◄ – Norėjau parodyti, kad praeityje gyvenę žmonės ir dabarties žmonės susiję, viskas yra vientisa. Mano darbai, kurie buvo eksponuoti Klaipėdoje, nutapyti ryškiomis spalvomis. Manęs paklausė, kodėl? Prisiminiau, kad Gardine vykdavo tarptautiniai meno festivaliai. Viename festivalyje nutapiau Afriką ir taip atstovavau jos kultūrai. Matyt, ryškios spalvos ir atkeliavo iš to laiko. Norėčiau kada nors ten nuvykti, bet bijau, kad dings mano afrikietiška iliuzija. Apie dvasinį lygmenį galvoju daugiau nei apie materialinį.

– Ar turite planų ateičiai? Liksite Vilniuje?
– Supratau, kad kurti planus neverta. Tėvai mano, kad turėčiau Vilniuje pirkti dirbtuves, kuriose dabar dirbu. Jos man labai patinka, bet nenoriu savęs įsprausti į rėmus, nes tuomet pradeda gesti gyvenimo ir drobių spalvos. Šiuo metu turiu neįtikėtiną prabangą – artimieji sako, tu piešk, o mes tavimi pasirūpinsime. Tai didelė dovana.

Į Klaipėdą žvelgiu kaip į parodų, kur eksponuojami mano darbai, erdvę.

– Gal rašote istorijas, kuriate eilėraščius?
– Kai sugalvoju paveikslus, parašau trumpas istorijas. Ketinu kurti savo animacines istorijas.

Kai mane aplanko tėvai ir vėl išvažiuoja į Baltarusiją, liūdžiu, daug galvoju apie tai. Ir sugalvojau, kad į Lietuvą atvykstantiems baltarusiams reikia parašyti pažintinę knygutę, kurioje paaiškinčiau skirtingus požiūrius. Pvz., Vilniuje žmonės sėdi ant žolės, o Baltarusijoje to daryti negalima, pagalvotų, kad žmogus girtas arba serga, ir tuoj pat jį pakeltų. Žmonės, kurie gyvena uždarose šalyse, labai nori sužinoti, kaip kiti gyvena už sienos. Jiems įdomu, kas kiek kainuoja. Net elektroninę knygutę skaitytų, jei parašyčiau apie baltarusių ir lietuvių skirtumus. Pvz., nėra Baltarusijos „Google“

žemėlapio, negaliu niekam parodyti, kur gyvena mano tėvai, o jiems parodyti, kaip aš gyvenu, galiu.

Turėjo viską atrasti pati

– Ar turite įvairių tautybių draugų Vilniuje?
– Turiu daug draugų, bet riboju savo bendravimą socialiniuose tinkluose, nes kitaip nieko daugiau nedaryčiau, tik bendraučiau su visais, man reiktų jiems viską papasakoti, parodyti. Tai aš geriau net nepradedu.

– Koks buvo įspūdis atvykus į Klaipėdą?
– Tai, kas man patiko lietuvių šiuolaikiniame mene, pirmiausia pamačiau Klaipėdoje, ne Vilniuje. Tada supratau, kaip lietuviai giliai suvokia meną. Jie gali sujungti muziką, instaliaciją, skulptūrą ir vizualizaciją. Tai buvo 2012 metais.

Man patinka, kad jaunimas Lietuvoje viską daro pats, be vedlio, nepriima ribos, žodžio „stop“, kad gilinasi į filosofinį kiną.

Baltarusijoje mane išmokė iki tam tikro lygio, toliau turėjau viską atrasti pati. Kai atvykau į Vilnių, pamačiau, kad žmonės šių dalykų mokosi universitete akademiškai ir vienas iš kito. Yra meistriškumo klasės.

Man Lietuvoje gera. Aš toks žmogus, kuris mėgsta siekti tikslo. Ši mano savybė praverčia, ji reikalinga, nes čia žmonės nesustoja, eina toliau ir kartais palieka nebaigtus darbus. O aš turiu kantrybės.

Tapyba ant lubų.

Klasikinė tapyba aplink sietyną, nuo tapybos iki grafikos. 2019 m. Akrilas.

Nijolė DRUNGILAITĖ

***

Ji skleidžiasi tarsi Jericho rožė,
Kuri sužaliuoja
Nukritus lietaus lašui,
Nors atrodė mirusi, pavirtusi į sausą kempinę,
Ją per smėlį rideno vėjas
Ir tiko tik laužui.
Jericho rožė,
Prisikėlusi naujam gyvenimui.
Kas buvo tai jaunai moteriai,
Kokios sausros buvo išdeginusios jos vidų,
Atėmusios akių spindesį, juoką,
Kas užtušavo šypseną
Ir pavertė pirmosiomis raukšlėmis
Lūpų kampučiuose?
Jericho rožė Europos karų mėsmalėje.
Statistiniai duomenys
Neįvardinant mirusiojo,
Svetima kalba,
Svetimo krašto pinklės,
Kad užmirštų savastį.
Ištaisytos klaidos yra tik maskuotė –
Pamokų neišmoko XXI amžius.
Bet dabar ji skleidžiasi – jauna moteris –
Jericho rožė.
Tavo rankos, tavo žodžiai yra jos viltis,
Vanduo,
Suvilgantis gomurį,
Prikeliantis iš letargo.
Ir upės veidrodis atsidūsta,
Atspindėdamas dangų,
Nuo kurio nebereikia slėptis.

Kristinos Zvinakevičiūtės nuotr.

***

Dvi senos moterys su žibutėmis rankose
Grįžta iš miesto turgaus.
Gatvių raizgalynė, dulkės –
Jau seniai reikėtų lietaus.
Pavasaris tuoj įpusės.
Praėjęs gyvenimas yra jau ilgesnis
Nei tas, kuris dar tik auš su kita diena.
Tiesą pasakius, liko visai plonytė linija
Delne, kuriame jau nesutelpa rievės ir raukšlės,
Metų ženklai ir liudytojai.
Bet šiandien veiduos neišnyksta šypsena.
Dvi senos moterys
Kalbasi apie upę –
Jos šlaituose
Kiekvieną pavasarį, kai buvo dar mažos,
Prisiskindavo puokštę žibučių.
Kerintis mėlynumas,
Nepaklūstantis laikui,
Amžinas, tarsi būtų uola.

***

Ir aš buvau princesė.
Man siuvo karališkai puotai
Puošnią šilko suknią,
Nėrėjos nėrė vualį,
Dizaineris iš XXI amžiaus
Derino atlasinių pirštinių spalvas
Ir kaspinus,
Geriausios karalystės siuvėjos
Su auksakalių iškaltais antpirščiais
Ant gležnų pirštų

Skubėdamos dygsniavo
Sidabrinėmis plauko storumo adatomis
Paskutinius dygsnius,
Baikščiai dirsčiojo į laikrodį ant sienos,
Bijodamos, kad nespės.
Kol dar miegu, yra laiko.
Užuolaidos iš sunkaus gobeleno aklinai užtrauktos,
Kad nepažadintų rytmetinės saulės spindulys.
Pajacams ir klounams įsakyta tylėti,
Tarnaitėms – neliežuvauti,
Durininkams – nevarstyti durų,
Papūgoms – nečiauškėti.
Buvau tikrų tikriausia princesė,
Nenorėjau prabusti,
Nes tą pačią akimirką dingtų
Smėlio pilys, bokštai bokšteliai,
Trimitininkai ir dvariškiai
Byrėtų kruopelėmis,
Tarsi miražas išnyktų tobula karalystė.
Taip ir atsitiko,
Vos praplėšiau akis.
Viskas, kas liko, –
Antpirštis,
Kurį radau
Vakarėjant pajūryje,
Kai ėjau išsimaudyti
Lediniame vandenyje.

***

Augalai šventė pergalę:
Vijoklis nebepaleido sienos,
Žolė buvo apdovanota už kantrybę –
Kiekvieną pavasarį
Ji atkakliai ieškojo akiai nematomų plyšių,
Kol plytos suskeldėjo ir ėmė trupėti ir aižėti.
Tie, kurie stovėjo ant pjedestalo,
Užsisklendė tylos zonoje,
O juk dar vakar manė,
Kad jiems priklauso dangus,
Nes žemė jau užkariauta.
Gyveno iliuzijoje,
Kad yra geriausi iš geriausiųjų,
Nors jiems iš paskos sekė mirtis.
Rudens lapai užklojo taką,
Kuriuo ką tik ėjo karaliai,
Pasipuošę galvas aukso karūnomis.
Gėlės buvo apgaulė,
Jos užsimerkė, sakydamos, kad žydi
Kvapų žinovams ir estetams,
Bet jų žiedai buvo skirti tik savai genčiai,
Vėjui, kad išsūpuotų sėklas kaip kūdikius.
Medžiai įleido šaknis stiklo tyruose
Ir liauni kamienai susipynė į rezginį.
Raketų, radiacijų, dronų pavojus seniai praėjęs.

Kristinos Zvinakevičiūtės nuotr.

Varnalėšos, asiūkliai, gebenės, paparčiai,
Durnaropės, kraujažolės, balandos, gysločiai,
Kažkada sukultūrinti hibridai grįžo į pirmykštį pavidalą,
Floros šokis vainikavo triumfo valandą.
Ir mes tylėdami pripažinome savo pralaimėjimą.

Valtininkė

Irklas vis sunkesnis.
Upė pilna sūkurių.
Valtis seniai smaluota,
Leidžia vandenį,
Medinių lentų spalvos išbluko.
Valtininkė irkluoja prieš srovę
Atkakliai ir kantriai,
Yris po yrio,
Šiandien ji pasieks paskutinį užutekį.
Anksčiau prisiskindavo rausvų lelijų
ir geltonų lūgnių,
Surinkdavo paukščių melsvas,
juodas, rusvas plunksnas,
Baltus kaip sniegas gulbės pūkus,
Išklodavo vaikui guolį.
Lizdai ištuštėjo,
►

Kristinos Zvinakevičiūtės nuotr.

◄
Gervės pasirinko pelkynus,
Antys – kūdrą ir tvenkinius.
Jaunikliai išskrido,
Jos vaikas užaugo.
Valtininkė irkluoja prieš srovę.
Nebylė gulbė kepšteli snapu žolę,
Krankteli medyje varnas –
Šitoj įlankoje ir apsistos.
Naktis išskleis savo skraistę.
Blausus mėnulio takas raibuliuos vandeny,
Blykčios kartu su laužo, kurį užsikurs, atšvaitais.
Rytoj kelionė jau bus tik pasroviui,
Padėjus į šoną irklus.
Mažytės blizgančios žuvys šokinės paviršiuje,
Bet jų nebegaudys,
Tik klausysis iš toli atsklidusios dainos,
Kurią dainuodavo motina,
Kai ji buvo maža.
Upė platės, kol susilies su mariomis
Ties horizonto linija.
Ir valtis lėtai nuslys į debesis.
... Sykį mačiau ją ten plaukiančią,
Bet visi sakė, kad tai netiesa.

***

Vėjas išnešiodavo mūsų gyvenimus,
Nupūsdavo į visas puses, į visus pakraščius,
Nunešdavo į užutikius ir megapolius.
Koks nors medis, prasikalusi pro betono luitą žolė,
Pageltęs popieriaus lapas, skiautė, rūbų spalva,
Raukšlės lūpų kampučiuose sutikto gatvėj žmogaus,
Balsas, atklydęs pro gatvių ūžesį,
Visiškas menkniekis, nereikšminga detalė
Apversdavo smėlio laikrodį,
Ir akimirksniu grįždavo atgal
Prarastas laikas.

Tame pačiame name, prie to paties stalo,
Sėdi ir kalbasi tėvas ir motina,
Kieme žaidžia vaikai,
Kurie dabar jau paseno ir turi savo vaikus.
Šuo, katė, laukinis balandis liepoje.
Ilga diena, kuri niekada nesibaigs,
Skonis, namų kvapas,
Jausmas, kad tavęs neišduos,
Bet išduosi tu.
Prarastas laikas įšaldytas kolbose,
Išsiveržęs ir miręs homunkulas.
Faustas, sakantis žodžius ateičiai,
Kurios tebelauki.

***

Sena moteris kas vakarą meldėsi.
Jos žodžiai buvo tie patys:
Elgetai prašė namų,
Šąlančiam kelyje – vilties,
Skęstančiam upėje – plausto,
Verkiančiam – atjautos,
Tam, kuris šypsosi, – laimės.
Prašė ir mus užstoti
Nuo vėjo ir audros,
Artimas, kad mylėtų,
Tolimas toltų,
Skausmas nusloptų –
Ir buvo dėl to ramiau.
Rožančių padėjus ant stalo,
Laimino drebančiom rankom
Mus, kurių nesutiko,
Bet žinojo, kad esame
Žemėje.
Gyvenimai buvo schemos.
Ir laikas lijo lietum.

***

Pasaulis ir man buvo atsivėręs.
Miestai, kapiliarais išraizgyti greitkeliai
Ir ūksmingi per miško tankmę takai,
Kūlgrinda,
Piramidės smėlynuose,
Jericho rožė,
Vandenyno atoslūgiai ir potvyniai,
Paukščiai, giedantys odę,
Žvėrys, uodžiantys pirmapradį kvapą,
Gyvatės geluonis,
Debesys, išliję save
Ir vėl grįžę į dangų.
Neviltis ir viltis,
Mirtis ir gyvybė.
Daugybė veidų,
Šypsenų, grimasų,
Raukšlių, marmurinių odų,
Kūdikių čiauškėjimas,
Oratorių melagystės,
Seno žmogaus malda.
Paveikslai ir muzika,
Freskos ir antikinis teatras,
Bibliotekos ir kompiuteriai,
Mobilieji telefonai,
Menkniekiai, kuriais didžiavosi
Inovatyvioji karta,
Didvyriai, kurie liko nežinomi,
Kad neįžeistų bailaus.
Meilė ir nemeilė.
Išdidumas ir tuštybė.
Pasaulis ir man buvo atsivėręs,
Kai žiūrėjau pro kaleidoskopo
Akutę.

***

Kvepėjo violetinės alyvos –
Gegužio iškilmių dalyvės.
Į dangų kilo dieviškos karvytės –
Rytinis vėjas jas norėjo vytis.

Lapijoje, po pievą žalią,
Kur augalai lyg išprotėję želia,
Lietus trumpai pavarlinėjo,
Tolyn linksmai nušokinėjo.

Gegutė daugel metų iškukavo,
Tikiuosi, nieko neapgavo.
Pavasaris, matytas šimtą kartų,
Užgavo širdį – grožis kerta.

Gegužio iškilmių ir mes dalyvės –
Ne tik pražydusios sode alyvos.

***

Lynu eina klounas.
Žiūrovai aikteli,
Kai krenta į ištiestą minkštą patalą.
Slapta apgailestauja, kad viskas
Suvaidinta,
Netikra.
Bet cirkas tam ir yra cirkas.
Ne taip, kaip realiame gyvenime,
Nors ir ten pasitaiko juokingų dalykų.

Algis KUKLYS

Tarsi benamis

Beveik kiekvieną dieną prie didelės miesto parduotuvės kampo matau pririštus šunis, kurie bet kokiu oru kantriai laukia savo šeimininkų. Vieni mane kažkodėl aplodavo, o kiti liūdnu žvilgsniu sekdavo praeivius. Žinoma, nė vienas nepavydi šuniškos dalios, nors šiaip mūsų tautiečiai mėgsta keturkojus, rūpinasi jais, o kai kuriuos aprengia rūbeliais. Kalbama, kad šunims jau atidarė kirpyklas.

Kartą netoli tos parduotuvės durų pastebėjau benamį ilgais žilais plaukais su nudryžusia striuke, kurią dėvėjo žiemą vasarą. Ten pasirodydavo ne tik jis, bet ir kiti prašytojai pietų metu, kai į parduotuvę plaukdavo kirbinė žmonių. Beje, čia sutikau pagyvenusio amžiaus vyrą, kurio kojų pėdos buvo ne priekyje, kaip visų, bet atsuktos į nugarą. Atrodė neįtikėtina, kaip jis, vargšas, mokėjo vaikščioti tokiomis kojomis, todėl žmonės jo neaplenkdavo: į plastikinį maišelį įmesdavo pinigėlių. Mačiau, kaip viena moteriškė jam nupirko bandelių. Tačiau keisčiausia, kad nė karto ten nemačiau elgetaujančios moters, o mieste kitose vietose esu ne vieną sutikęs. Ir man buvo nejauku į jas žiūrėti. Tačiau ir ubagaujantis vyras vertas nuoširdžios užuojautos. Juolab kad mūsų šalyje ubagų tradicijos labai senos: jie slampinėdavo po kaimus ir miestelius, kantriai stovėdavo (ir dabar stovi) prie bažnyčių.

Tačiau mane kažkodėl sudomino vyras ilgais žilais plaukais, nudrengta palaidine, todėl visada jam nepagailėdavau centų. Kaip sakoma, duok, Dieve, jam sveikatos... Kažkada šis benamis atrodė jaunas, tikriausiai turėjo namus ir tėvus, bet apie tai niekas jo nepaklausė. Jie eidavo ir praeidavo su savo mintimis ir jausmais. Jeigu pamatytų gulintį benamį, galbūt iškviestų greitąją, tačiau tą vėjuotą vasarą taip neatsitiko. Ne veltui sakoma, kad suprastum žmonių giminę, reikia viso gyvenimo, o gal ir daugiau. ►

◄ Taigi miestas – sudėtingas pasaulis, kurį geriau pažįsta tas, kuris jame užaugo, o pašaliniai, atsikėlę iš kitur, visada liks pašaliniais.

Įdomu, kad nė karto nepastebėjau ano benamio išgėrusio ir neįsivaizdavau, kur jis galėtų gyventi, kokiame rūsyje. Manau, jam niekas nieko nepavydėjo. Toks žmogus niekada neišloš „aukso puodo“. Nors gyvenime visko pasitaiko.

Sykį, pakiliai nusiteikęs, įmečiau į jo metalinę dėžutę vieną eurą. Akimirką vyriškio veidas nušvito, lūpos suvirpėjo, lyg norėdamos kažką sakyti, bet neišgirdau nė žodžio. Grįžęs namo suabejojau, ar aną akimirką iš jo būčiau ką nors įdomaus išgirdęs. Juk kiekvienas iš mūsų turime kažką papasakoti, net jeigu nepasakome visos tiesos. Tuomet pagalvojau, kad kitą dieną būtinai jį užkalbinsiu. Būtinai.

Kai atslinko žvarbus ruduo su vėjais ir lietumi, to vyro jau nemačiau, bet sapnuose jis atrodė panašus į miško būtybę žaliais plaukais. Jis mostaguodavo rankomis ir kažką sakydavo, bet pabudęs neatsimindavau. Nesuvokdamas, ką apie tai galvoti, ėmiau domėtis psichologija: skaičiau K. Jungo ir kitas panašias knygas. Bet, anot posakio, kuo toliau į mišką, tuo daugiau medžių.

Po metų pakeičiau gyvenamąją vietą. Tame rajone kartais dingdavo šviesa ir vanduo, tačiau šičia regėjau daugiau medžių, o gatvėse važinėjo mažiau mašinų. Ramybė svarbiau už viską.

Netikėtai tą patį benamį ilgais žilais plaukais vėl pastebėjau. Turbūt nustebęs žiopsojau kelias minutes, netikėdamas savo akimis. Staiga jis atsisuko į mane ir, netaręs nė žodžio, patraukė gatve tolyn. Nesąmoningai nusekiau iš paskos galvodamas, kodėl manęs išsigando. Tačiau, praradęs budrumą, pamečiau jį iš akių. Tiesiog benamis išgaravo... Kadangi netikiu vaiduokliais ir kitokiais niekais, pagalvojau, kad šis benamis atrodė truputį įtartinas. Tai kodėl manęs išsigando?

Nuo tos atmintinos dienos ėmiau dažniau lankytis toje parduotuvėje, tikėdamasis vėl jį pamatyti ir galbūt sužinoti, kur gyvena. Savo pažįstamiems apie jį neporinau, nes jie rimti žmonės, todėl nedomina nei bedarbiai, nei benamiai. Jiems svarbiausia sąskaitos banke ir infliacija. Pats stebėjausi, kaip atsitiko, kad mano bičiulių ratelyje atsirado tokios „asabos“. Vėliau suvokiau, kad esu prisitaikėlis, todėl pagal aplinkybes apsimetu vienokiu ar kitokiu. Bet ir kiti ne angeliukai. Tiesiog žmonės neįsivaizduoja, kad galima gyventi kitaip. O kiek dabar išleista įvairiausių knygų, kad taptum laimingas ir turtingas.

Deja, anam benamiui ilgais žilais plaukais jokios knygos jau nebepadės, nepadės ir jokie ekstrasensai.

Tais pačiais metais užgriuvo bėdos, nes laidojau tėvus, kurie iškeliavo anapilin paeiliui, tarsi būtų iš anksto susitarę. O kai sūnus tapo studentu, jam reikėjo būtinai surasti stogą virš galvos. Tik po atkaklių ieškojimų pagaliau aptikau, nes sostinėje surasti pigesnį butą – fantastinė problema. Tuosyk susimąsčiau, kad retsykiais kasdienybė tampa juodesnė už naktį. Ir ką tuomet daryti?

Bet ir aš sulaukiau auksinių dienų, kai prasidėjo šiltas ruduo, koks retai pasitaiko pajūryje, kai nekamavo ligos, todėl neteko bendrauti su gydytojais ir nereikėjo pirkti brangių vaistų. Iki absoliučios laimės trūko laimingo loterijos bilieto, bet apie tai svajoja daugelis.

Būdamas smalsus, nusipirkau gerus žiūronus, kurie mano smalsumą dar labiau pakurstė. Jaučiausi lyg paauglys, nes mane domino viskas, kas dedasi aplinkui. Stebiu gatvėje stovinčią moterį su rankine. Staiga prie jos prišoko jaunuolis, stvėrė už rankinės ir dingo iš akių. Nukentėjusioji šaukėsi pagalbos, bet viskas veltui – vagišius paspruko. O kitą kartą mačiau, kaip mušasi jaunimėlis, bet policija tuomet vis vien nepasirodė. Aš jos ir nekviečiau, nesivarginau. Jie nori peštis, tai tegu mušasi, nes po to apsiramins. Tokia jaunystė...

Beje, šie puikūs žiūronai padėjo surasti benamį ilgais žilais plaukais. Jis, pasirodo, turėjo nuosavus namus ir net automobilį. O tie ilgi plaukai buvo tik perukas.

Taigi, reikia mokėti gyventi.

Laukimas

Pensininkas Džeraldas kantriai sėdėjo prie gydytojo kabineto, dairėsi į ateinančius ir išeinančius, bet jam ypač patiko jaunos medicinos darbuotojos baltais chalatais ir tamsiomis kojinėmis. Ach, pagalvojo, būčiau jaunesnis... Bet po to susimąstė, kad visas jo gyvenimas – tai ilgas laukimas.

Iš pradžių eilėje laukė dviejų kambarių komunalinio buto, kurį su didžiausiais vargais gavo tik po dešimties metų, nors kiti laukdavo dar ilgiau. Bet už tai už jį nereikėjo mokėti, tarsi būtų kokia dovana. O kiekvieną dieną stovėdavo parduotuvėje, kol galop nupirkdavo šio ir ano. Tačiau anų laikų parduotuvėse viešpatavo skurdas, todėl šiuolaikinis jaunimėlis net neįsivaizduoja tokio baisaus skurdo, nes dabar jie slampinėja po maksimas. Regėjosi, kad už pinigus nusipirktumei velnią, jeigu jis tupėtų vitrinoje.

Netikėtai Džeraldo mintis nutraukė močiutė, kuri klausė, ar jau daktaras pasirodė. Kadangi buvo neprigirdinti, jis kelis kartus pakartojo, kad dar neatėjo. Ji sunkiai atsiduso, kažką piktai murmėdama po nosimi. Džeraldas norėjo burbtelėti, kad jie abu turi daug laisvo laiko, tad nėra ko jaudintis, suspės, bet ar su tokia neprigirdinčia susikalbėsi.

Juk anksčiau gyveno su žmona Stanislava, kurią vadino Stase, o jai su ausimis buvo bėdų, todėl jis kalbėdavo apie ratus, o ji – apie batus, bet vis vien kažkaip susišnekėdavo. Bet keisčiausia, kad paskutinėmis gyvenimo dienomis Stanislavos klausa pagerėjo ir jie normaliai susikalbėdavo. Juk tuo metu iš Klaipėdos atvažiuodavo dukra Janina su sūnumi Antanu, žmonos pusseserė Irena, kuri kažkada patiko Džeraldui, bet jis pražiopsojo nuotaką, o ją vedė apvalainas taksistas kreivomis kojomis. Jis stebėjosi, kodėl Irena pasirinko tokį neišvaizdų berną. Bet tas gudrutis buvo ne vargšas, turėjo nuosavus namus ir automobilį. Štai ko reikia kai kurioms moterims – storos piniginės, nes romantika reikalinga kvailiams.

Na, pagaliau, tarsi iš niekur, pasirodė daktaras su savo dailia padėjėja, kuri vėliau tapo jo žmona, bet visa tai Džeraldas sužinos vėliau. Kai užsidarė kabineto durys, ėmė svarstyti, ką veiks po pietų. Juk reikėtų aplankyti gerą bičiulį Jurgį, kuris visada vaišindavo aromatinga kava su krupniku, kurį įpildavo į „kleboniškę“ taurelę. Jo šauni žmonelė Halina, puiki šeimininkė, paruošdavo skanios užkandėlės. Na, o Jurgis, kažkada viršininkavęs didelėje įmonėje, kai tapo pensininku, neišpuiko, buvo paprastas, nepasipūtęs. Halina rinko pašto ženklus ir „abrozdėlius“ su šventųjų atvaizdais, nes buvo tikinti moteriškė.

Ričardo Šileikos nuotr.

Kai Džeraldas su jais susitikdavo, visi kažką prisimindavo, taigi niekada nepritrūkdavo kalbos. Todėl, sugrįžęs namo, paskambins Jurgiui, pasiteiraus, ar gali jį aplankyti, nes abu supranta kiekvienos gyvenimo akimirkos vertę, todėl jie galvoja kitaip nei anksčiau. Ir po žmonos mirties jis neieškojo kitos, nes buvusio laiko nesugrąžinsi, be to, nenorėjo taikytis prie kitos. Kaip jau bus, taip jau bus, nieko naujo nesugalvosi. Dukra Janina ne kartą siūlė persikelti į uostamiestį, tačiau Džeraldas laikėsi savo: girdi, tame „pragare“ niekada negyvens, toks gyvenimas ne jam. Žinoma, per šventes dukra aplankydavo tėvą, atveždavo šakotį, kurį Džeraldas mėgo, o su žentu Jonu ilgai politikuodavo, kartais pasiginčydavo. Jam patiko, kad pastarasis nerūkė, buvo rimtas vyras. Juk dirbo miesto savivaldybėje, ten tvarkė kažkokius administracinius reikalus. Dukra, kirpėja, visada tėvą apkirpdavo, todėl jis niekada neidavo į kirpyklą. Jis savo gyvenimu niekada nesiskundė.

Bičiulis Jurgis į lauką neišeidavo be lazdelės, o jis didžiavosi, kad dar gali trepsėti be jos. Nors, kai pasikeisdavo orai, kai gatves nuklodavo ledas, jis nerizikuodavo. Namuose išsivirdavo arbatos, nusiskusdavo bulvių ir su paspirgintais lašinukais jas valgydavo. Juolab kad dukra Janina visada atveždavo maisto produktų, kuriuos galėjo ilgai saugoti spintelėje ir šaldytuve. O kai neišeidavo iš buto, skambindavo Jurgiui arba dukrai, sutvarkydavo virtuvę, kambarius, o paskui, pažiūrėjęs „Panoramą“, ilsėdavosi. Neužmiršdavo sukalbėti poterius už savo artimuosius ir už save. Kaimynai Džeraldą gerbė, kartais klausdavo kokių patarimų, o jis visada atidžiai išklausydavo.

Anksčiau jis žvejodavo, paskui tapo nuolatiniu bibliotekos lankytoju: ten pavartydavo žurnalus ir laikraščius, paimdavo knygų. Laimė, kad atstumas iki bibliotekos atrodė nedidelis. Tiesa, pasitaikydavo, kad populiarios knygos tekdavo palaukti, nes ją skaityti norėjo ne vienas. O kai atslinkdavo žiema, iš bibliotekos pasiimdavo ir žurnalų, kad rečiau maklinėtų per sniegą ir bjaurų orą. Ypač bijodavo susirgti gripu, todėl kiekvieną dieną sukramtydavo česnako skiltelę su lašinukais. Juk žydai ne be reikalo nuo seniausių laikų vertino česnaką.

O Dieve, kas jai atsitiko, išsigando Džeraldas išplėtęs akis, kai išvydo nualpusią tą pačią močiutę, kuri anksčiau su juo kalbėjo. Tuomet visi akimirkai sustingo ir tik viena moteriškė pripuolė prie gydytojo kabineto, šaukdama pagalbos. Netrukus pasirodė ir sanitarai su neštuvais, tačiau išgelbėti močiutės, deja, nepavyko. Ji mirė tą pačią dieną.

Kviečiame Džeraldą, išgirdo jis gydytojo pavaduotojos balselį, kai prasivėrė kabineto durys. Tuomet jis lėtai atsistojo ir nulingavo ten, kur išgirdo kvietimą. Pagaliau sulaukiau, pagalvojo, bet močiutė nesulaukė... ►

Atvirukas iš Saremos

◄ Naršydamas savo stalo stalčių, tardytojas Justinas netikėtai atrado spalvotą atviruką, kurį kažkada parsivežė iš Estijos Saremos salos.

Tuomet spalį keliavo grupė turistų, tarp kurių sėdėjo ir jis, žiopsodamas pro autobuso langą, nes galop suprato, kad reikia pailsėti nuo kolegų ir bjaurių bylų, nes jeigu nesustosi, nuvažiuos „stogas". O tai ne tik vaizdingas posakis, nes prieš pusmetį dėl nepaaiškinamų priežasčių nusišovė policijos pareigūnas. Daugelis stebėjosi: juk velionis neatrodė panašus į silpnavalį vyrą, kuris negalvoja, ką daro. Todėl Justinas atsisakė tirti šį atvejį, paaiškinęs, kad tokių bylų nežinąs ir pagaliau nemėgstąs tokios „mistikos". Jo šefas tik pakraipė galvą, bet nieko nesakė, nors, žinoma, būtų surezgęs kokį moralą apie profesinę etiką. Bet vėliau Justinas gavo tokią bylą, kurios anksčiau neturėjo nei jis, nei jo kolegos.

Tą rytmetį jo kabinete sėdėjo jauna moteris, kuri nužudė savo mažamečius sūnelius. Justinas žiūrėjo į ją taip, tarsi anksčiau niekada neregėjo moters, kurios galvoje augo ragai. Žinoma, pokalbis buvo sunkus: daugiau klausimų nei konkrečių atsakymų. Tačiau šią akimirką, kai keliavo į Estiją, nenorėjo ano įvykio prisiminti, todėl viena ausimi klausėsi, apie ką šneka turistai.

Žiopsodamas pro langą, žavėjosi gintariniais medžiais, mėlynu dangumi ir spalvingais debesimis, kurie netikėtai prapliupdavo lietumi, todėl pro stiklą ne itin ką matydavo. Pravažiavę Latviją, po pietų pasiekė Estijos pasienį, kuriame jauni pasienio darbuotojai patikrino jų pasus. Viskas gerai, važiuojame toliau. Justinas stebėjosi vairuotojo ištverme, jis tik minutei išėjo į lauką parūkyti. Tą akimirką Justinas mielai būtų išgėręs kavos, nes autobuse užuodė jos aromatą, o netrukus popierinis puodelis pasiekė jo ranką. Tada pastebėjo ir besišypsančią moterį, kuri į jį atkreipė dėmesį. Justinas jai padėkojo, o paskui abu susipažino.

Pagaliau jų autobusą didelis plaustas perkėlė į Muhu salą, o iš jos siauru keliu jie pasiekė Saremą. Tą pavakarę ilsėjosi ten, kur juos apgyvendino, po to valgė estiškus valgius, kurie Justinui labai patiko, ypač žuvis ir įvairių rūšių duona. Vėliau čia paragaus nepaprasto alaus, nacionalinio kulinarijos paveldo.

Ta moteris, kuri vaišino kava, vardu Emilija, nuo jo nenuleido akių, tarsi Justinas būtų žymus kino aktorius, todėl visose ekskursijose stengėsi būti šalia. Be abejonės, teks ją pasiguldyti į lovą, šelmiškai pagalvojo, o paskui nukreipė akis į XIV a. statytą Rionės pilį iš tufo akmens. Jos niekas nė karto neužpuolė, kaip porino pagyvenusi gidė, neblogai kalbėdama rusų ir anglų kalbomis. Tokiu faktu jam sunku buvo patikėti, ypač tuo, kad niekas netyrinėjo šios pilies požemių. Justiną itin nustebino didelis katilas, kuriame ruošdavo alų, kad pilies sargybiniai nesušaltų, todėl šio gėrimo reikėję ganėtinai daug.

Visos dienos viešnagės metu pasitaikė saulėtos ir šiltos, tarsi būtų bobų vasara, todėl gera nuotaika švietė turistų veiduose. Net gidės pasakojimas apie Rionės pilyje užmūrytą mergaitę, išdrįsusią įsimylėti vienuolį, neaptemdė įspūdžių. Jis ir vėl suabejojo gidės žodžiais, juolab kad ta mergaitė kartais naktimis vaidenasi, vaikšto koridoriais arba uždega šviesą aukščiausiame pilies bokšte. Neva tai regėjęs sargas. O gal pilies prižiūrėtojas turėjo problemų dėl psichikos?

Justinas neprasitarė Emilijai, kad esąs tardytojas, nes ši profesija žmones gąsdina, tarsi būtų budelis. Užteko to, kad burbtelėjo neva dirbantis valstybinėje įstaigoje, dar nevedęs ir kol kas negalvojantis apie vedybas. Suspėsiu su kiaušiniais į turgų, pajuokavo tyrinėdamas jos nustebusį veiduką, o paskui suabejojo, ar šią minutę tiko toks skystas humoras. Mane supa blogos reputacijos tipai, todėl sunku pasitikėti žmonėmis, miela Emilija, pridūrė jis. Suprantu, pusbalsiu atsakė ji, manau, kad šalia jūsų turėtų būti žmogus, kuriuo pasitikėtumėte... Gali būti, susimąstęs pasakė Justinas, stebėdamas patiklų moters veidą, gali būti.

Priešais jį, prie kavos puodelio, Emilija padėjo atviruką su Rionės pilimi. Kitoje atviruko pusėje jis perskaitė: „Gerbiamam Justinui, kelionės į Estiją bičiuliui, su gražiais linkėjimais. Emilija." Jis padėkojo, pabučiuodamas kvepiantį moters skruostą. Jiems patiko nedidelė jauki kavinė, į kurią tėvai atsivesdavo vaikus, kad jie suvalgytų ledų, išgertų sulčių. Lietuvoje keli berniukai šio malonumo jau nepajus, niūriai pagalvojo prisiminęs nužudytus vaikus. Turiu jums keistą klausimą, tarė Justinas. Jeigu nenorite – neatsakykite... Taigi, viena jauna moteris nužudė savo nepilnamečius vaikus. Ji tai neva padariusi dėl savo meilužio, kuris prašė juos pašalinti. Ar tai žmonės? O gal tai pabaisos?

Emilijos akys staiga pasikeitė, žvilgsnis tapo aštrus, bet kol kas atsakymo Justinas neišgirdo. Tai iš tiesų ne žmonės, bet pabaisos, pusbalsiu ištarė ji, aš nesuprantu žmonių žiaurumo, todėl jiems neturiu net mažiausio pateisinimo, bet šiandien verčiau apie tai nekalbėkime. Žiūrėkite, koks gražus ruduo... Ji žvelgė į geltonus medžius, kuriuos matė pro didelį langą. Šią akimirką, Emilija, aš niekada nenorėčiau pasenti, išgirdo Justino žodžius. Aš taip pat, atsakė ji ir paėmė jo delną, tebūnie amžinas auksinis ruduo... Po trejų metų norėčiau vėl aplankyti Saremą, susimąstęs ištarė jis. Aš taip pat, atsakė ji pusbalsiu, gal mums abiems pavyks būsima kelionė? Tikėkimės, šypsojosi Justinas, paskui nupirko jai ir sau karamelinių ledų su romu.

Kai viešnagė Saremoje baigėsi, jie autobuse sėdėjo greta, tačiau kažkodėl nesikalbėjo, o kai vairuotojas vėlų vakarą paklydo, nes kelyje nebuvo matyti nei užrašų, nei rodyklių, Emilija padėjo surasti teisingą kelią, nes lankėsi Estijoje anksčiau. Kai kas tuosyk pajuokavo: girdi, nenusiminkime, į Suomiją nepateksime, nes benzino neužteks. Tačiau pagyvenęs vairuotojas nesijuokė, bet padėkojo Emilijai už pagalbą.

X

Justinas vėl paėmė į rankas atviruką ir pagalvojo, kad reikėtų paskambinti Emilijai, nes ją senokai regėjo. Taip ir padarė, tačiau mobilaus telefono ragelyje išgirdo nepažįstamo vyro balsą. Jis tuojau išjungė savo telefoną ir susiraukęs jį padėjo ant stalo. Nejaugi ji susirado kitą? Sunku patikėti, kad tai tiesa, susimąstė žiūrėdamas į atviruką, o paskui išslinko į lauką parūkyti. Vis dėlto norėčiau pamatyti tą vyrą. Įdomu, kaip jis atrodo...

Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ

„DURYS“

GALIMA UŽSIPRENUMERUOTI Į NAMUS!

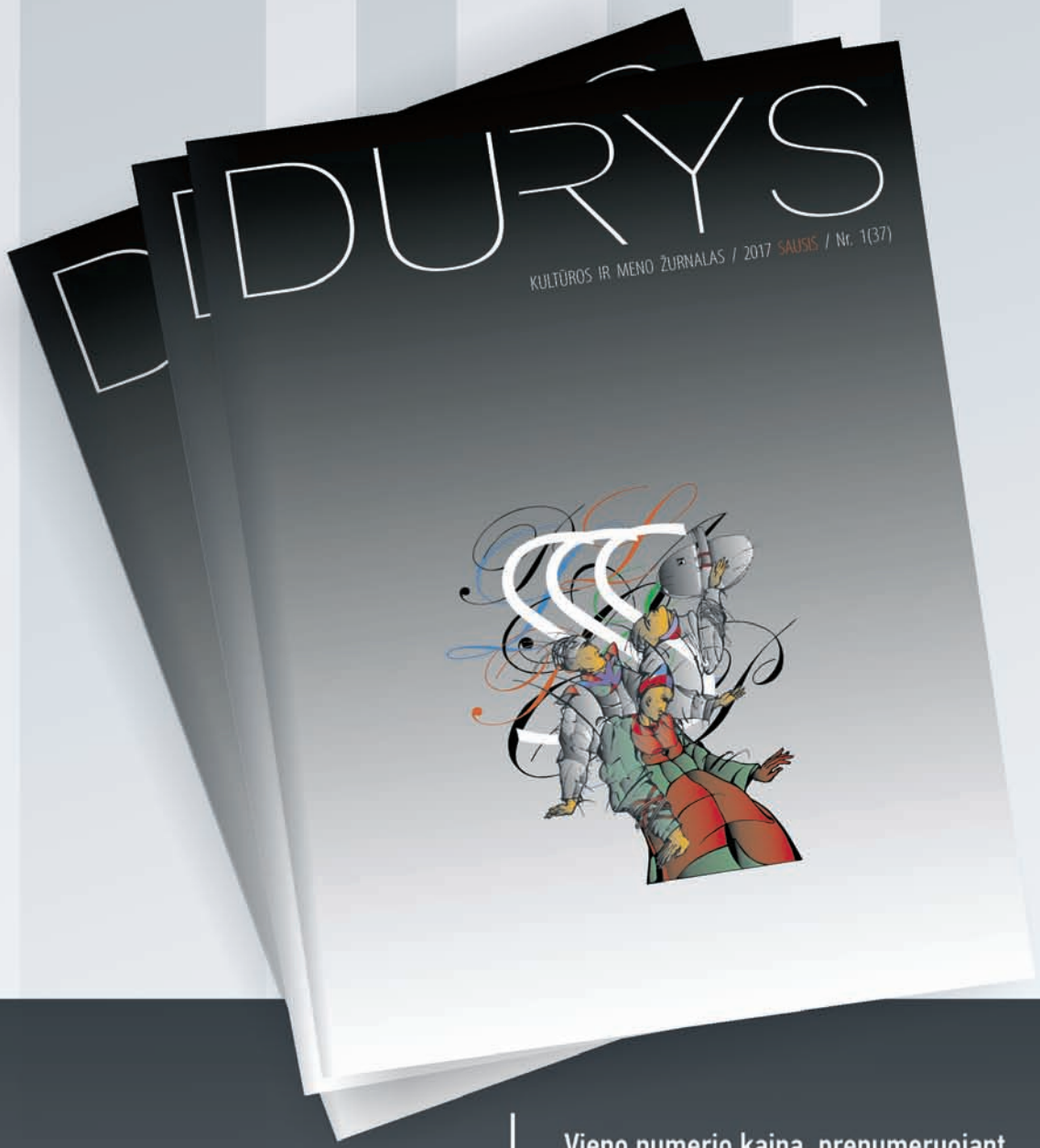

Mėnesinį kultūros ir meno žurnalą „Durys“ galima užsiprenumeruoti į namus!

Vieno numerio kaina, prenumeruojant redakcijoje ar internetu, – 1,75 Eur

Dėl prenumeratos kreiptis į „Klaipėdos“ laikraščio redakciją adresu:

Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, Klaipėda.

Informacija telefonu (8 46) 397 713

Prenumerata internetu: ***www.kl.lt/prenumerata***

Užsiprenumeruoti galima ir Lietuvos pašte: vieno numerio kaina – 2,20 Eur

ISSN 2351-5848

9 772351 584003